

VI. SZAKASZ

Román kulturális intézmények.

I. FEJEZET.

A tulajdonképpeni kulturális intézmények.

I.

„A román irodalmi és közművelődési egyesület” („Asociațiunea pentru literatura română și cultura poporului român”).

(Miután ez az egyesület működését kezdetben csak a volt erdélyi részekre terjesztette ki, amiért is azt a románok «Asociațiunea Transilvană»-nak («Erdélyi egyesület»nek) nevezték, ezen két szó kezdő betűinek, azaz az «as» és a «tra» összeköttetéséből származott, a románok által ezen egyesület megjelölésére még ma is általánosan használt «Astra» elnevezés.)

I. Az egyesület története és eredeti alapszabálya.

«A román irodalmi és közművelődési egyesület» létesítésének az eszméje, Pușcariu János, jelenlegi nyugalmazott kuriai bírótól származott, aki az ötvenes évek vége felé ezen egyesület létesítésének az érdekében, több cikket irt a brassói «Gazeta Transilvaniei» román lapban.

Ezen cikkek következtében Șuluțiu Șterca Sándor, balázsfalvai görög katolikus érsek; báró Șaguna András, nagyszebeni görög keleti püspök; Alexi János, szamosujvári görög katolikus püspök és az erdélyi román intelligencia vezető férfiai közül, mintegy százhetvenen, az erdélyi «román irodalmi és közművelődési egyesület» létesítése tárgyában, egy Nagyszebenbe összehívandó konferencia megtarthatása iránt, 1860. május 10-én kérvényt intéztek az erdélyi helytartótanácshoz.

Herceg Lichtenstein Frigyes kormányzó erre a kérvényre 1860. július 12-én 2.475/8.–12. sz. a. kelt és báró Șaguna András püspökhöz intézett leiratában arról értesítette a kérvényezőket, hogy a tervezett konferencia megtartását nem engedélyezi, mert a kérvényezők a létesítendő egyesület alapszabálytervezetét nem csatolták a folyamodásukhoz.

A leiratnak a befejező része a következő volt:

«Nem tartom megengedhetőnek, egy kizárólagosan nemzeti egyesület létesítését és ennek a létesítéséhez már azért sem adnám a beleegyezésemet, mert a tervbe vett egyesület, amiként azt már az elnevezése is mutatja, kizárólag nemzeti törekvéseket lenne hivatva szolgálni, ami által pedig a románok egész nyíltan szeparatizálni akarnák magukat a velük együtt élő többi nemzetiségektől».

Báró Şaguna, az ezen egyesület alapszabály tervezetének a kidolgozásával Bariţiu Györgyöt, a hazai románok kiváló történetíróját bizta meg. Ezen kívül még Cipariu Timotej, balázsfalvai görög katolikus kanonok, kiváló román filologus és Puşcariu János, akkori szolgabíró dolgoztak ki egy-egy tervezetet. Báró Şaguna András püspök ezen három tervezetből dolgozta ki azt az alapszabály tervezetet, amelyet későbbben felterjesztett a helytartótanácsához.

Báró Şaguna püspök, az általa összeállított alapszabálytervezet csatolása mellett, 1860. december 6-ikán egy újabb kérvényt intézett a helytartótanácsához, amelyben a többek között a következőket írta volt:

«A létesítendő egyesület alapszabálytervezetét azon alázatos kérelemmel van szerencsém bemutatni, hogy az, tekintettel a korona ezen országának a jelenlegi helyzetére és a román nemzetnek Ő Felsége trónjához és a magas kormányához való hűségére és ragaszkodására, valamint az 1860. évi október 20-iki császári diplomára, terjesszessék fel Ő Felségéhez és eszközöltessék ki Ő Felségének legmagasabb beleegyezése, egy olyan nemzet által ohajtott egyesület létesítéséhez, amely nemzet számtalan bizonyítékát adta a trón iránti ragaszkodásának és amely egyesületnek minden szeparatiztikus törekvésektől ment, tiszta hazafiságát már az alapszabálytervezet 4. §-a is igazolja, amely elég világosan kimondja, hogy: ezen egyesületnek tagjai bármely vallású és nemzetiségű egyének lehetnek.»

Ezen újabb kérvény következtében, Lichtenstein kormányzó 1861. január 31-ikén 240/8–12. számú és báró Şaguna András-hoz intézett leiratában megengedte, hogy a létesítendő egyesület tárgyában Nagyszebenbe egy konferencia hívassék össze.

Erre azután báró Şaguna András püspök, 1861. március 21-ére hívta össze Nagyszebenbe a konferenciát, amelyen báró Şaguna András elnöklete alatt, az erdélyi intelligencia vezető férfiai közül harmincketten vettek részt.

A konferenciát báró Şaguna András püspök március 21-én nyitotta meg.

A konferencia jegyzői: Bariţiu György és Popea Miklós nagyszebeni görög keleti protoszincsel (a jelenlegi karánsebesi görög keleti román püspök) voltak.

A konferencia három napon át tartott. A konferencia meg-

állapította az egyesület alapszabályait, amelyeket báró Şaguna András püspök, 1861. március 28-ikán terjesztett fel jóváhagyás végett a helytartótanácsához.

A konferencia, az egyesület végleges megalakulásáig, báró Şaguna András püspököt kérte fel a létesítendő egyesület ügyeinek az ideiglenes vezetésére.

Ő Felsége, 1861. szeptember 6-án hagyta jóvá az egyesület alapszabályait.

A helytartótanácsnak az erre vonatkozó leirata a következő volt:

«7.693/1861. sz. Nagyméltóságu és Főtisztelendő Püspök Ur! Ő cs. kir. Apostoli Felsége, folyó évi Szentmihály hó 6-ikán kelt legfelsőbb kegyelmes határozatánál fogva, kegyelmesen megengedni méltóztatott, hogy a román irodalom emelésére és a román nép kiképzésére, a fölterjesztett szabályok nyomán egy egyesület alakuljon; azonban Ő cs. kir. apostoli Felsége e szabályok 5-ik §-ához azon intézkedés tételét méltóztatott elrendelni, hogy oly tagok megválasztására, kik nem osztrák állampolgárok, ezen kir. főköormányshék beleegyezése megkivántatik. Ezen legfelsőbb kegyelmes határozmányról Exellenciád e jelen évi Szentmihály hó 13-án 2.868. sz. alatt kelt kegyelmes kir. rendelet folytán, a volt cs. kir. helytartósági elnökség által felterjesztett és a legfelsőbb határozmány értelmében kiigazitott egyleti szabályok román szövegének visszaküldése mellett, az egylet értesítése végett oly hozzáadással tudósittatik, miszerint az egylet a 2-ik §-ban kitűzött feladatához hiven, csupán tudományos pálya körénél maraton meg és a harmadik szakasz szerint kirekesztett vallásos és politikai ügyekbe való avatkozástól óvakodjék. Egyébiránt illető tekintettel maradván Nagyméltóságodnak, az erdélyi nagy Fejedelemség főköormányshékének, Kolozsvárt, Szentmihály hó 26-án 1861. tartott üléséből elkötelezettjei: Cserey Farkas, Pop Máté titkár.»

Miután az egyesület alapszabályai jóváhagyattak, báró Şaguna András püspök, az egyesület alakuló közgyűlésére, 1861. november hó 4-ére hívta össze Nagyszebenbe az erdélyi román intelligenciát.

A közgyűlést, amely négy ülést tartott és amely november 7-én záródott be, báró Şaguna András püspök, egy hosszabb beszéddel nyitotta meg, amelyben az egyesület nagy fontosságáról beszélt.

Báró Şaguna András püspök beszédére Cipariu Timotej, balázsfalvai görög katolikus kanonok válaszolt, aki megköszönte báró Şagunának az egyesület létesítése érdekében kifejtett fáradozásait.

A közgyűlés ad hoc elnökül: báró Şaguna András püspököt; ad hoc jegyzőkül: dr. Hodoş Józsefet, Antonelli Jánost, Oroian Vazult és dr. Nemes Jánost választotta meg.

A közgyűlés azután összeírta azokat, akik az egyesület tagjaivá lettek. Ezek közt az elsők voltak: Şuluţia Şterca Sándor, balázsfalvai görög katolikus érsek, aki 2.000 frttal és báró Şaguna András, nagyszebeni görög keleti püspök, aki 1.050 frttal lépett az egyesületbe. A közgyűlés tudomásul véve, hogy az egyesületbe a közgyűlés első napján 9 alapító és 203 rendes tag iratkozott be, határozatképpen kimondotta, hogy a közgyűlésen csakis azok bírnak szavazattal, akik az egyesületbe, mint tagok beiratkoztak. Miután ezen határozatnak megfelelőleg konstatáltatott, hogy 131 tag van jelen, a közgyűlés az egyesület tisztikarát választotta meg.

Az egyesület elnökéül: báró Şaguna András, nagyszebeni görög keleti püspök lett megválasztva. Az egyesület alelnökéül: Cipariu Timotej, balázsfalvai görög katolikus kanonok; az egyesület főtitkárául: Bariţiu György, zernesti gyárigazgató és a kiváló román történetíró lett megválasztva.

A bizottság tagjaiul a következők lettek megválasztva: 1. Macelariu Illés, helytartósági tanácsos, Nagyszebenben. 2. Axente Szever, birtokos, Gyulafehérváron. 3. Papfalvai Konstantin, görög katolikus kanonok, Balázsfalván. 4. Manu Péter, pénzügyi tanácsos, Nagyszebenben. 5. Vasiciu Pál, helytartósági tanácsos, Nagyszebenben. 6. Popoviciu Száva, görög keleti román lelkész, Resináron. 7. Popasu János, görög keleti román esperes, Brassóban. 8. Popea Miklós, görög keleti protoszincsel, Nagyszebenben. 9. Bologa Jakab, helytartósági tanácsos, Nagyszebenben. 10. Muntean Gábor, a brassói görög keleti román gimnázium igazgatója, Brassóban. 11. Antonelli János, a balázsfalvai görög katolikus gimnázium tanára, Balázsfalván. 12. Dr. Nemes János, ügyvéd, Nagyszebenben.

A közgyűlés, a tudományos és kulturális téren kifejtett tevékenységük elismeréseképpen az egyesület első tiszteletbeli tagjaiul a következőket választotta meg: 1. Arone Flórián, bukaresti retorika tanárt; 2. Barnuţiu Simon, jassyi egyetemi tanárt; 3. Bojinca Damaszkín, nyug. moldvai államtitkárt; 4. Brancovan Bibescu herceget, több tudományos egyesület létesítése miatt; 5. Dr. Câmpean Péter, berlini lakost; 6. gróf Csáky Györgyöt, a román iskolák és irodalom segélyezéseért; 7. Fontanini György, craiovai iskolai igazgatót; 8. Hurmuzachi Konstantin, jassyi lakost, tudományos munkálkodásáért és a kulturális intézmények anyagi támogatásáért; 9. Iliuţiu, csernovici protoszincsel; 10. Kecskeméti Aurél, budapesti szerkesztőt, a román nyelv iránt tanusított rokonszenvéért; 11. Laureanu A. Tr., bukaresti egyetemi tanárt; 12. Maiorescu János, bukaresti egyetemi tanárt; 13. Moldovan István, lugosi görög katolikus nagyprépostot; 14. Dr. Papiu Ilarion, moldvai államtitkárt; 15. Poenariu Péter, bukaresti iskolai igazgatót, az erdélyi román irodalmi férfiakkal szemben tanusított jóindulatáért; 16. Poppu Konstantin Zenoviusz, böhmsteteni császári tanácsost; 17. Poppu Liviusz András, lugosi görög

katholikus kanonokot; 18. Pumnul Áron, csernovici egyetemi tanárt; 19. Roseti Scarlet, bukaresti lakost, a román iskolák segélyezéséért; 20. Scriban, jassyi görög keleti román püspököt; 21. Scriban, jassyi görög keleti román archimandritát; 22. Dr. Sándor Atanász, aradi görög keleti román tanítóképezdei tanárt; 23. Dr. Suciú Péter, jassyi egyetemi tanárt; 24. Dr. Teodori Sándor, románi orvost; 25. Dr. Tkalac E. I.-t, a bécsi «Ost und West» hirlap szerkesztőjét; 26. Vasiciu András, verseci városi tanácsost; 27. Id. Zsiga Miklós, nagyváradi kereskedőt, aki Nagyváradon saját vagyonából egy román fiú tápintézetet létesített.

Ezek után a közgyűlés elhatározta, hogy az egyesület az 1861/2. iskolai évben tíz román tanulónak 60–60 forint ösztöndíjat fog adni, azután hogy az egyesület egy időszaki folyóiratot fog kiadni, amelyben különösen a románokra vonatkozó történelmi munkák fognak közölni, továbbá hogy az egyesület legközelebbi évi közgyűlését Brassóban fogja megtartani 1862. július 28-án.

Az egyesület helyiségeül egyelőre a nagyszebeni görög keleti román szeminárium egyik szobája jelöltetett ki.

Az egyesület eredeti alapszabályai a következők voltak:

Alapszabályok, „a román irodalom és a román nép közművelődésének erdélyi egyesülete” részére.

I. FEJEZET.

Az egyesület céljáról és ennek elérése eszközeiről.

1. §. Az egyesület címe: «A román irodalom és a román nép közművelődésének erdélyi egyesülete.»

2. §. Az egyesület célja a román irodalom és a román nép közművelődésének különböző ágakban való előmozdítása: tanulmány, művek kidolgozása és kiadása, a különböző tudomány és művészeti szakágakra szánt jutalmak és ösztöndíjak és más hasonlóak által.

3. §. Ezen egyesület gyűlésein ki vannak zárva mindennemű hitfelekezeti és politikai tárgyak feletti tanácskozások, amennyiben ezek a jelenre vonatkoznak.

4. §. Az egyesület céljának elérésére eszközül fognak szolgálni: 1. Az egyesület alapítói és tagjainak e célra szentelt tőkéknek kamatai; az évi díjak, melyek ugyanazon tagoktól folynak be, valamint az adakozások is, melyek pártolóktól a jövőben remélteinek. 2. A hasznok, melyek a tudományos művek kinyomatása és eladása, valamint tagjainak különböző közreműködése fog hajtani.

II. FEJEZET.

Az egyesület szervezete.

5. §. Az egyesület alapító, rendes, levelező és tiszteletbeli tagokból áll, nemzetiség és vallásra való tekintet nélkül. Minden tagok igazoló okmányokkal látandók el. Független az 5. §-hoz, a szeptember 6-ikáról

kelt császári magas határozata értelmében: Azon tagok választásánál, akik nem osztrák alattvalók, az erdélyi kir. kormány beleegyezése szükséges.

6. § 1. Az egyesület alapító tagja lehet mindenki, aki az egyesületnek egyszerre legalább 200 frtnyi összeget lefizet. 2. Rendes tag lehet mindenki, aki nagykoru és felvételre jelentkezik és az egyesület egyik gyűjtőjénél egyszerismindenkorra egy oly tőkét fizet le, mely 5 forintot jövedelmez, vagy minden évre az o. é. 5 frt díjat. 3. Az alapító és rendes tagok egyenlő jogokkal bírnak.

7. §. Községek, testületek és más jogi személyek is lehetnek az egyesület alapító vagy rendes tagjai, ha az előző §-ban említett kötelezettségeknek megfelelnek. Ezen jogi személyek azonban nem lesznek jogosítva magukat az egyesület gyűlésein képviseltetni.

8. §. Levelező tagok mindazok, akik erre jelentkezvén az elnök vagy a választmány előterjesztése vagy pedig egyik rendes tag indítványa folytán a közgyűlés által fognak kineveztetni. Ezen tagok díjakat nem fizetnek, de megkivántatik tőlük, hogy tehetséges férfiak legyenek és hogy biztossággal lehessen remélni, hogy az egyesület célját támogatni és előmozdítani fogják.

9. §. A tiszteletbeli tagok a közgyűlés által, elismert tehetségük, magas állásuk és más személyi érdemük alapján neveztetnek ki. Minden hozzájárulástól fel vannak mentve.

10. §. Az egyesület pecséttel lesz ellátva, mely körülíratként az egyesület elnevezését fogja tartalmazni, ugyszintén egy pénzszekrényvel, melyben a vagyon, u. m.: pénzek, értéktárgyak és értékpapírok fognak őriztetni és mely két kulccsal lesz ellátva.

III. FEJEZET.

Az egyesület tisztviselőiről.

11. §. Az egyesület tisztviselői: 1. Egy elnök. 2. Egy alelnök. 3. Egy első titkár. 4. Egy másod titkár. 5. Egy könyvtárnok és levéltárnok. 6. Egy pénztárnok. 7. Egy ellenőr.

Mindezek, az alapító és rendes tagok közül, a közgyűlés által három évre választatnak meg. Az elnökök felsőbb hatóságtól erősítettnek meg. Magától értetődik, hogy újból megválaszthatók.

12. §. Az egyesületnek egy szolgálja is lesz.

13. §. Ezen tisztviselők tiszteletbeli állást foglalnak el, következésképp fizetésük nincsen. A közgyűlést azonban megilleti azon jog, hogy az egyesületi alap jövedelmeiből, még pedig anyagi viszonyai szerint a körülményekhez képest őket megjutalmazza.

14. §. Az elnök jogai és kötelességei: *a)* Egybehívni a közgyűlést és azokon elnökölni. *b)* Felügyelni, hogy az üléseken a tanácskozások és határozatok az egyesület céljának és érdekeinek megfelelőleg folyjanak le. *c)* Felügyelni, hogy az egyesület többi tisztviselői kötelességüknek pontosan megfeleljenek. *d)* Az egyesületet külső ügyeiben képviselni. Azonban az elnöknek az egyesület nevében végzett cselekményei, melyekből kötelezettségek származnának, csak az esetre bírnak az egyesületre nézve kötelező erővel, ha azok a választmány beleegyezésével történtek és ha az illető okmányok kivülről még, két választmányi tag által is alá lesznek írva és a titkár által ellenjegyezve, valamint a reá bízott pecséttel ellátva. *e)* Az elnök csak arra az esetre utalványozhat pénzösszegeket az egyesület pénzéből, ha azok a választmány által lesznek előirányozva és ha az utalvány az említett titkár által lesz ellenjegyezve. *f)* A meghatalmazásokat vagy megbízó leveleket az egyesület ügyeinek külközegek által leendő ellátása céljából, az elnök írja alá a titkár ellenjegyzése mellett. *g)* Az egyesületi tagok felvételét igazoló okmányokat, körleveleket és a hirdetményeket, valamint a közgyűlés és a

választmányi ülés jegyzőkönyveit szintén csak az elnök és a titkár írják alá. *h)* Az elnök gondoskodik a közgyűlés és a választmányi ülés határozatainak végrehajtásáról és elrendeli időről-időre a pénztár rovancsolását.

15. §. Az alelnök helyettesíti az elnököt az előző §-ban említett összes jogai és kötelességeiben, midőn az működésében meg van akadályozva.

16. §. Az első titkár a pecsét őrzője, vezeti és ellenjegyzi a közgyűlés és választmányi ülés jegyzőkönyveit és a külközegek és személyek, valamint a pénztárral szemben is mindig ellenjegyez és azon okmányokat, melyek a fentírt 14. §. szerint ellenjegyzendők. Továbbá az egyesület irodájának és pedig az iktató, kiadó és irattár igazgatója. Végül szerkeszti az egyesület folyóiratát és a nyilvánosság közlönyét.

17. A második titkár helyettesíti és kisegíti az első titkárt az összes előző §-ban említett teendőiben. A könyvtárnok a társaság művei és tudományos tárgyai, valamint eszközeinek ellajstromozásáról gondoskodik. Az elnök engedélye nélkül semmit sem adhat ki a gondozására bízott tárgyaktól.

18. §. A pénztárnok óvadékképes személy kell hogy legyen, ő szedi be az egyesület pénzeit és számadást vezet azokról. Gondoskodik, hogy a díjak és az egyesület más külvívő követeléseit a kellő időben hajtassanak be. Előkészíti és előterjeszti a közgyűlésnek az évi számadást megvizsgálás végett, a pénztárért felelős és őrzi az egyik kulcsát.

19. §. Az ellenőrnek az összes számadási okmányokat, melyek az egyesület pénztárára vonatkoznak, ellenjegyeznie kell és ennek másik kulcsát őrzi. Innen következik, hogy ő a pénztárnokkal egyetemlegesen felelős az egyesület pénztáráért.

20. §. Az iroda székhelye Nagyszeben.

IV. FEJEZET.

A közgyűlésről.

21. §. Az egyesület minden évben közgyűlést tart és ha a körülmények kívánják, többet. A közgyűlésen az alapító és rendes tagok vesznek részt döntő szavazattal. A levelező és tiszteletbeli tagoknak jogukban áll a gyűlésen konsultatív szavazattal részt venni.

22. §. A közgyűlésen csak azon alapító és rendes tagoknak van joguk, kik személyesen jelennek meg; innen következik, hogy jogi személyek, valamint a nem jelenlevő egyének, meghatalmazottak által nem vehetnek részt a tanácskozásaiban és határozathozatalainál.

23. §. A közgyűlésnek jogai és kötelezettségei a következők: *a)* megválasztja kebeléből szótöbbséggel az elnököt, alelnököt és az egyesület tisztviselőit; *b)* megválaszt kebeléből egy 12 tagból és 6 póttagból álló állandó választmányt; *c)* megjelöli a vezérlő elveket az egyesület céljának elérésére és vagyonának kezelésére nézve; *d)* határoz tagjainak felvétele felett; *e)* megvizsgálja a pénztár évi számadásait; *f)* előirányozza az egyesület kiadásait a következő évre és felhatalmazza a választmányt azok utalványozására; *g)* meghatározza, hogy a különböző tudomány- és művészeti szakágakra mily összegű jutalmak és ösztöndíjak fordíttassanak; *h)* határoz és rendelkezik a tisztviselők megjutalmazása és jutalomösszege felett; *i)* rendelkezik a legközelebbi rendes közgyűlés ideje és helye felett. Mindezek felett szótöbbséggel.

24. §. A közgyűlés alapszabálmódosításokat terjeszthet elő, azonban csak a jelenlevő tagok kétharmad részének szavazata által és az előterjesztett módosítások csak akkor lesznek érvényesek, ha a magas jóváhagyást ki fogják nyerni. Az egyesület célja és természete azonban a ta-

nácskozások és gyűlési határozatok tárgyát semmi körülmények között sem képezhetik.

25. §. A közgyűlési határozatok csak akkor lesznek jogérvényesek, ha a gyűlés a fentemlített lapokban legalább 30 nappal előbb lesz hirdetve.

26. §. Az egyesületnek egy nem csökkenő tartalékalapja lesz, melyet az alapító és rendes tagoknak ezen célra szentelt tőkék és az évi díjak egy ötöde, valamint a tartalékalap kamatai képezik. A díjak többi négy része és az alap kamatai, valamint a remélhető adakozások az alapszabályok értelmében az egyesület rendelkezésére állanak.

27. §. A közgyűlés rendszeren a jelenlevő tagok szótöbbségével dönt; a szavazatok egyenlősége esetében azok szavazata, kikhez az elnök véleménye csatlakozott.

28. §. A közgyűlés gyűlésről-gyűlésre gondoskodik az egyesület folyó ügyeiről, midőn nincs egybegyűlve a 23. §-ban megjelölt módon megválasztott választmány által.

29. §. Ezen választmány a közgyűlés által 3 évre választatik. Magától értetődik, hogy újból megválasztható.

30. §. A választmány rendszerint minden hónapban tart egy rendes ülést és sürgős esetekben gyakrabban. Az ülés az egyesület elnöke által hivatik egybe, ennek távollétében az alelnöke által, kik mindig elnökölnék abban, azonban távol lévén úgy az elnök valamint az alelnök is, a választmány jelenlevő tagjai közül a legidősebb elnököl.

31. §. A választmányi ülések határozatai csak akkor érvényesek, ha azokban legalább hat tag vett részt az elnökön és a titkáron kívül. A választmány is a jelenlevő tagok szótöbbségével dönt.

32. §. A választmány jogai és kötelezettségei: *a)* határozni az egyesület tagjainak annak tisztviselői elleni panaszok felett, amennyiben azok az egyesületi tagsági minőségükből származnának. Mely esetekben a panaszlott tisztviselők nem vehetnek részt a választmány ülésein. A választmány határozata ellen a közgyűléshez van felfolyamodásnak helye; *b)* elfogadni a beküldött tudományos műveket és azokat vagy önmaga, vagy a közgyűlés részéről kijelölt bírálók által megvizsgáltatni; *c)* gondoskodni a kinyomatásra jónak talált cikkekről; *d)* a választmány gondoskodni fog, hogy az egyesületi jövedelem beszédésének megkönnyebbitése végett különböző vidékeken gyűjtők hatalmaztassanak fel, kik elfogadják és az egyesület pénztárába juttatják; *e)* a választmány gondoskodik és beleegyezését adja az elnököknek, hogy az előirányzott folyó kiadásokat az egyesület pénztárából fedezhesse; *f)* a maga részéről is felügyelni, hogy a tisztviselők teendői pontossággal és az egyesület céljainak megfelelőleg intéztessenek el; *g)* végül cselekményeit a közgyűlés előtt jelentés által indokolni.

33. §. Az egyesület egy folyóiratot fog fentartani, időhöz nem kötött füzetekben fog megjelenni, ügyeinek hirdetése és román irodalom előmozdítására szolgáló eszközök terjesztése és a román nép köznevelődésének szárvá.

34. §. Az egyesület hivatalos nyelve összes ügyeiben úgy a közgyűléseknél és a választmányi üléseknél, valamint az irodáé – magától értetődőleg – az lesz, amely az egyesület célja is, t. i. a román; a román nyelvet nem ismerő tagoknak meg van engedve más nyelv használata is.

V. FEJEZET.

Általános határozatok.

35. §. Az alapító és rendes tagok kötelezései és jogai az egyesület céljának támogatására és előmozdítására minden erejükből közreműködni. Jogukban lesz a közgyűléseken indítványokat tenni az egyesület

céljának előmozdítására és az igazgatási ágaiban észlelt visszaéléseket feltárni azok mellőzhetése végett. A közgyűléseken kedvezményezési joguk és döntő szavazatuk van, ha személyesen jelennek meg; nekik alacsonyabb áron adatnak el az egyesület által kiadott művek.

27. §. Minden tag megszűnik az egyesület tagja lenni: *a)* halál által; *b)* önkéntes visszalépés folytán; *c)* ha az évi díjak fizetését beszünteti; *d)* ha a közgyűlés határozata által kizáratik.

28. §. A közgyűlésnek joga van mindenkit tagsági minőségéből kizárni: *a)* azokat, kik valamely megalázó büntetendő cselekmény miatt bírói ítélettel lettek elmarasztalva; *b)* kikről bebizonyosodott, hogy az egyesület hátráltatásán és megkárosításán dolgoznak.

29. §. Ezen egyesület feloszlottnak tekintetik, midőn alapító és rendes tagjai 12 személyre apadnának. Ebben az esetben a vagyona örökségként fog a balázsfalvai görög katolikus és a brassói görög keleti gimnáziumok javára egyenlő részekben átszállani. Azonban azon pénz és értéktárgyak, melyeket az alapítók a román nép irodalma és közművelődésének valamely speciális ágára szenteltek: az egyesület ily utóbbi természetű vagyona jövőben is az alapító akarata szerint fog felhasználtatni és a nevezett két gimnázium azon célra kell hogy kezelje.

Jóváhagyatott Ő császári és Apostoli királyi Felsége 1861. szeptember 6-iki Magas határozatával, közölve az erdélyi egyesület igazgatóságával ez erdélyi Magas kir. Kormány 7.693. számú 1861. szeptember 26-án kelt okmánya által.

II. Az egyesület jelenlegi alapszabályai.

A fennebbi eredeti alapszabályok az 1897. év végéig voltak érvényben, amikor is azután a jelenlegi alapszabályok léptek életbe.

Az eredeti alapszabályok módosítására egy hagyatéki ügy szolgált. Miután néhai Oltean János rokonai perrel támadták meg Oltean végrendeletét, aki vagyonának nagy részét «a román irodalmi és közművelődési egyesület»-nek hagyományozta, az egyesület alapszabályai a per folyamán 1895-ben, dr. Wlassics Gyula, az akkori vallás- és közoktatásügyi miniszterhez kerültek, aki miután ezen alapszabályokból arról győződött meg, hogy ezek még 1861-ben, tehát a parlamenti kormány életbeléptetése előtt hagyattak jóvá, aziránt kereste meg báró Bánffy Dezsőt, az akkori miniszterelnököt, hogy intézkedjék, miszerint az egyesületnek az alapszabályai hozassanak összhangba a megváltozott közjogi viszonyokkal, valamint az időközben életbeléptetett törvényekkel és rendeletekkel.

Báró Bánffy Dezső, az akkori miniszterelnök, ezen megkeresés folytán felhívta az egyesület központi választmányát, hogy a megváltozott közjogi viszonyoknak, valamint az időközben életbe léptetett törvényeknek és rendeleteknek megfelelőleg módosítsa alapszabályait. És pedig első sorban, hogy változtassa meg az egyesületnek «román irodalom és a román nép közművelődésének erdélyi egyesülete» címét, mert az abban levő «erdélyi» szó, közjogi szempontból hibás és hogy tekintettel arra a körülményre, hogy az egyesület nemcsak az erdélyrészi románok irodalmi és közműve-

lődési egyesülete, hanem az összes hazai románoké is, ennek a körülménynek az egyesület helyesbített címében is kifejezést kell találnia. Ezen felhívás következtében az egyesületnek 1897. március 10. és 11-én Nagyszebenben megtartott rendkívüli közgyűlése elhatározta, hogy az alapszabályok címéből az «erdélyi» szót kihagyja és hogy a szükséghez képest módosított alapszabályait jóváhagyás végett felterjeszti a m. kir. belügyminiszterhez.

Miután pedig az akként módosított alapszabályokban, még mindig voltak olyan szakaszok, amelyek közjogi szempontból kifogás alá estek: az akkori m. kir. belügyminiszter nem hagyta jóvá a módosított alapszabályokat, hanem újabb pótlások végett visszaküldte azokat az egyesület központi választmányának. Miután pedig a központi választmány teljesítette volt a szükséges pótlásokat, az alapszabályok 1897. augusztus 13-án 43.281. szám alatt hagyattak jóvá.

Ezen módosított alapszabályok alapján az egyesület működését és hatáskörét, 1898-tól kezdve, Magyarország összes románlakta vidékeire kiterjesztette.

Az egyesületnek módosított és még most is érvényben levő alapszabályai a következők:

1. §. Az egylet címe: «Asociațiune pentru literatura română și cultura poporului român; magyarul: «Román irodalmi és közművelődési egylet». Ezen cím képezi az egylet pecsétjének köriratát is.

2. §. Az egylet célja: a román nép művelődésének előmozdítása, különösen tanulmányok és buvárlatok kezdeményezése; irodalmi, tudományos és művészeti tárgyú közlemények kiadása; népkönyvtárak, muzeumok és más gyűjtemények által; továbbá a különféle tudományos, művészeti és iparágakban való pálya- és ösztöndíjak adományozása; kiállítások, nyilvános előadások és felolvasások rendezése, iskolák és internátusok létesítése vagy a létezőknek segélyezése; tudományos szakosztályok és ezekben szakelőadók szervezése által, végre mindazon törvényes vállalkozások által, melyek a hazai románok irodalmát és szellemi, valamint közgazdasági tekintetben való művelődését előmozdítják.

3. §. Az egylet hivatalos nyelve annak összes ügyeiben: a román nyelv. Oly tagok azonban, akik románul nem tudnak, az egylet közegeihez intézett levelezéseikben más nyelvet is használhatnak.

4. §. Az egylet gyűléseiben vallás és politikai kérdések nem tárgyalhatók.

5. §. Az egylet hivatalos és irodalmi közleményei számára egy időszaki folyóiratot tart fenn.

6. §. Az egylet céljának valószínűsítésére szolgáló anyagi eszközök a következők: 1. A tagok által fizetett összegek; 2. az egylet kiadmányainak jövedelme; 3. az egylet javára rendezett mulatságok, hangversenyek, felolvasások, sorsjátékok és kiállítások jövedelme; 4. adományok, örökségek és hagyományok; 5. az egylet javára eszközölt gyűjtések. Amennyiben a 3. és 5. pontban felsorolt vállalkozások rendezése a fennálló törvények és rendeletek által hatósági engedélyhez lenne kötve, ezen engedély ki-
eszközleendő.

7. §. Az alapító és élethossziglani tagok által fizetett összegekből, valamint a rendes tagok díjainak 20%-ából egy általános alap létesítetik. Ezen alap kamatjövedelmeiből 20% tőkésítetik, 80% pedig az

egylet folyó kiadásainak fedezésére fordítható. Ezen alap ingatlanságokban is elhelyezhető.

8. §. Az egylet tagjai alapítók, élethossziglaniak, rendesek, pártolók, levelezők és tiszteletbeliek. Az egylet tagja lehet a magyar korona területén fennálló minden testület és jogi személy, minden férfi és nő, vallás és nemzeti különbség nélkül, ha felvételüket a központi választmány meg nem tagadja. Sem a felvétel, sem az elutasítás nem indokolandó. Tiszteletbeli és levelező tagok idegen állam polgárai is lehetnek, ha megválasztásuk a kir. kormány által jóváhagyatik.

9. §. Az egylet alapító tagja az, ki egyszer és mindenkorra legalább 200 forintot befizet. 2. Élethossziglani tag az, ki egyszer és mindenkorra 100 forintot befizet. 3. Rendes tag, ki évenként 5 forintnyi díjat fizet.

10. §. Levelező tagok azok, akiket a központi bizottság javaslata alapján, a közgyűlés ilyenekül megválaszt. Ezen tagok tagsági díjat nem fizetnek, de elváratik tőlük, hogy az egylet céljait előmozdítsák.

11. §. Tiszteletbeli tagok azok, kiket a közgyűlés a központi bizottság javaslatára az egylet körül szerzett személyes érdemeikért választásával kitüntet. Tagsági díjat nem fizetnek.

12. §. Az alapító, élethossziglani és rendes tagok joga és kötelessége, hogy az egylet célját teljes erejükből előmozdítsák; ezen értelemben a közgyűléseken indítványokat tehetnek, kezdeményezési joggal és döntő szavazattal bírnak, az egylet folyóiratát pedig ingyen kapják. Pártoló tagok csakis a fiókkerületek gyűlésein szavazhatnak.

13. §. A tagsági jog megszűnik: *a)* halál; *b)* kilépés; *c)* a tagsági díj fizetésének beszüntetése és végre: *d)* a központi választmány részéről kimondott kizárás által.

14. §. A központi bizottság az egyletből kizárhatja: *a)* azokat, kik megbélyegző büntett miatt elítéltek és *b)* azokat, akik az egylet érdekei ellen dolgoznak. A kizárottak a közgyűléshez felebezhetnek.

15. §. Az egylet ügyeit intézik: *a)* a közgyűlés; *b)* a központi választmány; *c)* a tiszttakar; *d)* a fiókkerületek gyűlései és választmányai; *e)* a községi ügynökségek.

16. §. A közgyűlés évenként egyszer, szükség esetén többször is tartatik. A közgyűlés az egylet alapító, élethossziglani és rendes tagjaiból alakul. Levelező és tiszteletbeli tagoknak csak tanácskozó szavazata van. A közgyűlés összehívása a román lapokban tétetik közzé, annak ideje és helye pedig a közzététellel egyidejűleg az illető hatóságnak bejelentendő. A közgyűlés évről-évre meghatározza a legközelebbi közgyűlés helyét; annak idejét pedig a központi választmány állapítja meg. A szavazás a közgyűlésen személyesen eszközöltetik. A jogi személyek közül csakis a részvénytársaságok képviseltethetik magukat megbízottak által.

17. §. A közgyűlés jogai és kötelességei a következők: *a)* megválasztja a tagok sorából 3 évre az elnököt, alelnököt és a központi választmányt, mely áll 12 rendes és 6 póttagból; *b)* a központi választmány ajánlatára és megelőző pályázat alapján megválasztja az I. titkárt határozatlan időre; *c)* megállapítja az egylet célja előmozdításának és az egyleti vagyon kezelésének vezérelveit; *d)* határoz levelező és tiszteletbeli tagok felvétele és felebbezés esetén (14. §) a központi bizottság által kizárt más tagok felvétele ügyében; *e)* felülvizsgálja a pénztár évi zárszámadását és megadja, esetleg megtagadja a felmentést; *f)* megállapítja az egylet jövő évi költségvetését és megbizza a központi választmányt annak végrehajtásával; *g)* megállapítja a különféle tudományos, művészeti és iparágakban adományozandó pályá- és ösztöndíjak számát; *h)* megállapítja a tiszttakar illetményeit; *i)* határoz a központi választmány javaslatai felett; *j)* határoz a fiókkerületek és az egyleti tagok indítványai felett, ha azok a közgyűlést megelőzőleg, legalább 8 nappal a központi

választmányhoz beterjesztettek, mely esetben az utóbbi azokat véleményezni köteles; *k)* tanácskozás és szavazás nélkül tudomásul veszi az elnök választát a jelenlevő tagok interpellációira, ha azok az elnöknek a közgyűlés előtt legalább is 3 nappal írásban bejelentettek; *l)* az elnök indítványára helyt ad azon értekezések felolvasásának, melyek legalább 8 nappal a közgyűlés előtt az elnöknek megbirálás végett kézbesítve lettek; *m)* meghatározza a legközelebbi rendes közgyűlés helyét, esetleg megbizsa ezzel a központi választmányt és intézkedik a közgyűlési jegyzőkönyvek hitelesítése iránt; *n)* jóváhagyja a központi választmány által az egyesület összes ügyeire és intézményeire vonatkozólag kidolgozott szabályzatokat:

18. §. A közgyűlés az alapszabályokat csakis a jelenlevő tagok kétharmadának szavazatával módosíthatja és e módosítások csak akkor lesznek érvényesek, ha jóváhagyást nyernek. Az egyesület célja és jellege azonban semmi körülmények közt sem lehet a közgyűlés tanácskozásainak és határozatainak tárgya.

19. §. A közgyűlés határozatai csak akkor bírnak érvénnyel, ha a közgyűlés a román lapok útján legalább 15 nappal megelőzőleg lett összehívva.

20. §. A közgyűlés rendszeren a jelenlevők szótöbbségével határoz. A szavazatok egyenlő megoszlása esetében az elnök dönt.

21. §. A központi választmány rendszeren minden hónapban egy rendes ülést, szükség esetében többet is tart. Az ülést az egyesület elnöke hívja össze és vezeti, ennek távollétében az alelnök, mindkettőnek akadályoztatása esetén pedig a választmány jelenlevő tagjainak legidősebbje.

22. §. Érvényes határozat csak akkor hozható, ha az ülésben az elnökön kívül legalább is hat tag van jelen. A választmány szótöbbséggel határoz.

23. §. A központi választmány jogai és kötelességei a következők: *a)* felveszi, esetleg visszaveti vagy kizárja az alapító, élethossziglani, rendes és pártoló tagokat; *b)* előlegesen megvizsgálja a pénztárnok zárszámadását és végleges határozat céljából a közgyűlés elé terjeszti; *c)* előkészíti a költségelírányzatot és jóváhagyás végett a közgyűlés elé terjeszti; *d)* szervezi és ellenőrzi az egyesület által alapított intézeteket, megállapítja ezeknek alapszabályait és szabályzatait és felügyel azoknak pontos betartására; *e)* szervezi a fiókkerületeket és ügynökségeket és megállapítja azoknak szabályzatait; *f)* megállapítja a saját belső ügykezelési és irányszabályzatait; *g)* kezeli az egyesület vagyont, ügyel annak gyarapítására, új tagok és adományok szerzése, kiállítások, sorsjátékok, gyűjtések rendezése és más alkalmas eszközök által; *h)* kinevezi határozatlan időre a tisztikar azon tagjait, kiknek megválasztása nincsen a közgyűlésnek fentartva; *i)* engedélyezi az egyleti tisztviselők 8 napot meghaladó szabadságait; *l)* gyakorolja a fegyelmi jogot az egyleti tisztviselők felett; *m)* elfogadja és megbirálja, esetleg megbiráltatja mások által a neki beküldött tudományos dolgozatokat; *n)* gondoskodik az egyesület jövedelmeinek behajtásáról és e célból a különböző vidékeken ügynököket nevez ki; *o)* ellenőrzi a tisztviselők működését; *p)* végrehajtja a közgyűlés határozatait; *r)* megállapítja a közgyűlés idejét; *s)* határozza a rendkívüli közgyűlések összehívását; *t)* gyakorolja mindazon jogokat, melyek a közgyűlésnek fentartva nincsenek; *u)* végre jelentést tesz a közgyűlésnek saját tevékenységéről.

24. §. Az egyesület tisztviselői: 1. Az elnök. 2. Az alelnök. 3. Az I. titkár. 4. A II. titkár. 5. A pénztárnok. 6. Az ellenőr. 7. A könyvtárnok. 8. A levéltárnok. 9. A gazda. Az elnököt, alelnököt és I. titkárt a közgyűlés választja az egyesület tagjai sorából, a többi tisztviselőt pedig a központi választmány nevezi ki. Szükség esetében a központi választmány több tisztviselői állást egyesíthet, csakis a pénztárnok és ellenőr teendői nem bízhatók egy és ugyanazon személyre.

25. §. A tisztikar teendőit ingyen végzi. A központi választmány javaslatára azonban a közgyűlés tiszteletdíjakat állapíthat meg a tisztviselők jutalmazására.

26. §. Az elnök jogai és kötelességei: *a)* összehívja és vezeti a közgyűlést és a központi választmány üléseit; *b)* képviseli az egyület kifelé, azonban a központi választmány beleegyezése nélkül, nem vállalhat kötelezettségeket az egylet nevében; *c)* gondoskodik a közgyűlés és a központi választmány határozatainak végrehajtásáról és időről-időre elrendeli a pénztár rovincsolását; *d)* az elnök teendőit a központi választmányban az ennek belső ügykezelésére vonatkozó szabályzat állapítja meg (23. §. *f*).

27. §. Az alelnök az elnök akadályoztatása esetén helyettesíti ezt összes jogaiban és kötelességeiben.

28. §. Az I. titkár az egyleti iroda igazgatója, ő tanulmányozza az általános helyzetet, és számolva a korszellemmel, a román nép erejével és közművelődési szükségleteivel, alkalmas időben az egylet céljainak előmozdítását és fejlesztését kezdeményezi, indítványokat tevén ezen irányban a központi bizottságnak; ő a tudományos és irodalmi ügyek előadója és az egylet tudományos és irodalmi tevékenységének vezetője; indítványokat és javaslatokat terjeszt elő a tudományos és irodalmi munkálatok foganatosítására és ellátja a levelezést más tudományos és irodalmi testületekkel; végre ő szerkeszti az egylet időszaki folyóiratát.

29. §. A II. titkár helyettesíti az I. titkárt, annak akadályoztatása esetén, őrzí az egylet pecsétjét, előadja a központi választmány üléseiben a beérkezett és más előadóknak ki nem osztott ügdarabokat, szerkeszti és aláírja a központi választmány üléseinek jegyzőkönyveit, fogalmazza úgy az elnöki, mint a központi választmány határozatain alapuló kiadványokat és a közgyűlésnek szóló jelentést, felügyel ezeknek tisztázása és továbbítására, valamint az egylet könyveinek pontos vezetésére, nyilvántartja a bizottságokat és időről-időre értesíti erről az elnököt.

30. §. A pénztárnok összeállítja és nyilvántartja az egylet tagjainak jegyzékét, gondoskodik a tagsági díjak behajtásáról és pontos elkönyveléséről az ez iránt megállapított szabályzat értelmében, gondoskodik továbbá az egyleti vagyon és a pénztárra bízott értéktárgyak és okmányok nyilvántartása és korrekt kezeléséről, az előirányzott és utalványozott kiadások fedezéséről, az elnök felügyelete alatt a pénztár levelezéseiről, összeállítja és a központi választmány elé terjeszti a három havi kimutatásokat és az évi zárszámadást, indítványokat tesz az egylet tőkének elhelyezésére és gyümölcsösztetésére és a központi választmány megbízása alapján foganatosítja azokat, készíti a közgyűlés elé terjesztendő zárszámadást és költségelőirányzatot; ő őrzí a pénztár egyik kulcsát és rendes előadó pénzügyi kérdésekben. A pénztárnok köteles óvadéket adni, melynek összegét a központi választmány állapítja meg.

31. §. Az ellenőr ellenjegyzí a zárszámadást, őrzí a pénztár második kulcsát és egyetemlegesen felelős a pénztárnokkal.

32. §. A könyvtárnok felügyel az egylet könyvtárára és az ezzel összekötetésben álló tudományos gyűjteményekre, az ezen ügyekre vonatkozólag megállapított külön szabályzat értelmében. Nevezetesen feljegyzí, a központi választmánynak bejelenti és nyilvántartja az összes tudományos és irodalmi műveket és okmányokat, füzeteket és lapokat, melyek vásárlás, adományozás vagy csere útján beérkeztek, őrzí az egylet kiadványait és gondoskodik azok eladásáról, köteles lévén a bevételzett összegeket az elnök útján jegyzék mellett a pénztárhoz áttenni. Továbbá indítványokat tesz új tudományos és irodalmi művek beszerzésére, megrendeli ezeket és beszámol az ezen célra neki kiutalványozott összegekről, jegyzéket vezet a kikölcsönzött könyvekről, valamint ellátja a levelezést a könykereskedésekkel.

33. §. A levéltárnok az egyleti levéltár őre.

34. §. A gazda kezeli az egylet ingatlanait, gondoskodik azoknak jókarban tartásáról, indítványokat tesz a központi választmánynak új befektetésekre nézve, gondoskodik az ingatlanok bérbé és haszonbérbé adásáról, a helyiségek, butorzatok, gyűjtemények és más berendezések javítása és fentartásáról.

35. §. Az egyleti iroda székhelye: Nagyszében.

36. §. Az egylet tagjai, tekintettel a különféle vidékekre, fiókkerületekbe csoportosulnak, melyeknek élén egy választmány, a fiókkerület községeknek élén pedig egy ügynökség áll.

37. §. A fiókkerületek hivatása közreműködni az egylet céljának valószínűsítésénél, a köznéppel közelebbi érintkezésbe lépve és terjesztve ennek kebelében a művelődést minden irányban: *a)* mindennemű hasznos irodalmi termékek által; *b)* azon igyekezés által, hogy a népiskolák mellett a rendelkezésükre álló anyagi eszközökhöz képest fa- és szőlőiskolák, valamint kert és más mintagazdaságok felállíttassanak; *c)* népies felolvasások és tanítások által a mezőgazdaság, ipar és kereskedelem terén; *d)* a nép serkentése által, hogy oly szövetkezeteket létesítsen, melyek tagjaikra nézve hasznosak és melyek az illetékes helyen megerősítés végett bemutatandó külön alapszabályokkal lesznek ellátandók.

38. §. A fiókkerületek számát és területét a központi választmány határozza meg.

39. §. A fiókkerületek tagjai mindazon alapító, élethossziglani, rendes, pártoló és tiszteletbeli egyleti tagok, kik az illető fiókkerület területén laknak.

40. §. A fiókkerületek ügyeit a kerületi gyűlések (41–42. §), a kerületi választmányok (43–45. §) és a községi ügynökségek (46–47. §) látják el. Miután ezek az egyletnek csak kiegészítő alkatrészeit képezik (15. §), magától értetődik, hogy egész tevékenységük a központi választmány által ellenőrizendő és helybenhagyandó, hogy saját vagyonnal nem birhatnak és hogy mindazt, ami a pénztárukba befolyik, a központi pénztárhoz átadni kötelesek. A fiókkerületek szükségleteire azonban a kerületi választmányok indítványára (42. §. 6. p.) a központi választmány kiutalványozza az általuk évente az egylet számára bármi néven beszédett összeg 20%-át, kivéve az alapító és élethossziglani tagoktól beszédett díjakat, melyek a 7. §. értelmében egészben az általános alapba kerülnek. Az egyes években megtakarított összegek az egylet általános alapjába folynak és a jövő évekre nem állanak a fiókkerület rendelkezésére.

41. §. A fiókkerület minden évben egy kerületi gyűlést tart, szükség esetén többet is, melyekben a 39. §-ban felsorolt összes tagoknak döntő szavazatuk van. Ezen gyűléseken a fiókkerületek igazgatója, ennek távollétében a kerületi választmány alelnöke, esetleg ezen választmány legidősebbik tagja, ha pedig a központi választmány kiküldöttet rendelt, ez elnököl. Ha az elnök akadályoztatása csak a gyűlés napján vagy éppen annak folyamán merül fel, a jelenlevő tagok saját kebelükből választanak elnököt. A határozatok a jelenlevő tagok szavazatainak többségével hozhatók, azonban végre nem hajthatók, míg a központi választmány által jóvá nem hagyottak. A szavazatok egyenlő megoszlása esetén az elnök szavazata dönt. A gyűlés helyét és idejét a kerületi választmány határozza meg. Az összehívás a román lapokban közléteendő és a közlétevel egyidejűleg az illető politikai hatóságnak bejelentendő. A jegyzőkönyv a kerületi választmány által helybenhagyás és a központi irattárban leendő elhelyezés végett a központi választmányhoz betérjesztendő, a kerületi irattárban pedig annak másolata őrizendő.

42. §. A kerületi gyűlések tárgyai a következők: 1. A fiókkerület igazgatójának és a kerületi választmánynak megválasztása. 2. A központi választmány határozatainak végrehajtása. 3. Új egyleti tagok szerzése és a tagsági díjak beszédése. 4. Tanácskozás az egylet céljának a 37. §-ban meghatározott eszközökkel leendő előmozdítása érdekében szükséges teen-

dők felett. 5. A kerületi választmány számadásainak megvizsgálása és azoknak véleményes jelentés melletti felterjesztése a központi választmányhoz jóváhagyás és a felmentés megadása végett. 6. A fiókkerület szükségleteire vonatkozó s a 40. §. határai között szerkesztett előirányzatnak meghatározása és jóváhagyás végett leendő felterjesztése a központi választmányhoz. 7. Az egyesület céljának előmozdítására vonatkozó indítványok felterjesztése a központi választmányhoz.

43. §. Minden egyes fiókkerület élén egy a kerületi gyűlés által három évre megválasztott, a központi választmány által megerősített és ennek közvetlenül alárendelt választmány áll. Ezen választmány tagjai: a fiókkerület igazgatója mint elnök, négy választott tag és az egyesületnek az illető fiókkerület területén lakó összes alapító és élethossziglani tagjai. Tiszteletbeli és pártoló tagok nem lehetnek tagjai ezen választmánynak. A választmány saját kebeléből egy alelnököt választ, ki az elnököt akadályoztatás esetén helyettesíti, ha pedig az alelnök is akadályozva van, a jelenlevő tagok legidősebbike elnököl. Választ továbbá három évre a saját kebeléből, vagy a fiókkerület egyéb tagjai sorából (39. §) egy pénztárnokot, ellenőrt és jegyzőt. Az ellenőr és jegyző teendői egy személy-mélyben is egyesíthetők.

44. §. A választmány szükség szerint tart üléseket. Az üléseket az igazgató, ennek akadályoztatása avagy azon esetben, ha két tag kívánságára össze nem hívta volna, az alelnök, esetleg a választmány legidősebbik tagja hívja össze (43. §). A határozatok a jelenlevők szavazattöbbségével hozatnak és érvényesek, ha az ülésen az elnökön kívül legalább is 2 (két) tag volt jelen. Egyenlő szavazatok esetén az elnök szavazata dönt. A határozatok végre nem hajthatók, míg a központi választmány által jóvá nem hagyattak. Az ülések jegyzőkönyvei legfeljebb 8 nap alatt, az ülés napjától számítva, jóváhagyás és a központi irattárban leendő elhelyezés végett a központi választmányhoz felterjesztendők, a fiókkerület irattárában pedig másolatban őrizendők.

45. §. A kerületi választmány teendői a következők: 1. Az egyesület céljának a fiókkerület területén leendő buzgó előmozdítása, új tagok szerzése, a tagsági díjak és az egyesületi alap javára adományozott egyéb összegek beszedése, az alapszabályok 2. §-ában megállapított eszközök alkalmazása és a 37. §-ban felsoroltak végrehajtása által. 2. A kerületi gyűlésnek a központi választmány által jóváhagyott, valamint a központi választmány határozatainak végrehajtása. 3. A fiókkerületek területén ügynökségek szervezése és ezek tevékenységének ellenőrzése. 4. A fiókkerületekhez tartozó községekben népkönyvtárak létesítése és azoknak ellátása megfelelő olvasmányokkal. 5. A pénztárnok számadásainak megvizsgálása és azoknak véleményes felterjesztése a kerületi gyűléshez. 6. A fiókkerület előirányzatának a 40. §. határai közt leendő összeállítása és annak felterjesztése a kerületi gyűléshez további eljárás végett. 7. Az egyesület céljának előmozdítására vonatkozó indítványok felterjesztése a központi választmányhoz vagy a kerületi gyűléshez. 8. kerületi gyűlés helyének és idejének meghatározása, annak összehívása és ezzel egyidejűleg bejelentése az illető politikai hatóságnál. 9. Jelentéstétel a kerületi gyűléshez mindazon egyesületi ügyekről, melyek a fiókkerület területén az év folyamán előfordultak. 10. A saját, valamint a kerületi gyűlések jegyzőkönyveinek felterjesztése a központi választmányhoz.

46. §. Minden egyes községben, melyben az egyesületnek legalább négy bármilyen tagja lakik, ügynökség létesíthető avégett, hogy közvetlen összeköttetésben az illető község népességével az egyesület organuma-ként szolgáljon. Az ügynökség a kerületi választmány egy küldöttjének elnöksége alatt alakul es határozatlan időre egy elnököt, pénztárnokot és jegyzőt választ, kiket azonban a kerületi választmány szükség esetén másokkal felválthat.

47. §. Az ügynökség feladata a következő: buzgólkodik az egyesület

tagjainak és bevételeinek szaporítása érdekében; beszedi azon összegeket, melyek az egyesület számára nála befizettetnek és késelem nélkül átteszi a kerületi választmányhoz; végrehajtja a kerületi választmány intézkedéseit; örökös a könyvek és közlemények, esetleg a népkönyvtár, valamint mindazon tárgyak felett, melyeket a kerületi választmánytól a községben leendő használat végett kapott és azokat jókarban tartja; a bevételezett összegekről minden évben számadást küld a kerületi választmányhoz és végre: időről-időre indítványokat tesz a kerületi választmánynál az egyesület érdekében.

48. §. Az egyesület feloszoltnak tekintendő, ha alapító, élethossziglani és rendes tagjainak száma 12-re apadna le. Ezen, esetleg a 49. §-ban kontemplált esetben az egyesület vagyona örökségképpen átszáll a balázsfalvai román görög katolikus és a nagyszebeni román görög keleti metropoliákra egyenlő részekben. A külön meghatározott rendeltetésű vagyon és tárgyak továbbra is az adományozók akarata értelmében fognak kezeltetni. Az egyesület feloszlására vonatkozó határozat foganatosítás előtt a magyar királyi belügyminiszterhez felterjesztendő.

49. § Azon esetben, ha az egyesület az ezen alapszabályokban meghatározott célt és eljárást, illetőleg hatáskörét meg nem tartja, a királyi kormány által, amennyiben további működése által az állam vagy az egyesületi tagok vagyoni érdeke veszélyeztetnék, haladéktalanul felfüggeszhető és a felfüggesztés után elrendelendő szabályos vizsgálat eredményéhez képest végleg fel is osztható, vagy esetleg az alapszabályok legpontosabb megtartására, különbeni feloszlás terhe alatt kötelezhető.

43.281. szám.
1897.

Látta a magyar királyi belügyminiszter.

Budapesten, 1897. évi augusztus hó 13-án.

Perczel, s. k.

Az egyesület központi választmánya, a központi választmány belső ügykezelésére vonatkozólag az alapszabályok kiegészítésképpen, 1897. november hó 4-én egy szabályrendeletet léptetett életbe, amelyet az egyesületnek 1898. augusztus hó 27. és 28-án Belényesben megtartott közgyűlése hagyott jóvá.

III. Az egyesület intézményei.

Az egyesületnek a következő intézményei vannak:

- A) Az egyesületnek tudományos és irodalmi szakosztályai.
- B) A «Transilvania», mint az egyesületnek hivatalos orgánuma.
- C) Az egyesületnek nagyszebeni román polgári leányiskolája és leányinternátusa.
- D) «Enciclopedia română» (Román enciklopédia).
- E) Az egyesületnek «történelmi és étnografiai muzeum»-a.

A) Az egyesületnek tudományos és irodalmi szakosztályai.

Az egyesületnek tudományos és irodalmi szakosztályai a következők: 1. a történelmi, 2. az irodalmi, 3. a természettudományi, 4. az iskolai és 5. a gazdasági.

Ezen szakosztályoknak a jelen szervezetükben az a céljuk, hogy az egyesület közgyűlésének és központi bizottságának, mint szakközegek, tanácscsal szolgáljanak és azokat az egyesület irodalmi, tudományos és művelődési feladatainak a megvalósításában támogassák.

Habár még az 1862-ben Brassóban megtartott közgyűlés elhatározta, hogy az egyesület kebelében három és pedig: 1. filológiai, 2. történelmi és 3. természettudományi szakosztályok fognak szerveztetni; ezen szakosztályok felállítása mégis igen sok ideig huzódott.

Ezen szakosztályok létesítésére vonatkozólag 1876-ban Nagyszébenben megtartott közgyűlés elhatározta, hogy az 1862-ben Brassóban megtartott közgyűlésnek, a szakosztályok létesítésére vonatkozólag hozott határozatának érvényt fog szerezni és ezzel kapcsolatban kimondotta, hogy az egyes szakosztályok azonnal megkezdik működésüket, mihelyest azoknak három tagjuk lesz.

Az egyesületnek 1877-ben Balázsfalván megtartott közgyűlése elfogadta a tudományos szakosztályok létesítésére vonatkozó szabályrendeletet és ennek az alapján meg is választotta az egyes szakosztályok elnökeit.

Habár az egyesületnek az 1878-ban Szilágysomlyón megtartott közgyűlésén felolvasott évi jelentéséből kitűnik, hogy az egyes szakosztályok megalakultak, mindamelllett azok a szakosztályok éveken át nem adtak magukról semmiféle életjelt.

Igy azután ezen szakosztályok szervezésével az egyesület csak későbbben kezdett újra foglalkozni. Az 1895-ben Balázsfalván megtartott közgyűlés, amely az egyesület alapszabályait volt hivatva módosítani, az alapszabályok 2. §-ában kimondta, hogy az egyesület céljainak megvalósítására szolgáló egyik eszköze: az egyesület kebelében szervezendő tudományos szakosztályok létesítése is. Az alapszabályok 2. §-a ezen intézkedésének megfelelőleg, az egyesületnek, az 1898-ban Belényesen megtartott közgyűlése arra utasította a központi választmányt, hogy dolgozzon ki ezen szakosztályokra vonatkozólag egy szabályrendeletet és terjessze azt a legközelebbi közgyűlés elé. Az egyesület központi választmánya, ezen határozatnak megfelelőleg, az alapszabálytervezetet az 1900-ban Herkulesfürdőn megtartott közgyűlés elé terjesztette, amely azt némi módosítással el is fogadta.

Az életbeléptetett szabályrendelet alapján a szakosztályok 1900. évi október 14–15-én szervezkedtek és kezdték meg működésüket.

Az egyes szakosztályok fenállásuk óta a következő ténykedést fejtették ki.

1. Az irodalmi szakosztály.

a) 1901-ben elfogadtatott az irodalmi szakosztálynak az egyesület népkönyvtára folytatására és a szükséges művek megszerzésére vonatkozó indítványa, amelynek megfelelőleg minden évben több népies kiadvány jelenik meg.

b) 1902-ben az irodalmi szakosztály folytatólagosan foglalkozott a népies kiadványok szükséges anyagának az összegyűjtésével, a helyesírás kérdésével, az irodalmi nyelv helyesbbitése és egyesítése ügyével.

Az egyesület szakosztályainak a kezdeményezésére a bukaresti akadémia 1904-ben oldotta meg véglegesen a román helyesírás kérdését.

c) 1903-ban az irodalmi szakosztály egy helyesírási utmutatót és a helytelen szavak és szólásmódokra vonatkozó művet fogadott el.

d) 1904. és 1905-ben az irodalmi szakosztály behatóan foglalkozott az eke-, szekér- és szövőszékre vonatkozó népies kifejezésekkel, amelyek könyv alakjában már a legközelebb meg is fognak jelenni; továbbá foglalkozott kiváló román férfiaknak életrajza megírásának a módozataival is és ennek megfelelőleg már több ilyen életrajzot adott ki. stb.

2. A történelmi szakosztály.

a) 1901-ben közölte az 1750. október 1-éről keltezett fogarasi egyházmegyei hívek, egyházközségek, templomok és összes egyházi dolgok összeírását.

b) 1902-ben tanulmányozta Magyarország románlakta vidékei helynévi szótárának a kérdését.

c) Ugyanakkor elhatározta, hogy ki fog adni egy színes albumot, amely fel fogja tüntetni a Magyarország területén lakó románok nemzeti viseletét.

d) Ugyanakkor elhatározta, hogy a román nép születése 1800 éves jubileumának az alkalmából kiad egy, a román nép születésére vonatkozó népies irányu történelmi munkát, amely munka a jubileumi évben, azaz 1906-ban meg is jelent.

e) Magyarországnak a románok által lakott megyéinek földrajzi és helynévi szótárára 1903-ban pályázatot hirdetett, amelyre azonban egy mű sem érkezett be. A szakosztály ezután 1906-ban Moldován Szilvesztert és Togán Miklóst bizta meg ezen szótár összeállításával, amely már a legközelebb meg is fog jelenni. stb.

3. A tudományos szakosztály.

a) 1903-ban kezdeményezte a skioptikonnal illusztrált népies felolvasások rendezését.

b) Ugyanezen évben elhatározta, hogy kiadja a román földművelők egészségtanát és házigazdaságtanát. stb.

4. Az iskolai szakosztály.

- a) Gyűjteni kezdte a román felekezeti iskolákra vonatkozó statisztikai adatokat.
- b) A fiókok ügynökségei mellett állandó népkönyvtárakat létesített.
- c) Foglalkozott egy román tanítónőképezde felállításának a kérdésével, valamint az ismétlőiskolák ujjászervezésével.
- d) Előkészítette az ifjúsági könyvtárnak a berendezésére szolgáló munkákat, amelyeket már eddig is nagy számban adott ki.
- e) Készített a népkönyvtárak számára egy szűkebb bibliografiai repertóriumot, stb.

5. A gazdasági szakosztály.

- a) Tanulmány tárgyává tette egy román földmives iskola létesítésének a kérdését.
- b) Összeállította a magyarországi román földmivelők állapotát feltűntető statisztikai adatokra vonatkozó kérdéssorozatot.
- c) Kezdeményezésére a központi választmány megrendelte a miniszterium és különféle magyarországi és romániai gazdasági egyesületek által kiadott népies gazdasági műveket.
- d) Több rendben megvitatta és tanulmányozta a gazdasági ismétlő iskolák kérdését és adatokat gyűjtött azon tanítókra vonatkozólag, akik a miniszterium által szervezett gazdasági tanfolyamokon részt vettek.
- e) A gazdasági ismereteknek a nép körében leendő terjesztése céljából, tanulmányozta a népies gazdasági előadások kérdését.
- f) Összeállította a pénzügyi intézetekre vonatkozó pénzügyi román kifejezéseket.
- g) Foglalkozott a kivándorlások és a szocializmus kérdésével.

Az osztályok plenáris ülése elhatározta, hogy az egyes fiók-osztályok tagjai minden évben legalább egy cikkel működjenek közre a «Transilvania» folyóirat szerkesztésében és hogy létesítsék «A román nyelv muzeuma».

A szakosztályok tényleges eredményei közé sorolhatók tehát:

- a) Az új helyesírási mód siettetése és annak a román akadémia által való végleges megoldása.
- b) Az irodalmi nyelv helyesbbitése, valamint a hibás szavak és szólásmódok kiküszöbölésére vonatkozó indítványok.
- c) Az egyes szakosztályok tagjainak a közreműködése a népies irányú munkák megírásában.
- d) A falusi román nép körében vetítésekkel illusztrált előadások rendezése.

e) A falusi román nép körében népies gazdasági előadások tartása és népkönyvtárak létesítése.

f) A románlakta községekben különféle művelődési és gazdasági egyesületnek, illetve szövetkezeteknek létesítése.

A „román irodalmi és közművelődési egyesület” tudományos-irodalmi szakosztályai jelenleg a következő tagokból állanak:

1. Irodalmi szakosztály.

Elnök: jelenleg ez az állás nincs betöltve, mert a szakosztály volt elnöke Vulcan József, a Kisfaludy-társaság rendes tagja és a bukaresti román akadémia rendes tagja, aki Nagyváradon lakott, 1907. szeptember havában halt meg. Előadó: Bârseanu András, a brassói görög keleti román felső kereskedelmi iskola rendes tanára Brassóban. Rendes tagok: 1. dr. Blaga József, a brassói görög keleti román főgimnázium rendes tanára Brassóban; 2. Hodoş Eneász, nyugalmazott tanítóképezdei tanár, Nagyszebenben; 3. Oniţiu Virgil, a brassói görög keleti román főgimnázium igazgatója, Brassóban. Levelező tagok: 1. dr. Popovici József, a budapesti egyetemen a román nyelv és irodalom magántanára, Budapesten; 2. dr. Puşcariu Sextil, a csernovici egyetemen a román nyelv és irodalom magántanára, Csernovicon; 3. dr. Raţiu János, a balázsfalvai görög katolikus főgimnázium rendes tanára, Balázsfalván; 4. Sulica Miklós, a brassói görög keleti román főgimnázium rendes tanára, Brassóban; 5. dr. Branişce Valér, a Lugoson megjelenő «Drapelul» román hírlap szerkesztője, Lugoson.

2. Iskolai szakosztály.

Elnök: Pletos Gergely, a naszódi alapítványi főgimnázium rendes tanára, Naszódon. Előadó: dr. Stroia János, szelistyei görög keleti román esperes, Szelistyén. Rendes tagok: 1. dr. Bologa Vazul, «a román irodalmi és közművelődési egyesület» által Nagyszebenben fentartott felső román leányiskola igazgatója, Nagyszebenben; 2. Negruţ F. János, a balázsfalvai görög katolikus tanítóképezde rendes tanára, Balázsfalván; 3. dr. Olariu József, a karánsebesi görög keleti román papnövelde igazgatója, Karánsebesen. Levelező tagok: 1. dr. Borcia János, a nagyszebeni görög keleti román tanítóképezde rendes tanára, Nagyszebenben; 2. Lăpădatu Demeter, a szelistyei görög keleti román népiskolák igazgatója, Szelistyén; 3. dr. Popovici György, lugosi görög keleti román esperes, országgyűlési képviselő, Lugoson; 4. Precup Gábor, a balázsfalvai görög katolikus főgimnázium rendes tanára, Balázsfalván.

3. Gazdasági szakosztály.

Elnök: Cosma Pártén, a nagyszebeni «Albina» román pénzügyintézet vezérigazgatója, Nagyszebenben. Előadó: Simu Romulusz, nyugalmazott görög keleti román tanító, Nagyszebenben. Rendes tagok: 1. Barzu Traján, a karánsebesi görög keleti román szentszék gondnoki tanácsának az előadója, Karánsebesen; 2. dr. Diaconovich Kornél, a romániai zálogházak igazgatója, Bukarestben; 3. Preda János, ügyvéd, Nagyszebenben. Levelező tagok: 1. Chirca János, szelistyei másodjegyző, Szelistyén; 2. Lăpădatu János, a szászvárosi «Ardeleana» román pénzügyintézet vezérigazgatója, Szászvároson; 3. Petra-Petrescu Miklós, a főföldi «Cordiana» román pénzügyintézet vezérigazgatója, Főfölden; 4. dr. Vercerdea Miklós, a nagyszebeni «Albina» brassói fiókjának a vezérigazgatója, Brassóban.

4. Történelmi szakosztály.

Elnök: Şuluţiu Şterca József, nyugalmazott kir. törvényszéki bíró, «a román irodalmi és közművelődési egyesület» elnöke, Nagyszebenben. Előadó: dr. Lupaş János, a nagyszebeni görög keleti román tanítóképezde rendes tanára, Nagyszebenben. Rendes tagok: 1. Goldiş László, az aradi görög keleti román szentszék titkára, országgyűlési képviselő, Aradon; 2. Păcăţianu V. Tódor, a Nagyszebenben megjelenő «Telegraful Roman» egyház-politikai román hirtlap szerkesztője, Nagyszebenben; 3. Togan Miklós, nagyszebeni görög katolikus román esperes, Nagyszebenben; Levelező tagok: 1. Marţian Julián, nyugalmazott százados, Naszódon; 2. dr. Mihályi János, Máramaros vármegye főügyésze, Máramarosszigeten; 3. Moldovan Szilveszter, a Nagyszebenben megjelenő «Foaia Poporului» politikai román hetilap szerkesztője, Nagyszebenben; 4. Păcală Viktor, a nagyszebeni román leányiskola rendes tanára, Nagyszebenben; 5. Secula Szever, az aradi görög keleti román tanítóképezde tanára, Aradon.

5. Tudományos szakosztály.

Elnök: dr. Stoica Simon, orvos, Abrudbányán. Előadó: Vlaicu Arzén, a brassói görög keleti román felső kereskedelmi iskola igazgatója, Brassóban. Rendes tagok: 1. dr. Cheţan Ambrus, a balázsfalvai görög katolikus főgimnázium rendes tanára, Balázsfalván; 2. Ciortea Aurél, a brassói görög keleti román főgimnázium rendes tanára, Brassóban; 3. dr. Radu János, a brádi görög keleti román algimnázium rendes tanára, Brádon. Levelező tagok: 1. dr. Beu Illés, orvos, Nagyszebenben; 2. Borlan Viktor, a belényesi görög katolikus főgimnázium rendes tanára, Belényesben; 3. dr. Erdély István, orvos, Szászvároson; 4. Todica Gábor, banktisztviselő, Algyógyon.

B) Az egyesület organuma.

Az egyesület 1869-ben létesítette organumát, a «Transilvania»-t, amelyben az egyesületre vonatkozó hivatalos adatokon, közleményeken és évi jelentéseken kívül, román irodalmi munkák is közöltek. A «Transilvania»-t, amely két-két hónapban egyszer, azaz egy évben hatszor jelent meg és amelynek előfizetési ára 10 K volt, az egyesület alapító, élethossziglani és rendes tagjai ingyen kapták. A «Transilvania» szerkesztője az egyesület főtítkára volt, munkatársai pedig az egyesület irodalmi és tudományos szakosztályainak a tagjai voltak. A «Transilvania» előállítása az egyesületnek az 1906. évben 3.955 K 60 fillérjébe került.

Miután az egyesület 1907. január 1-től kezdve, a falusi román nép számára, az irodalmi titkár szerkesztésében, «Țara Noastră» cím alatt, havonként kétszer megjelenő kulturális román lapot adott ki, az egyesület addigi organuma, a «Transilvania», 1907. január 1-étől kezdve csak minden három hónapban jelent meg, az adminisztratív titkár szerkesztésében és csakis az egyesület belügyeivel, közleményeivel és évi jelentéseivel foglalkozott.

Miután azonban bebizonyosodott, hogy a «Țara Noastră» népies irányánál fogva nem alkalmas tudományos és irodalmi munkálatok közlésére, az egyesület központi választmánya elhatározta, hogy a «Transilvania» ezentul megint a régi terjedelmében jelenjék meg és ezzel kapcsolatban a «Țara Noastră», a mely politikai lap lett, megszűnt az egyesület organuma lenni.

C) Az egyesület nagyszebeni polgári román leányiskolája és leányinternátusa.

Az egyesület központi választmánya elhatározta, hogy Nagyszebenben egy polgári román leányiskolát és azzal kapcsolatban álló román leányinternátust fog létesíteni.

A központi választmánynak az indítványára, az egyesületnek 1882. augusztus havában Désen megtartott közgyűlése, 20.000 frtot bocsátott rendelkezésére az egyesület központi választmányának, amelyet azzal bizott meg, hogy ebből az összegből vegyen Nagyszebenben egy alkalmas házat, amelyben az egyesület polgári román leányiskolája és internátusa lesz elhelyezendő. A központi választmány, a közgyűlés ezen határozatának megfelelőleg, 1882. december hónapban erre a célra Nagyszebenben, a Malom-utca 8-ik számú házat vette meg 27.500 frtért. Az egyesületnek 1883. augusztus 31-én Brassóban megtartott közgyűlése utólagosan hagyta jóvá a 7.500 frt vételári többletet. A központi választmány, a tervbe vett polgári román leányiskola és leányinternátus létesítésére vonatkozó módok megállapítása céljából, 1883. április hó 25-én, kebeléből egy szűkebbkörű bizottságot küldött ki.

Ezen szűkebb bizottság, a központi választmánynak 1883. július 10-én megtartott ülésében azt indítványozta, hogy a polgári román leányiskola és az azzal kapcsolatban álló leányinternátus

az egyesület ama alapjából építtessék fel, amelynek célja, Magyarországon egy román jogakadémiát létesíteni és amely alap 20.000 frtot tett ki. Miután a központi választmány elfogadta a szűkebbkörű bizottság emez indítványát, elhatározta hogy ilyen értelemben fog javaslatot tenni a legközelebbi közgyűlésnek.

Az egyesületnek 1883. augusztus 31-én Brassóban megtartott közgyűlése amidőn elfogadta, hogy a Magyarországon létesítendő román jogakadémia 20.000 frt alapja, az egyesület alapjaiba olvasztassék be, elhatározta hogy az egyesület alapjaiból 30.000 frtot bocsát a polgári román leányiskola és az azzal kapcsolatban álló leányinternátus építéseinek a költségeire.

A szűkebbkörű bizottság ezután Eder nagyszebeni építész bizta meg azzal, hogy az építendő polgári román leányiskolára és az azzal kapcsolatban álló leányinternátusra vonatkozólag készítsen egy tervezetet. A tervezet elkészülte után Brote Jenő, a szűkebbkörű bizottság nevében, 1884. augusztus 7-én arra kérte a központi választmányt, hogy miután az építési költségek 57.348 frt 19 krt tesznek ki, ami 27.348 frt 19 krral haladja meg az építési költségekre előirányzott 30.000 forintot, az egyesület a többlet fedezésére adjon még valamelyik alapjából 10.000 forintot, a hiányzó 7.348 frt 19 kr. pedig vétessék kölcsön, amely meg fog téríteni az e célra megindítandó nyilvános gyűjtésből.

Miután az egyesület 1884. augusztus 17-én Szászvároson megtartott közgyűlése mindenekben elfogadta a szűkebbkörű bizottság indítványát, a központi választmány, 1884. szeptember 3-án erre a célra megkezdte a gyűjtést, amely azonban kevés eredménnyel járt.

A központi választmány 1885. március 5-én Maetz építész bizta meg az építéssel, aki az építési költségeket 59.700 frtban állapította meg. Az épület 1886. év nyarán lett kész. Ezen épületben lett elhelyezve, az 1881-ben létesült nagyszebeni román nőegylet által fentartott 4 osztályu elemi román leányiskola is, amely 1883. november 1-én nyílt meg. Az egyesület leányinternátusába a nagyszebeni román nőegylet által fentartott elemi román leányiskola növendékei is felvétetnek.

Az új épület 1886. szeptember 15-én lett átadva rendeltetésének. Az épület, amely két utcára nyílik és pedig a város parkjára és a malom utcára, kétemeletes és Meidinger-fűtésre van berendezve. Az épület hossza 40 méter, szélessége pedig 17 méter. Az épület pincehelyiségeiben vannak: a raktárak, a jégverem, a mosókonyhák és fűskamrák. A földszinten vannak elhelyezve: az igazgató irodája, a tanácskozó terem, a könyvtár, az ebédlő, a kórház, a tornaterem, a nevelőnők szobái, a fürdőhelyiségek, a konyha és a cselédség szobái. Az első emeleten vannak elhelyezve: az internátus igazgatójának a lakása (3 szoba), a társalkodó terem, a ruhatár, 8 tanterem. A második emeleten vannak elhelyezve: a vizsgaterem, amelyet évközben rajz- és énekteremül használnak

és hét hálóterem, melyekben minden egyes növendék számára 2 és fél köbméter tér esik.

A polgári román leányiskola és az azzal kapcsolatban álló román leányinternátus első szervezési szabályzatát, a vallás- és közoktatásügyi miniszter 1886. szeptember 23-án kelt 29.282. sz. leiratával hagyta jóvá. Ezen szervezési szabályzat szerint, ezen iskola tanári karával szemben az elsőfoku fegyelmi hatóságot az igazgató, a másod- és utolsó foku fegyelmi hatóságot pedig, «a román irodalmi és közművelődési egyesület» központi választmánya gyakorolja. A tanárok nyugdíjáról «a román irodalmi és közművelődési egyesület» tartozik gondoskodni. A leányinternátust egy igazgatónő vezeti, aki a polgári leányiskola igazgatójának a felügyelete és ellenőrzése alatt áll.

A polgári leányiskolának, a végleges tantervét, a vallás- és közoktatásügyi miniszter 1901. január hó 9-én kelt 66.078–900. számú leiratában hagyta jóvá. Ezen iskolának román a tannyelve, a magyar nyelv pedig az I-ső osztályban 4, a II-ik osztályban 3, a III-ik osztályban 3, a IV-ik osztályban 3, összesen tehát heti 13 órában tanítatik.

Ugy a polgári román leányiskola, mint az azzal kapcsolatban álló leányinternátus belső ügymenetének a szabályozására, «a román irodalmi és közművelődési egyesület» központi választmánya, 1887. szeptember 16-án, egy még most is érvényben lévő szabályrendeletet léptetett életbe.

A polgári román leányiskolával kapcsolatban, az 1894/5. iskolai évtől kezdve egy kiegészítő tanfolyam nyitott, amely egy évig tart. Eme tanfolyamra olyan növendékek vétetnek fel, akik elvégezték a polgári leányiskolát, vagy akik már meghaladták életkoruk 15-ik évét, de polgári iskolai tanulmányaik folytatásában meg voltak akadályozva.

A kiegészítő tanfolyamon a következő tantárgyak adatnak elő: 1. a hittan, heti 2 órában; 2. a román nyelv és irodalom, heti 3 órában; 3. a történelem és földrajz, heti 3 órában; 4. a neveléstan, heti 2 órában; 5. a gazdálkodástan, a konyhai vegytannal kapcsolatban, heti 2 órában és 6. a kézimunka, heti 6 órában. A magyar-, a német- és a francia nyelv, valamint a zene, mint fakultatív tantárgyak adatnak elő.

A kiegészítő tanfolyam célja nem annyira elméleti, mint inkább a gyakorlati ismeretek megszerzése. A kiegészítő tanfolyam, az egyesület polgári román leányiskola igazgatójának a felügyelete alatt áll és abban a polgári román leányiskola tanárai tanítanak. A kiegészítő tanfolyam növendékei, az egyesület leányinternátusába is felvétetnek és mint ilyenek, a főzés el-sajátítása céljából, az internátus konyhájába is beosztatnak.

Az egyesület internátusában van elhelyezve a nagyszebeni román nőegylet által fentartott háztartási iskola is, amely 1907. szeptember 1-étől kezdve főző-tanfolyammal egészített ki.

Az 1906/7. iskolai évre vonatkozó adatok.

I. A polgári leányiskola és a pótló tanfolyam.

A polgári leányiskola és a pótló tanfolyam igazgatója: Dr. Bologa Vazul, görög keleti román lelkész. A tanári kar áll: 1 igazgatóból, 8 tanárból, illetve tanárnőből és 2 hitoktatóból.

Az intézetben az összes tantárgyak kizárólag román nyelven adatnak elő és így a tankönyvek is kizárólag románok. Az intézetben a francia nyelv és a zongora, mint rendkívüli tantárgyak adatnak elő.

Iskolai ünnepélyek.

Az intézetben az 1906/7. iskolai évben a következő napokon tartattak iskolai ünnepélyek:

1. Október 4-ikén, a király nevenapján.
2. November 19-én, Szent Erzsébet napján, az elhunyt Erzsébet királyné emlékére.
3. Junius 8-án, a koronázás évfordulóján.

Az 1906/7. iskolai év statisztikai adatai.

Osztályok	A beirt növendékek száma	A vizsgázott növendékek száma	Vallás szerint			Nemzetiség szerint		A növendékek közül internátusban lakott	A növendékek közül kint alkott	Lakóhely szerint		
			görög keleti	görög kath.	római kath.	Román	Magyar			magyarországi	bukovinai	romániai
I.	26	25	21	3	2	26	–	10	16	23	1	2
II.	21	21	13	6	2	20	1	14	7	19	–	2
III.	23	23	21	2	–	23	–	19	4	18	–	5
IV.	19	19	15	3	1	18	1	15	4	17	–	2
Pótló tanfolyam	14	19	8	6	–	14	–	12	2	13	–	1
Összesen	103	102	78	20	5	101	2	70	33	90	1	12

A növendékek szüleinek a foglalkozása:

Osztály	Birtokos és bérlő	Önálló kereskedő	Önálló iparos	Állami hivatalnok	Magán hivatalnok	Lelkész	Tanár és tanító	Orvos, ügyvéd, mérnök	Katonatiszt	Magánzó	Alkalmazott (szolga)	Összesen
I.	7	2	3	1	–	6	5	1	–	–	1	26
II.	4	2	–	2	–	3	4	2	1	2	1	21
III.	2	4	1	3	4	8	–	1	–	–	–	23
IV.	5	5	–	1	1	3	3	1	–	–	–	19
Pótló tanfolyam	3	–	–	2	–	3	1	4	–	1	–	14
Összesen	21	13	4	9	5	23	13	9	1	3	2	103

II. Az egyesület leány internátusa.

Az egyesület leányinternátusának az igazgatója: Dr. Bologa Vazul, a polgári leányiskola- igazgatója; igazgatónője pedig: Petraşcu Helén. Az internátusban egy nevelőnő és két bonne van alkalmazva.

Az internátusban a társalgási nyelv a román, hetenként azonban felváltva: magyar, német és francia társalgási órák is tartatnak.

Az 1906/7. iskolai év statisztikai adatai.

Osztályok	Az internátusban elhelyezett növendékek közül		Vallás szerint				Nemzetiség szerint				Lakóhely szerint				
	a felső román leányiskolába jár	a román nőegylet elemi iskolájába jár	a felsőbb román leányiskolába járók közül			az elemi iskolába járók közül	felső leányiskola		elemi iskola		felső leányiskola		elemi iskola		
			gör. kel.	gör. kath.	róm. kath.	gör. kel.	magyar	román		magyar-országi	romániai	magyar-országi	bukovinai	romániai	
								magyar-országi	román						
I.	10	–	7	2	1	–	–	–	10	–	8	2	–	–	–
II.	14	3	8	4	2	3	1	–	13	3	12	2	–	–	–
III.	19	–	17	2	–	–	–	–	19	–	14	5	–	–	–
IV.	15	4	11	3	1	4	1	–	14	4	13	2	3	1	3
Pótló tanfolyam	12	–	8	4	–	–	–	–	12	–	11	1	–	–	–
Összesen	70	7	51	15	4	7	2	–	68	7	58	12	3	1	3

Fizetendő díjak és egyéb adatok.

A felső leányiskolában és pótló tanfolyamon havonként 4 K tandíj fizetetik, az újonnan beiratkozott tanulók ezenkívül egyszer és mindenkorra még 4 K felvételi díjat fizetnek.

Az internátusban 500 K évi díj fizetetik, azonkívül fizetendő még: az uniformisért 50 K, a zongoráért havonként 12 K és a francia nyelvért havonként 2 korona.

Az iskolai év az új naptár szerint kezdődik és záródik.

D) „Enciclopedia română” („A román enciklopédia”).

Az egyesület központi választmánya, 1895. február 7-én megtartott ülésében azzal bizta meg dr. Diaconovici Kornél egyesületi főtitkárt, hogy munkatársak közreműködésével, állítsa össze a «Román enciklopédiát»-t és adja ki az egyesület védnöksége alatt.

Ezen enciklopédiának az volt a célja, hogy könnyű, népies irányban ismertesse meg a román néppel, a románok által lakott országok történelmét, földrajzát, egyházi, politikai, kulturális és társadalmi intézményeit, valamint a gyakorlati jelentőséggel bíró tudományos kérdéseket is.

Az enciklopédiának 172 fizetéses munkatársa volt, akik közül 90 romániai volt. Az enciklopédia 8 év alatt készült el és annak utolsó füzeté 1904. március 12-én jelent meg, Krafft W. nagyszombeni könyvkereskedő kiadásában. Az enciklopédia 1.276 oldalra terjed és a «Mayer's Conversations Lexicon» tárgyalási módjának az utánzatára, 37.622 cikket foglal magában.

Az enciklopédia összeállítása és kinyomtatása összesen 62.818 K 90 f-be került, amely összeget dr. Diaconovici Kornél, az egyesület akkori főtitkára és Krafft W. kiadó fedezték, akinek tulajdonát képezi az enciklopédia. Az enciklopédia ára 80 K.

Károly román király, 40 éves uralkodásának, 1906-ban megünnepeelt jubileuma alkalmából, dr. Diaconovici Kornélt a «Bene Merenti» rend I. osztályával, Krafft W.-t pedig a «Bene Merenti» rend II. osztályával tüntette ki, az enciklopédia érdekében kifejtett buzgalmukért.

E) Az egyesület „történelmi és etnografiai muzeuma”.

Az egyesületnek 1896-ban Lugoson megtartott közgyűlése, a központi választmány indítványára elhatározta, hogy az egyesület, a hazai románok történelmi és kulturális érdekeinek a figyelembe vételével, Nagyszombenben egy «Nemzeti házat» épít és abban egy román «történelmi és etnografiai muzeum»-ot létesít.

Ezen határozat folytán a központi választmány 1896. szeptember 28-án, az egyesület közvetlen közelében, Malom-utcában, 44.000 K-ért egy belsőséget vásárolt.

Az egyesületnek 1897. augusztus 27-én és 28-án Medgyesen megtartott közgyűlése pedig, a központi választmány indítványára elhatározta, hogy az egyesület, a malom-utcai belsőségen fogja felépíteni a «Nemzeti ház»-at, amelyben el fognak helyeztetni:

1. A hazai románok történelmi muzeuma, valamint numizmatikai és archeologiai gyűjteményei.

2. A hazai románok etnografiai muzeuma, különös tekintettel a román nemzeti viseletre és a román házi ipar nemzeti jellegének a megőrzésére.

3. Az egyesület könyvtára, amely az egész országban az egyedüli nyilvános román könyvtár.

4. Az egyesület összes irodai helyiségei.

5. Egy nagy terem, amely nyilvános ülésekre, felolvasásokra, hangversenyekre, színelőadásokra és társas összejövetelekre fog szolgálni.

6. A nagyszebeni egyéb román egyesületek szükségleteire szolgáló helyiségek.

Ezen «Nemzeti ház» felépítésére és az abban berendezendő román «történelmi és etnográfiai muzeum» létesítésére vonatkozólag, a közgyűlés elhatározta, hogy az ezzel felmerült költségek fedezésére fel fogja használni az egyesületnek azon alapjait, amelyek rendeltetésük alterálása nélkül, ingatlanokba befektethetők; továbbá sorsjátékot és gyűjtést fog rendezni a hazai románok között.

A közgyűlés ezzel kapcsolatban azt is elhatározta, hogy azok az egyének vagy testületek, akik ezen «Nemzeti ház» felépítési költségeinek a fedezésére legalább 2.000 K-t fognak adományozni a «Nemzeti ház» alapító tagjai lesznek és neveik a «Nemzeti ház»-ban felállítandó márvány táblán fognak megörökítettetni.

A közgyűlés ezen határozata folytán, a központi választmány nyilvános pályázatot hirdetett az építendő «Nemzeti ház» tervére. Összesen 26 terv érkezett be, amelyeket megbirálás végett a központi választmány, a bécsi építészek egyesületének küldött meg, amely az első díjat Baranyai Aladár zágrábi, a második díjat Ákos Márton budapesti, a harmadik díjat Reiss Zoltán és Faludi Ferenc budapesti építészeknek ítélte oda. Az építkezéssel Maetz Gusztáv nagyszebeni építész bizatott meg. A muzeum disztermében, a magyarországi «román színház-alap szervezési társulat» egy állandó színpadot állított fel, amely a nevezett egyesületnek 6000 koronájába került.

A «Nemzeti ház» felépítése összesen 158.426 K 97 fillérbe került, amelyhez mint alapító tagok a következők járultak hozzá:

a) 1. Mocsonyi Sándor birkisi és Mocsonyi Jenő bulcsi nagybirtokosok 24.000 K; 2. Steriu Konstantin, Brassóban 2.200 K; 3. Ungurian Manó, ügyvéd Temesváron 2.200 K; 4. Badila Johanna, Nagyszebenben 2.000 K; 5. Garoiu Miklós, ügyvéd Zernesten 2.000 K; 6. Lebu Sándor, birtokos Nagyszebenben 2.000 K; 7. Barbu Patriczius, ügyvéd Szászrégenen 2.000 K; 8. Beloescu Strofe, mérnök Szecselen 2.000 K; 9. Dr. Vecerdea Miklós, a nagyszebeni «Albina» brassói fiókjának a vezérigazgatója Brassóban 2.000 K; 10. Oncescu János, nyug. jegyző Szászsebesen 2.000 K; 11. Szerb György, udvari tanácsos, Budapesten 2.000 K; 12. Dr. Radu Demeter, nagyváradai görög katolikus püspök, Nagyváradon 2.000 K; 13. Dr. Gáll József, főrendiházi tag, Lukareczen 2.000 K; 14. Popovici Helén, Brassóban 2.000 K; 15. Barbu Szever, Szászrégenen 2.000 K; 16. Mircea Miklós, birtokos Kacán 2.000 K; 17. Dr. Mihu János, birtokos Felkenyeren 2.000 K; 18. A magyarországi «román színház-alap szervezési társulat» (a színpad felállítására) 6.000 K; 19. «Albina» román pénzüzet Nagyszebenben 2.000 K; 20. «Oraviciana» román pénzüzet Oravicabányán 2.000 K; 21. «Crişana» román pénzüzet Brádon 2.000 K; 22. «Aurora» román pénzüzet Abrudbányán 2.050 K; 23. «Doina» román pénzüzet Topánfalván 2.000 K; 24. «Cassa de păstrare» román pénzüzet Szelistyén 2.000 K; 25. «Haţegana» román pénzüzet Hátszegen 2.000 K; 26. «Furnica» román pénzüzet Fogarason 2.000 K; 27. «Fageţana» román pénzüzet Facseten 2.000 K; 28. «Sentinela» román pénzüzet Réva-Ujfalun 2.000 K. Az alapító tagoktól befolyt összesen 82.450 K.

b) A sorsjátékból tisztán megmaradt 21.159 K 19 f.

c) Az egyesektől és a román pénzüzetektől adományképpen összesen 21.271 K 39 f.

d) Az ujévi üdvözetek megváltásából 1899–1906-ig befolyt 6.636 K 44. f.

e) A muzeum megnyitásakor a belépti díjakból befolyt 3.506 K. Összesen tehát befolyt 135.205 K.

Ezen adakozások lehetővé tették a «Nemzeti ház» felépítését, amely 1905-ben lett kész.

A «Nemzeti ház» felavatása és az abban elhelyezett «történelmi és etnografiai muzeum» megnyitása, nagy ünnepek között történt meg, az egyesületnek Nagyszebenben, 1905. augusztus 19-én megtartott közgyűlése alkalmából, amidőn is az egyesület a «Nemzeti ház»-ban egy nagyobbszabású román etnografiai, történelmi és kulturális kiállítást is rendezett, amelyet nagyszámban kerestek fel a romániaiak is.

IV. Az egyesület jelenlegi állapotára vonatkozó adatok.

1. Az egyesület tisztikara és központi választmánya.

Az egyesület élén az egyesület elnöke, tisztikara és a központi választmány áll.

A jelenlegi tisztikar a következőkből áll:

Az egyesület elnöke: Şuluţiu Şterca József, nyugalmazott kir. törvényszéki bíró;

alelnöke: Bârsan András, a brassói görög keleti román felső kereskedelmi iskola tanára;

irodalmi titkára: Goga Oktávián;

ügyvezető titkára: Teslăuan Oktávián, aki egyszersmind a gazdai teendőket is ellátja;

pénztárnoka: Vătăşan János, a nagyszebeni «Albina» román pénzügyi intézet tisztviselője;

ellenőre: Togan Miklós, nagyszebeni görög katolikus román esperes;

ideiglenes könyvtárnoka és levéltárnoka: Togan Miklós, nagyszebeni görög katolikus román esperes;

ideiglenes muzeumi őr: Pamfilie János, aki ezért 200 K tiszteletdíjat és a muzeum épületében lakásként egy szobát kap.

A központi választmány rendes tagjai a következők: 1. Cosma Pártén, a nagyszebeni «Albina» román pénzügyi intézet vezérigazgatója; 2. dr. Cheţian Ambrus, a balázsfalvai görög katolikus román főgimnázium tanára; 3. Goga Oktávián, az egyesület irodalmi titkára; 4. Ivan Miklós, a nagyszebeni görög keleti román főegyházmegyei szentszék előadó-elnöke; 5. dr. Leményi Liviusz, ügyvéd Nagyszebenben; 6. Muntean Gyula, kir. törvényszéki bíró Nagyszebenben; 7. Negruţiu F. János, a balázsfalvai görög katolikus román tanítóképezde tanára; 8. Teslăuan Oktávián, az egyesület ügyvezető titkára; 9. dr. Puşcariu Ilarion, archimandrita, a nagyszebeni görög keleti román főegyházmegye vikáriusa; 10. dr. Roşca E. Őzséb, a nagyszebeni görög keleti román papnevelde és tanítóképezde igazgatója; 11. dr. Russu Oktávián, az «Albina» ügyésze; 12. Togan Miklós, nagyszebeni görög katolikus román esperes.

A központi választmány póttagjai a következők: 1. dr. Beu Illés orvos, Nagyszebenben; 2. dr. Bologa Vazul, a nagyszebeni polgári román leányiskola igazgatója; 3. Bunea Arzén, a nagyszebeni vagyonszövetség titkára; 4. dr. Cristea Miron, a nagyszebeni görög keleti román főegyházmegye szentszék előadó-elnöke; 5. Precup Gábor, a balázsfalvai görög katolikus főgimnázium tanára; 6. Simu Romulusz, nyugalmazott tanító Nagyszebenben.

2. Az egyesület fiókjai es azoknak működése.

Az egyesületnek jelenleg a következő 49 fiókja van, amelyekhez 122 ügynökség tartozik.

1. Az abrudbányai-topánfalvai fiók, 1 alapító, 23 élethossziglani és 33 rendes, összesen 57 taggal.
2. A balázsfalvai fiók, 5 alapító, 3 élethossziglani és 45 rendes, összesen 53 taggal.
3. A belényesi fiók, 1 alapító, 1 élethossziglani és 45 rendes, összesen 47 taggal.
4. A besztercei fiók, 6 alapító, 8 élethossziglani és 22 rendes, összesen 36 taggal.
5. A brassói fiók, 4 alapító, 12 élethossziglani és 94 rendes, összesen 110 taggal.
6. A brádi fiók, 5 élethossziglani, 35 rendes, összesen 40 taggal.
7. A dési fiók, 3 alapító, 4 élethossziglani és 25 rendes, összesen 32 taggal.
8. A dévai fiók, 1 alapító, 5 élethossziglani és 35 rendes, összesen 41 taggal.
9. A dicsőszentmártoni fiók, 3 élethossziglani, 13 rendes, összesen 16 taggal.
10. A dobrai fiók, 16 rendes taggal. ,
11. A fogarasi fiók, 2 alapító, 7 élethossziglani és 47 rendes, összesen 56 taggal.
12. A gyulafehérvári fiók, 1 alapító, 2 élethossziglani, 31 rendes, összesen 34 taggal.
13. A háromszék-csiki fiók, 12 rendes taggal.
14. A hátszegi fiók, 4 élethossziglani, 40 rendes, összesen 44 taggal.
15. A hidalmási-bánffyhungyadi fiók, 1 alapító, 1 élethossziglani és 24 rendes, összesen 26 taggal.
16. A karánsebesi fiók, 2 alapító, 2 élethossziglani és 35 rendes, összesen 39 taggal.
17. A kolozsvári fiók, 3 alapító, 3 élethossziglani és 26 rendes, összesen 32 taggal.
18. A kőhalmi fiók, 2 élethossziglani és 11 rendes, összesen 13 taggal.
19. A lippai fiók, 2 alapító, 2 élethossziglani és 15 rendes, összesen 19 taggal.
20. A lugosi fiók, 4 alapító, 5 élethossziglani és 25 rendes, összesen 34 taggal.
21. A marosludasi fiók, 1 alapító, 1 élethossziglani és 20 rendes, összesen 22 taggal.
22. A marosvásárhelyi fiók, 1 alapító, 2 élethossziglani és 7 rendes, összesen 10 taggal.
23. A medgyesi fiók, 12 rendes taggal.

24. A mócsi fiók, 1 alapító, 3 élethossziglani és 17 rendes, összesen 21 taggal.
25. A nagyenyedi-tövisi fiók, 16 rendes taggal.
26. A nagyhalmágyi fiók, 17 rendes taggal.
27. A nagykomlósi fiók, 2 alapító, 5 élethossziglani és 6 rendes, összesen 13 taggal.
28. A nagyszebeni fiók, 8 alapító, 25 élethossziglani és 95 rendes, összesen 128 taggal.
29. A nagytoráki fiók, 6 rendes taggal.
30. A nagyváradi fiók, amely négy kerületre osztatott fel, 2 alapító, 2 élethossziglani és 29 rendes, összesen 33 taggal.
31. A naszódi fiók, 11 alapító, 23 élethossziglani és 16 rendes, összesen 50 taggal.
32. Az oravicabányai fiók, 2 alapító, 15 élethossziglani és 19 rendes, összesen 36 taggal.
33. A pancsovai fiók, 1 alapító, 6 élethossziglani és 22 rendes, összesen 29 taggal.
34. A románbogsáni fiók, 1 élethossziglani, 23 rendes, összesen 24 taggal.
35. A segesvári fiók, 11 rendes taggal.
36. A szatmárnémeti fiók, 3 alapító, 12 élethossziglani és 47 rendes, összesen 62 taggal.
37. A szászrégeni fiók, 1 alapító, 4 élethossziglani és 15 rendes, összesen 20 taggal.
38. A szászsebesi fiók, 2 alapító, 5 élethossziglani és 34 rendes, összesen 41 taggal.
39. A szászvárosi fiók, 6 alapító, 9 élethossziglani és 28 rendes, összesen 43 taggal.
40. A szelistyei fiók, 1 alapító, 9 élethossziglani és 50 rendes, összesen 60 taggal.
41. A szentágotai fiók, 18 rendes taggal.
42. A szerdahelyi fiók, 1 alapító, 2 élethossziglani és 23 rendes, összesen 26 taggal.
43. A szilágysomlyói fiók, 4 alapító, 7 élethossziglani és 41 rendes, összesen 52 taggal.
44. A tasnádi fiók, 4 élethossziglani és 24 rendes, összesen 28 taggal.
45. A temesvári fiók, 6 alapító, 17 élethossziglani és 67 rendes, összesen tehát 90 taggal.
46. A tordai fiók, 1 élethossziglani és 30 rendes, összesen 31 taggal.
47. A töröcsvári fiók, 1 alapító, 1 élethossziglani és 8 rendes, összesen 10 taggal.
48. A verseci fiók, 1 alapító, 5 élethossziglani és 19 rendes, összesen 25 taggal.
49. A zernesti fiók, 1 élethossziglani és 27 rendes, összesen 28 taggal.

Most van alakulóban a csákovai és a buziási fiók.

Ezekon kívül van az egyesületnek 4 alapító, 4 élethossziglani, 19 rendes, összesen 27 tagja, akik egyik fiókhoz sem tartoznak.

Az egyesületnek az 1906. évben volt tehát 10 tiszteletbeli, 95 alapító, 225 élethossziglani, 1426 rendes, összesen tehát 1833 tagja, 136 taggal több, mint 1905-ben.

Az egyesület fiókjai az 1906. évben az ország különböző románlakta vidékein 165 népies előadást rendeztek, több helyen skioptikonnal. Ezekon kívül a kolozsvári egyetem 16 román hallgatója felolvasást tartott a kolozsvári fiók területén. A brádi fiók az odavaló román analfabéták számára esti tanfolyamot nyitott, amelyben az írást és az olvasást tanítják. Eddig a brassói, a balázsfalvai, a brádi, a kőhalmi, a szászvárosi és a nagyszebeni fiókoknak van szkioptikonja, amelylyel népies előadások kíséretében, a román történelem nevezetesebb eseményeit és kiválóbb férfiai mutatja be a falusi román népnek.

Az egyesület a románlakta vidékeken 119 népies könyvtárt tart fenn, amelynek egy része ambuláns.

3. Az egyesület alapjai és alapítványai, valamint az azokból nyújtott ösztöndíjak.

Az egyesület általános alapja, 1906. évi december hó 31-én 313.737 korona 11 fillért tett ki.

Az egyesületnek az általános alapján kívül 1906. évi december hó 31-én még a következő alapítványai és alapjai vannak:

1. Badilla János és Moldován Johanna-féle alapítvány. Létesült 1899-ben. Rendeltesége: ösztöndíjak adományozása. Kitesz: 26.913 koronát.

2. Barițiu György-féle alap. Az egyesület 1893-ban létesítette. Rendeltesége: irodalmi munkák jutalmazása. Kitesz: 11.134 koronát.

3. A történelmi és etnográfiai muzeum alapja. Az egyesületnek 1897-ben, Medgyesen megtartott közgyűlésének a határozata folytán létesült. Rendeltesége: a «Nemzeti ház» és a «Történelmi és etnográfiai muzeum» létesítése és fejlesztése. Kitesz: 141.353 koronát.

4. Jancu Ábrahám-féle alap. Létesült 1897-ben, részben a Jancu-féle ingatlanok értékesítéséből, részben pedig a Șuluțiu Șterca József által megírt Jancu életrajzának az elárusításából. Ezen alapítványhoz tartozik az a ház is, amelyben Jancu született. Rendeltesége: ösztöndíjak adományozása. Kitesz: 6.103 koronát.

5. Mureșian András-féle alap. Létesült 1864-ben azon gyűjtésekből, amelyeket az egyesület központi választmánya Mureșian András, volt román költőnek az emlékére rendezett (aki

a többek között a «Deșteaptă-te Române», «Ébredj román álmaidból», román himnusznak a szerzője). Rendeltetése román irodalmi és különösen román történelmi munkák jutalmazása. Kitesz: 9474 korona 50 fillért.

6. Boeriu György-féle alapítvány. Létesült 1884-ben. Rendeltetése: ösztöndíjak adományozása. Kitesz: 15.100 koronát.

7. Bașiota D. Emil-féle alapítvány. Létesült 1875-ben. Rendeltetése: ösztöndíjak adományozása. Kitesz 1485 koronát.

8. Jancu János-féle alapítvány. Létesült 1901-ben. Rendeltetése: ösztöndíjak adományozása. Kitesz: 5.783 korona 76 fillért.

9. Gallianu János-féle alapítvány. Létesült 1872-ben. Rendeltetése: ösztöndíjak adományozása. Kitesz: 3.496 koronát.

10. Id. Marinovics Miklós-féle alapítvány. Létesült 1873-ban. Rendeltetése: ösztöndíjak adományozása. Kitesz: 7.176 koronát.

11. Dr. Moga János és neje, született Bologa Anna-féle alapítvány. Létesült 1892-ben. Rendeltetése: ösztöndíjak adományozása leányok számára. Kitesz: 2.815 koronát.

12. Olteanu János-féle alapítvány. Létesült 1890-ben. Rendeltetése: a román kulturális célok előmozdítása. Az alapítvány évi jövedelmének 50%-a tőkésítettik, 50%-a kiosztatik, amelyből azonban 10%-a kolozsvári román iskolák segélyezésére fordítandó. Kitesz: 95,750 koronát.

13. Maior J. Popp-féle alapítvány. Létesült 1873-ban. Rendeltetése: ösztöndíjak adományozása. Kitesz: 5.560 koronát.

14. Riurean M. Rezső-féle alapítvány. Rendeltetése: ösztöndíjak adományozása. Kitesz 3.265 koronát.

15. A dévai fiók alapja. Létesült 1874-ben. Rendeltetése: kereskedő és iparostanoncok segélyezése. Kitesz: 598 koronát.

16. A szolnok-dobokavármegyei anonim alapítvány. Létesült 1872-ben. Rendeltetése: ösztöndíjak adományozása. Kitesz: 2.763 koronát.

17. A temesvári fiók alapja. Rendeltetését illetőleg a fiók a saját hatáskörében intézkedik. Kitesz: 5.000 koronát.

18. Filepp György-féle alapítvány. Létesült 1880-ban. Rendeltetése: román kulturális célok előmozdítása. Kitesz: 48.262 K 25 fillért.

19. Dr. Nichita János-féle alapítvány. Rendeltetése: a szilágyvármegyei görög katolikus román templomok és iskolák segélyezése. Kitesz: 30.835 K 68 fillért.

20. Roman János és Zinka-féle alapítvány. Rendeltetése: ösztöndíjak adományozása. Kitesz: 10.214 koronát.

21. Simu János-féle alap. Rendeltetése: román kulturális célok előmozdítása. Kitesz 961 korona 50 fillért.

22. A hazai román bankok által létesített kulturális alap. Rendeltetése román kulturális célok előmozdítása. Kitesz: 424 koronát.

23. A nagyszebeni «Albina» román pénzüzet alapítványa.

Létesült 1898-ban. Rendeltesége: egy román fiuinternátus felállítása Nagyszebenben. Kitesz: 60.000 koronát.

24. Petrán János-féle alapítvány. Ezt az alapítványt Petrán János, volt kolozsvármegyei főügyész tette, aki 1900. január hó 4-én kelt végrendeletében vagyonát, felesége halála után, az egyesületnek hagyományozta. A végrendelet szerint az alapítvány felének az évi jövedelmét tőkésíteni fogják, amíg az alapítvány eléri a 200.000 koronát, az évi jövedelem másik felét pedig román tanuló ifjak között ösztöndíjképpen osztják ki; ugyancsak ebből tartozik az egyesület minden évben 60 koronát kiadni a zilahi görög katolikus román iskolának, hogy abból az összegből a szegény tanulók könyvvél és ruhával láttassanak el. Amidőn az alapítvány eléri a 200,000 koronát, az ezen összeg után járó évi jövedelem fele ösztöndíjképpen fog kiosztatni; a harmadik negyede pedig a román iparostanoncok segélyezésére, a negyedik negyede pedig a kolozsvármegyei románok gazdasági érdekeinek az előmozdítására fog fordítottatni. Ha az egyesület megszűnik, ugy az egész alapítvány a balázsfalvai görög katolikus román szentszék tulajdonába megy át, amely azt a fennebbi feltételek mellett lesz köteles kezelni és felhasználni. Ez az alapítvány az 1906. év végén került az egyesület tulajdonába. Az alapítvány jelenleg 67.350 korona 30 fillért tesz ki. Az egyesület 1907. évi január hó 1-től kezdve hat 300–300 koronás ösztöndíjat oszt ki, illetőleg fizet a kolozsvári román diák-asztalnak, hogy hat román egyetemi hallgatónak adjon kosztot. Ezen alapítványból az 1908. év elején Kolozsváron egy internátus állítottatott fel, amelyben 16 egyetemi román tanuló ingyen lakást kap.

25. Russu János alapítványa. Létesült 1905-ben. Rendeltesége: a nagyszebeni román polgári leányiskola segélyezése. Kitesz: 1.500 koronát.

26. Suciu Demeter alapja. Létesült 1905-ben. Rendeltesége: román kulturális célok előmozdítása. Kitesz: 7757 K 80 fillért.

Az egyesület alapítványai és alapjai e szerint összesen 884.811 korona 90 fillért tesznek ki.

Az egyesületnek ebben az évben Belloescu Stroe, bukaresti szenátor 1000 koronát adományozott, olyan kikötéssel, hogy ennek a kamatai a kolozsvári diák-asztal javára fordítottassanak.

Az egyesületnek 1908. évi január havában Oros-Russu János, vidrátszegi nyugalmazott törvényszéki bíró, halála esetére végrendeletileg 80.000 koronát hagyományozott.

Ezen alapítványok közül a következők nyujtottak évi ösztöndíjakat és pedig:

1. a Marinoviciu-alapítvány évi 120 koronát; 2. a Bașiota-alapítvány 40 koronát; 3. a Galianu-alapítvány 120 koronát; 4. a Jancu Ábrahám-alapítvány 100 koronát; 5. a Riurean-alapítvány 80 koronát; 6. a szolnok-dobokavármegyei anonim alapít-

vány 100 koronát; 7. a Dr. Moga és neje alapítványa 80 koronát; 8. a Roman János és Zinka-alapítvány 300 koronát; 9. a Boeriu alapítvány 200 koronát; 10. a Petran János-alapítvány hat 300–300 koronás ösztöndíjat, összesen tehát 1.800 koronát. Ezekből az alapítványokból tehát 15 tanulónak 2950 korona összegben nyújtott évi ösztöndíj.

4. Az egyesület vagyona és számadásai.

Az egyesületnek összes vagyona, beleszámítva a butorokat és követeléseket is, jelenleg tehát 887,442 korona 05 fillér, amelyet 62.209 korona 15 fillér adósság terhel, úgy hogy az egyesület tiszta vagyona az 1906. év végén 824.812 koronát tett ki, amelyből 559.800 korona ingatlanokban, 196.306 korona a román bankok részvényeiben és egyéb értékpapírokban, 116.651 korona 74 fillér a román bankokban elhelyezett készpénzben, 1284 korona 31 fillér követelésekben és 13.400 korona butorokban fekszik.

Az egyesület kiadásai az 1906. évben 32.647 korona 62 fillért tettek ki. A kiadások rovatából kitűnik, hogy az egyesület, tisztviselőinek 7720 korona évi fizetést adott, az irodai költségek 4541 korona 91 fillért tettek ki, az egyesület könyvtára 512 korona 12 fillért, az egyesület közlönyének a «Transilvania»-nak a szubvencionálására 3955 korona 60 fillért, az irodalmi és tudományos szakosztályok szükségleteire 1000 koronát, népies felolvasásokra 1100 koronát fordított.

Az egyesületnek 32.647 korona 62 fillér kiadásával szemben, az 1906. évben 32.601 korona 64 fillér bevétele volt. A bevételek között szerepelnek: a tagsági díjak, amelyek fejében az 1906. évben 15.896 korona 65 fillér folyt be, továbbá az ingatlanok bérjövödelme, ami 9667 korona 44 fillért tett ki.

Az egyesület könyvtára az 1906. év végén 24 térképből, 4949 műből állott, amely 6411 kötetet és 3465 füzetet foglal magában.

Az egyesületnek van még ezenkívül 3465 kötete és 35.264 füzete, amelyek részben elárusíthatnak, részben pedig ingyen oszthatnak ki a falusi román nép között.

Az egyesület 1908. évi költségvetésének kiadási rovataiban a többek között a következők foglaltatnak: Az irodalmi titkár évi fizetése 3000 korona; az ügyvivő titkár évi fizetése 3000 korona; a pénztárnok évi fizetése 600 korona; a könyvtárnok évi fizetése 400 korona; a muzeum-őr fizetése 200 korona; az irodai személyzet fizetése 1200 korona; irodai szükségletekre, világításra, fűtésre, stb. 4200 korona; a könyvtár felszerelésére 1000 korona; a «Transilvania» szubvenciójára 2200 korona; a «Țara Noastră» szubvenciójára 1600 korona; az irodalmi és a tudományos szak-

osztályok szükségleteire 650 korona; a népies előadások tartására 2000 korona. A kiadási rovatok összesen 61.037 koronát tesznek ki, amelyekkel szemben fedezetképpen a bevételek rovatában ugyanilyen összeg van kitüntetve.

5. Az egyesületnek a legutóbbi években hozott fontosabb határozatai és tett intézkedései.

1. Miután az egyesület által fentartott polgári leányiskolában és internátusban, több romániai növendék is volt, az egyesület központi választmánya azzal a kéréssel fordult a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez, hogy mentse fel a romániai növendékeket a magyar nyelv tanulása alól. A vallás- és közoktatásügyi miniszter azonban a 136/1906. számú leiratában megtagadta a központi választmánynak ebbeli kérelmét.

2. Az egyesület 1907. január 1-étől kezdve «Țara Noastră» címmel a falusi román nép számára hetenként egyszer megjelenő népies irányú kulturális román lapot adott ki, hogy általa a román nép körében népszerűvé tegye az egyesületet. Ezen kulturális lap létesítése következtében, az egyesület addigi organuma, a «Transilvania» csak minden három hónapban egyszer jelent meg és csakis az egyesület belügyeit közölte. A «Țara Noastră»-nak az egyesület 1600 K évi szubvenciót adott. Miután azonban a «Țara Noastră» 1908. január 1-étől kezdve politikai lap lett és mint ilyen, megszűnt az egyesület organuma lenni, az egyesület organuma megint a «Transilvania» lett, amely régebbi irányában és terjedelmében, minden két hónapban egyszer jelenik meg.

3. Az egyesület, a bukaresti román földrajzi társulattal egyetemben, kifogja adni a magyarországi románlakta vidékek teljes földrajzi szótárát, amely hivatva lesz megörökíteni a román elnevezéseket.

4. Az egyesület, a románlakta községekben román gazdasági egyesületeket és szövetkezeteket fog szervezni és ebből a célból felkérte az összes román szentszékeket, hogy a felügyeletük és vezetésük alatt álló papnöveldékkel és tanítóképezdéssel kapcsolatban, külön gazdasági tanfolyamot állítsanak fel, hogy ezáltal lehetővé tétessék, hogy a román lelkészek és tanítók a közigazdasági téren mintaképeül szolgáljanak a román népnek. Az egyesület arról is gondoskodott, hogy a románlakta községekben gyakori közigazdasági felolvasások tartassanak, amely célból az 1908. évre 2000 K-t irányozott elő.

5. Az egyesület rövid időn belül Nagyszebenben 50 középiskolai román tanuló számára internátust fog felállítani, abból a 40.000 K-ból, amelyet a nagyszebeni «Albina» román pénztintézet, fennállásának 25 éves jubileuma alkalmából, 1898-ban erre a célra deponált. Az «Albina» által 1898-ban deponált és az általa kezelt összeg 1906. december 31-én körülbelül 60.000 koro-

nát tett ki. A létesítendő internátus fentartásához a nagyszebeni «Albina» román pénzüzet évenként 6.000 K-val fog hozzájárulni, amely összeget jelenleg a nagyszebeni román tanulók számára létesített «Mensa academica» fentartására fordítja.

6. Dr. Diaconovics Kornélnak, az egyesület tiz éven át volt főtitkárának, a romániai zálogházak vezérigazgatójává történt megválasztása után, az egyesület megszüntette a fő- és a másodtitkári állásokat és azok helyett 3000–3000 K évi fizetéssel, az egymás mellé rendelt irodalmi és ügyvivő titkári állásokat szervezte. Az irodalmi titkárt a közgyűlés, az ügyvivő titkárt pedig a központi választmány választja meg. Mind a két titkártól akadémiai készütség kívántatik meg és az egyesületnél elfoglalt hivatalukon kívül más hivatalt nem tölthetnek be. Ezeknek a hatáskörei a következők:

Az irodalmi titkár: *a)* kezdeményezi és vezeti az egyesületnek irodalmi munkálatait, szerkeszti az egyesület organumát és összes irodalmi közleményeit; *b)* előadja a tudományos-irodalmi szakosztályoknak; *c)* levelez a tudományos és irodalmi testületekkel; *d)* gondoskodik az irodalmi pályázatokról, a népkönyvtárakról, a nyilvános előadásokról és a népies színelőadásokról.

Az ügyvivő titkár: *a)* előadja a központi választmánynak, levelez a hatóságokkal, az egyesület közegeivel és a közön-séggel; *b)* jegyzője a központi választmánynak és a közgyűléseknek; *c)* szervezi a fiókokat és ellenőrzi azoknak a működését; *d)* előadja a központi választmány ülésein, az egyesület által fentartott polgári román leányiskola és az egyesület által a jövőben létesítendő intézmények ügyeinek; *e)* előadja az alapítványok és alapok ügyeinek; *f)* ellátja a gazda teendőit.

Az egyesület központi választmánya, ügyvivő titkárul Teslăuan Oktáviánt; az egyesületnek 1906. szeptember 21. és 22-én Brassóban megtartott közgyűlése pedig irodalmi titkárul: Goga Oktáviánt, az ismert román költőt választotta meg.

II.

A „Román színház-alap szerzési társulat”.

1. Az egyesület létesítése és alapszabályai.

Miután a mult század hatvanas éveinek a végefelé Millo, Pascaly és Tardini Fáni bukaresti színészek román szintársulataikkal (Bukarestben a mult század harmincas éveiben kezdtek román színelőadásokat rendezni) többször rendeztek színelőadásokat Magyarország románlakta városaiban: a magyarországi románok között mind nagyobb tért hódított az az eszme, hogy Magyarországon egy állandó román színház létesíttessék.

Ezt az eszmét különösen akkor még a Budapesten, később pedig a Nagyváradon megjelenő «Familia» szépirodalmi román lap szerkesztője, Vulcan József karolta fel, aki a létesítendő magyarországi állandó román színház érdekében, lapjában több cikket és felhívást intézett a hazai románsághoz.

Vulcannak sikerült ezen eszmének megnyerni a magyarországi román közművelődési ügyek legkiválóbb mecénását, Mocioni György, országgyűlési képviselőt, aki ebben az ügyben, a Budapesten lakó összes román nemzetiségi képviselőket egy konferenciára hívta össze, 1870. február havában, amely összehívta az 1870. február 28-ikán megtartott konferenciát, amelynek elnökéül Mihályi Gábor kir. kuriai bíró, jegyzőjéül Vulcan József szerkesztő választott meg. A konferencia egyhangulag kimondta: a Magyarországon létesítendő állandó román színház szükségességét és az ezen színház létesítésére szükséges módozatok megállapítása és kidolgozása céljából, egy öt tagból álló bizottságot küldött ki.

A bizottság a befejezett munkálatait, a budapesti román intelligenciának, Mihályi Gábor elnöklete alatt 1870. március 28-án megtartott konferenciája elé terjesztette, amely azoknak az alapján elhatározta, hogy:

1. Az állandó román színház létesítésére szükséges alap megszerzése céljából, egy egyesület fog szerveztetni.

2. Hogy ezen szervezés előmunkálatainak a vezetésére, egy öt tagból álló bizottság küldetik ki.

A kiküldött ötösbizottság 1870. április 5-én kezdte meg működését és a létesítendő állandó román színház ügyében, a román hírlapok útján felhívást intézett a román közönséghez. A létesítendő egyesület alapszabályai tervezetének a kidolgozásával pedig Babeş Vince, akkori országgyűlési képviselőt bizta meg. Az alapszabály tervezetet mindazonáltal nem Babeş, hanem Hodoş József, országgyűlési képviselő (aki a parlamentben az 1870-iki költségvetés tárgyalása alkalmából, 200.000 frt állami segílyt kért egy létesítendő állandó román színház javára) dolgozta ki, amelyet az ötös bizottság kevés módosítással el is fogadott.

Az ötös bizottság azután az egyesület megalakulása céljából 1870. október 4-ére és 5-ére közgyűlést hívott össze Dévára. Miután a közgyűlés, – amelyen nagy számban vett részt a román intelligencia, – tudomásul vette az ötös bizottság ama jelentését, hogy a létesítendő színház alapjára addig 3070 forintot irtak alá, amelyből 597 forint 04 krajcár már be is folyt, elfogadta az ötös bizottság által előterjesztett alapszabály tervezetet és a legközelebbi közgyűlés helyéül Szatmárt tűzte ki.

A legközelebbi közgyűlést azonban a következő, 1871-ik évben még nem lehetett megtartani, mert az egyesület alapszabályai még nem voltak megerősítve. Miután azonban a belügyminiszter 1871. május 10-én 8.491. szám alatt az alapsza-

bályokat, lényegtelen módosításokkal jóváhagyta, a közgyűlés 1872. május 1-én és 2-án tartatott meg Szatmáron. A közgyűlés tudomásul vette az alapszabályok megerősítését és a pénztárnok jelentését, amelyből kitűnt, hogy az egyesületnek 3.284 frt. 44 kr. készpénze van. A legközelebbi közgyűlés 1873. április 27-én és 28-án Karánsebesen tartatott meg, amikor is elnökül Mocioni Sándor választatott meg.

Az 1875. október 4-ikén és 5-én Resicabányán megtartott közgyűlésen módosították az alapszabályok egyes szakaszai, amely módosításokat a belügyminiszter 1876. július 3-án 29.243. szám alatt hagyta jóvá.

1876. október 15. és 16-ikán Lugoson megtartott közgyűlésen újból módosították az alapszabályok egyes szakaszai, amely módosításokat a belügyminiszter 1877. február hó 13-án 6.787. szám alatt hagyta jóvá.

Az ekként módosított alapszabályok, amelyek még jelenleg is érvényben vannak, a következők:

I. FEJEZET.

Cim, cél és eszközök.

1. c. Azon célból, hogy idővel lehetségessé tétessék a román nemzeti színház alapítása, az alap megszerzésére társulat alakul.

2. c. A társulat címe: «Román színház-alap szerzési társulat».

Eszközök.

3. c. *a)* A tagok befizetései és ajánlatai; *b)* más ajánlatok, hagyományok és *c)* bármiféle jövedelmek, melyek a társulat céljaira szánvák.

II. FEJEZET.

A társulat tagjai.

4. c. A társulat tagjai: *a)* alapító tagok, kik az alap javára egyszersmindenkorra legalább 100 o. é. forintot fizetnek le készpénzben vagy ugyanily értékű államkötelezvényt vagy évi 5%-ot jövedelmező értékpapirokat adnak, avagy szintén ily összegről szóló s jelzálogilag 5% évi kamattal biztosított magánkötvényt állítanak ki, kötelezvényt magukat és utódaikat a tőkének kamataival együtt legfeljebb 10 évre terjedhető évi részletekbeni törlesztésére;

b) rendes tagok, 1. kik az alap javára vagy azonnal lefizetnek 50 frtot, vagy ily összeget 5% évi kamattal biztosítanak, ezek élethossziglani rendes tagokul tekintetnek, vagy 2. kik az alapnak legalább 5 frtnyi évi díjat fizetnek, ezek csak azon évekre tekintendők tényleg rendes tagokul, amelyekre a díjat lefizették;

c) segélyező tagok, kik kevesebb összeggel járulnak, mintsem az alapító vagy rendes tagok közé sorolhatók lennének.

III. FEJEZET.

A társulat közgyűlése.

5. c. A társulat működése a közgyűlés, a központi bizottmány és hivatalnokai tetteiben nyilvánul.

6. c. A közgyűlést képezik az alapító és rendes tagok, kik döntő és a segélyező tagok, kik tanácsadói szavazattal bírnak.

7. c. Közgyűlés minden évben legalább egyszer tartatik.

8. c. Mindennemű határozatok a jelenlevő tagok többsége szavazatával hozatnak.

A közgyűlés teendői.

9. c. *a)* Három évi időszakra elnököt és alelnököt választani, kik egyszersmind a bizottmány elnöke és alelnöke (11. c.); *b)* a társulat ügyeinek vitelére egy bizottmány választása; *c)* a bizottmány előterjesztésének megvizsgálása s a fölötti határozathozatal; *d)* a szükséges bizottságok megválasztása; *e)* az évi költségvetés megszavazása; *f)* a társulat javára szükséges eszközök megvitatása; *g)* a jövő közgyűlés idejének és helyének meghatározása.

IV. FEJEZET.

A társulat bizottmánya.

10. c. A bizottmány székhelye egyelőre Budapest; a székhely megváltoztatása a kormánynak bejelentetik.

11. c. A bizottmány 7 tagból alakittatik és pedig a társulat elnöke és alelnöke, két titkár, egy pénztárnok és két más tagból.

12. c. A bizottmány a szükséghez képest a társulat alapító vagy rendes tagjaiból, a társulat céljainak előmozdítására, fiók-bizottmányokat alakithat.

13. c. A bizottmány 3 évre választatik. Tagjai újra választhatók.

14. c. A bizottmány minden hóban ülést tart; szükség esetében többször is tarthat.

Érvényes határozatok hozatalára az elnökkel együtt legalább három tagnak jelenléte szükségeltetik.

15. c. A bizottmány elnöke vagy alelnöke által a társulatot kifelé képviseli, a bizottmány felügyel a társulat vagyona és az alapszabályok megtartása fölött és a közgyűlés határozatait végrehajtja.

16. c. A bizottmány nevében kiadott, valamint a társulat minden ügyiratainak az illető elnök és egy titkár aláírásával kell ellátva lenniök.

17. c. A bizottmány a begyűlt pénzt biztos helyre gyümölcsözés végett elhelyezi, a bizottmány kimutatásokat fog vinni a tagok és más adakozókról, az időről, mikor és a gyümölcsözés végett tőkesített összegekről. Évi működéséről a közgyűlésnek előterjesztést tesz.

18. c. A bizottmány minden tetteiről a közgyűlésnek felelős.

19. c. A bizottmány működése ingyenes.

V. FEJEZET.

Általános intézkedések.

20. c. A társulat éve jelen alapszabályoknak megszavazásával kezdődik.

21. c. Ha a társulat alapja oly összegre emelkedvén, melyből a

román nemzeti színház alapítása lehetséges leende, a különösen e célra egybehívott közgyűlés fog ezen kérdés felett határozni.

Ugyanakkor az fog határozni a felett is, hogy a társulat, mint ilyen, továbbra is fentartassék-e vagy egy valódi színháztársulat alakíttassék-e?

22. c. A közgyűlés megváltoztathatja ezen alapszabályokat, anélkül azonban, hogy a társulat célját megváltoztathatná.

A megváltoztatott alapszabályok a kormánynak szintén bemutattnak.

23. c. A társulat feloszlottnak fog tekintetni azon esetben, midőn hét rendes tagja sem lesz, kik a bizottmányt alakíthassák; ez esetben minden vagyona az «*Asociațiunea transilvană pentru literatura română și cultura poporului român.*» (A román literatura és román nép művelődésére alakult erdélyi társulat) nevet viselő társulatra fog átmenni, de akkor is egyedül azon célból, hogy egy román nemzeti színház alapítására fordíttassék.

24. c. Az egylet közgyűlésének helye, az elnök által mindenkor az illető főpolgármester, főbíró, szolgabíró, kapitány, vagy inspektornál eleve bejelentendő.

25. c. Az egylet feloszlására és ezen vagyonának hováfordítására vonatkozó közgyűlési határozatok foganatosítás előtt a kir. belügyminiszterium elé terjesztendők.

26. c. Azon esetben, ha az egylet az alapszabályokban meghatározott célt és eljárást illetőleg hatáskörét meg nem tartja, a kir. kormány által, amennyiben további működésének folytatása által az állam vagy az egyleti tagok vagyoni érdeke veszélyeztetnék, haladéktalanul felfüggesztetik, s a felfüggesztés után elrendelendő szabályos vizsgálat eredményéhez képest végleg fel is oszlattatik, vagy esetleg az alapszabályok legpontosabb megtartására, különbeni feloszlás terhe alatt köteleztetik.

27. c. Jelen alapszabályok megszavaztatásuk után az ország kormányához tudomás végett felterjesztetnek.

6.787/1877.

Látta a m. kir. belügyminiszter.

Budapest, 1877. február hó 13-án.

A miniszter helyett:

Dr. Kemény, s. k.
államtitkár.

Ezen módosított alapszabályok életbeléptetése után az egyesület csak 1882-től kezd nagyobb lendületet venni és intenzívebb működést kifejteni.

Az 1882. augusztus 7. és 8-án Máramarosszigeten megtartott közgyűlés, Mocioni Sándort, az egyesület élethossziglani tiszteletbeli elnökévé; Hosszu Józsefet, az állami számvevőszék elnökét, az egyesület elnökévé; Vulcan József szerkesztőt pedig az egyesület alelnökévé választotta meg, akit egyuttal azzal is megbízott, hogy vezesse az évenként megtartandó közgyűléseket.

Az 1888. szeptember 29. és 30-án Lugoson megtartott közgyűlés alkalmából, a bánáti részekben fennálló román paraszt-

dalárdák nagy versenyelőadást rendeztek, amelyen az első díjat a kiszetői dalárda nyerte el.

Az 1890. augusztus 27. és 28-án Orsován megtartott közgyűlés után, az egyesület öt éven át nem tartott közgyűlést.

Igy azután a legközelebbi közgyűlés 1895. szeptember 26. és 27-én Brassóban tartatott meg. A közgyűlés az egyesületnek 71.113 frt 87 krra felszaporodott vagyonának a kezelését a nagy-szebeni «Albina» román pénzügyintézetnek brassói fiókjára bizta. A közgyűlés egyuttal elhatározta, hogy az egyesület székhelye ezen-tul nem Budapest, hanem Brassó lesz és ilyen értelemben tesz felterjesztést a m. kir. belügyminiszternek. A közgyűlés az egye-sület elnökévé: Vulcan József szerkesztőt választotta meg.

Az 1896. szeptember 27. és 28-án Fogarason megtartott közgyűlés tudomásul vette, hogy a bizottmány az egyesület va-gyonát képező készpénzt, amely eddig az «Albina» és «Az első hazai takarékpénztár»-ban volt elhelyezve, a bankkamatoknál töb-bet jövedelmező értékpapirokba fektette. A közgyűlés tudomásul vette a bizottmány ama jelentését, hogy mivel az egyesületnek az alapszabályok értelmében az összes ténykedése csakis a létesi-tendő színház-alap megszerzésére irányulhat, nem tehet eleget ama megbízatásnak, hogy előterjesztést tegyen aziránt, hogy az egyesület miként valósíthatná meg célját a színház és kulturális téren.

Az 1897. június 13. és 14-én Szászvároson megtartott köz-gyűlés tudomásul vette a bizottmány ama jelentését, hogy a ro-mán színműirodalomnak és színeszetnek népszerűvé tétele céljá-ból, népies formában ki fogja adni azokat a román szindarabokat, amelyeket erre a célra alkalmasaknak talál és hogy ezeknek a ki-adásával, Ciurcu Miklós brassói könyvkereskedőt bizta meg. A közgyűlés tekintettel arra hogy az egyesület érdeke azt követeli meg, hogy a bizottmány összes tagjai megjelenjenek az évi köz-gyűléseken, elhatározta hogy ezen-tul a bizottmány tagjainak a közgyűlésen való megjelenésükkel felmerült összes költségei meg fognak térítettni az egyesület alapjából. A közgyűlés továbbá azt is elhatározta, hogy ezen-tul az egyesület minden évben egy évkönyvet fog kiadni, amely az egyesületre és annak működésére vonatkozó adatokat fogja magában foglalni.

1898. június 5-én és 6-án Hátszegen megtartott közgyűlés elhatározta, hogy évkönyveiben buzditásképpen kiadja az egye-sület alapító tagjainak az életrajzát és arcképeit, továbbá hogy az alapszabályok 12. §-ában az egyesület által tervbe vett fiókokat nem állítja fel, végre hogy felkéri a románlakta vidékek román intelligenciáját, hogy az egyesület javára rendezzen román színi-előadásokat.

Az 1899. július 30-án és 31-én Szelistyén megtartott köz-gyűlés elhatározta, hogy az egyesület, tekintettel az alapszabályok 12. §-ának a kivihetlenségére, – amely szakasz szerint «a

bizottmány a szükséghez képest, a társulat alapító vagy rendes tagjaiból, a társulat céljainak előmozdítására fiókbizottmányokat alakíthat,» – a románlakta vidékek központjaiban fiókok helyett bizalmi férfiakat nevez ki, a kiknek kötelességük lesz: a román intelligenciát az egyesület alapjainak a javára rendezendő díletáns előadások szervezésére buzdítani; az egyesület által kiadott román szindaraboknak mennél nagyobb számban való terjesztését, illetve előadását közvetíteni; az egyesület számára tagokat gyűjteni; szóval az általuk képviselt vidéken minden lehetőt megtenni az egyesület érdekeinek az előmozdítására, akik különben működésük eredményéről minden évben a közgyűlés előtt jelentést tartoznak tenni a bizottmánynak.

Az 1900. július 9-én és 10-én Abrudbányán megtartott közgyűlés tudomásul vette, hogy a bizottmány pénzügyi szempontokból el fogja adni romániai értékpapirjait és a befolyt pénzt a hazai román bankokban fogja gyümölcsözőleg elhelyezni, a melyek már eddig is ígéretet tettek aziránt, hogy az egyesület betétjei után 6%-ot fognak fizetni. A közgyűlés továbbá tudomásul vette a bizottmány ama intézkedését is, hogy az alapszabályok 12. §-ától eltérőleg, amely szerint «a bizottmány a szükséghez képest a társulat alapító vagy rendes tagjaiból, a társulat céljainak előmozdítására fiók-bizottmányokat alakíthat,», a románlakta vidékek központjaiban, taggyűjtések és díletáns színelőadások rendezése és egyáltalán az egyesület céljainak előmozdítása céljából, bizalmi férfiakat nevezett ki, akiknek eddigi működésük, – különösen a taggyűjtést illetőleg, – az egyesületnek máris határozott javára szolgál. A közgyűlés különben azzal bizta meg a bizottmányt, hogy kövessen el minden lehetőt aziránt, hogy a színház-alapból mielőbb létesítsék az állandó román színház.

Az 1901. augusztus hó 1-én és 2-án Szilágysomlyón megtartott közgyűlés, tekintettel a bizottmány azon javaslatára, hogy tekintettel arra, hogy az egyesület vagyonának évi jövedelme már körülbelül 20.000 K, amely már elegendő összeg arra nézve, hogy megtéssenek a kezdeményező lépések az állandó román színház létesítésére, tekintettel azonban arra a körülményre, hogy az egyesület semmit sem tehet az állandó román színház létesítésének az érdekében, először mert az alapszabályok 1. §-a értelmében: «Azon célból, hogy idővel lehetségessé tétessék a román nemzeti színház alapítása, az alap megszerzésére társulat alakul»; másodsor pedig mert az alapszabályok 22. §-a értelmében «a közgyűlés megváltoztathatja ezen alapszabályokat, anélkül azonban, hogy a társulat célját megváltoztatná stb.»: az egyesületnek igénybe kell vennie az alapszabályok 21. §-át, amely szerint: «Ha a társulat alapja oly összegre emelkedvén, amelyből a román nemzeti színház alapítása lehetséges leendene, a különösen e célra egybe-hívott közgyűlés fog ezen kérdés felett határozni. Ugyanakkor

az fog határozni a felett is, hogy a társulat, mint ilyen, továbbra is fentartassék-e, vagy egy valódi színház társulat alakíttassék-e», elhatározta:

hogy a bizottmány 1902. évben közgyűlést hívjon össze, amely az alapszabályok 21. §-ának az értelmében, ezen alapszabályoknak olyaténképpen megváltoztatására találjon módot, amely szerint megtehetőek legyenek a kezdeményező lépések, az alapszabályok 1. §-ában tervbe vett állandó román színház létesítésére nézve.

Az 1902. szeptember 7-én és 8-án Besztercén megtartott közgyűlés, az állandó román színház létesítésének az ügyében, a bizottmány javaslatára a következő határozatot hozta:

1. Tekintettel arra, hogy az alapszabályok módosítása felesleges, mert az érvényben levő alapszabályok keretén belül, az állandó román színház létesítésének az érdekében az összes lépések megtehetőek: a közgyűlés az alapszabályok módosítása felett napirendre tér.

2. A közgyűlés az alapszabályok 21. §-ának az értelmében elvben dekretálja az állandó román színház létesítését.

3. A közgyűlés határozatilag kimondja, hogy «A román színház alap-szerzési társulat», az alapszabályok 21. §-a második kikezdésének megfelelőleg, továbbra is fenn fog állani.

4. A közgyűlés megbizza a bizottmányt, hogy az állandó román színház létesítésére vonatkozólag, terjesszen a legközelebbi közgyűlés elé egy tervezetet.

Az 1903. augusztus 28-án és 29-én Szászsebesen megtartott közgyűlés tudomásul vette a bizottmány azon jelentését, hogy az egyesületnek romániai értékpapirjait eladta és az azokért befolyt 156.635 K-t a hazai román bankokba helyezte el.

A közgyűlés, a bizottmány javaslatára, az állandó román színház létesítésére vonatkozólag a következő tervezetet fogadta el:

A) Általános elvek.

Egyelőre az egyesület nem gondol arra, hogy állandó színházat építsen, hanem meg fog elégedni azzal, hogy a központi bizottmány egy vándor román színészekből álló színtársulatot szervezzen, amely a románlakta vidékek központjaiban adjon elő színdarabokat. Az egyesület előtt nem az a kérdés lebeg, hogy nép- vagy pedig nemzeti színházat létesítsen, hanem az, hogy egy olyan román színháznak adjon létet, amely kielégítse a román színművészet általános szükségét. Azonban a vándor színtársulatot sem lehet egyszerre szervezni, mert ennek a szervezése is több olyan előkészületeket tételez fel, amelyeknek megvalósításától függ az ügy sikere.

Éppen azért az egyesületnek, mielőtt a vándor román színtársulatot szerveznék, a következő kötelességei lesznek:

- a) képezzen ki megfelelő számú román színművészeket;
- b) időközönként küldjön a románlakta vidékek központjaiba már teljesen kiképzett román színészeket, akik lelkesítsék és tegyék fogékonyvá a román közönséget a román színművészet iránt;
- c) gondoskodják megfelelő román színdarabokról;

d) gondoskodják olyan eszközökről, amelyek segítségével a román színház iránt felfogja ébreszteni a román közönség érdeklődését és vonalmát.

Egyelőre tehát az egyesület megelégszik azzal, hogy a legközelebbi 10 éven át elő fogja készíteni azt a tervet, amelyen idővel létesülni fog az állandó román színház.

B) Különös intézkedések.

I. FEJEZET.

1. «A román színházalap-szerzési társulat» színi és zenei kiképezés céljából ösztöndíjakat fog adni olyan román férfiaknak és nőknek, akiknek különös tehetségük és hajlamuk van a színi és a zenei pályára.

2. Az ösztöndíjakra pályázat fog hirdettetni a hazai román hírlapokban, a bizottmány azonban elismert tehetségeknek pályázat mellőzésével is adhat ösztöndíjat.

3. Ösztöndíjak csakis olyan egyéneknek adhatók, akiknek a színi pályára való tehetségükről a bizottmány meggyőződést szerzett.

4. A kiosztandó ösztöndíjak számát, a közgyűlés által megszavazott költségvetés keretén belül, esetről-esetre a bizottmány állapítja meg.

5. Az egyesület, az időről-időre konstatált szükséghez képest fog színészeket és színésznőket kiképezetni.

6. A bizottmány arról is gondoskodni tartozik, hogy a kiképezendő színészek és színésznők mindenekelőtt teljesen birják, illetve elsajátítsák a román irodalmi nyelvet és a román nyelv szellemének megfelelő hangsúlyozást.

7. Az ezen ösztöndíjakra pályázók kérvényükhöz egy kötelező nyilatkozatot tartoznak csatolni, amelyben arra kötelezik magukat, hogy színi vagy zenei tanulmányaik befejezése után, legalább is 10 évig az országban maradnak és hogy minden erejükből elő fogják segíteni a magyarországi románok szín- és zeneművészetének a fejlesztését és végül, hogy alávetik magukat a bizottmány összes feltételeinek; ellenkező esetben pedig, hogy visszatérítik az egyesülettől élvezett ösztöndíjat, valamint annak 6%-át is.

A bizottmány azonban rendkívüli és teljesen megindokolt esetekben, volt ösztöndíjasait felmentheti ezen kötelezettségek alól.

II. FEJEZET.

1. A tanulmányaikat végzett ösztöndíjasok, a bizottmány rendelkezésének vannak alávetve, akiket a szerződés alapján 10 évig az egyesület szolgálatába hívhat.

2. Ezeknek a művészeknek, a bizottmány meghatározott évi fizetést fog megszavazni. Ezek a művészek a románlakta vidékek központjaiban, a közreműködésük mellett adott színielőadások jövedelmeiből is részt fognak kapni.

3. Amíg egy teljes szintársulat fog szerveztetni, addig ezek a művészek kötelesek lesznek a románlakta vidékek városaiban a román egyesületekkel vagy az általuk betanítandó dilletánsokkal együtt színielőadásokat, szavalati estélyeket és hangversenyeket rendezni.

4. Az illető művészeknek, a román egyesületekhez vagy dilletánsokhoz való viszonya, a bizottmány által fog meghatározatni.

5. A bizottmány, a különböző helyeken előadandó színielőadásokat illetőleg, minden évben egy tervezetet fog megállapítani.

6. A bizottmány ellenőrizni fogja a művészek magaviseletét és előadását és a szükséghez képest intézkedni fog.

7. A bizottmány tartozik ezeknek a művészeknek a számára besze-

rezni a szükséges kosztümöket, amelyek azonban az egyesület tulajdonát fogják képezni.

8. Az egyesület művészei nem lehetnek tagjai a bizottmánynak.

9. Amidőn a bizottmány szükségét látja egy vándor szintársulat szervezésének, az egyesület tagjai be fognak lépni ebbe a szintársulatba.

III. FEJEZET.

1. Hogy a szini repertoár folyton oly szindarabokkal gazdagodjék, amelyek megfelelnek a román falusi nép és a román intelligencia fejlődési szükségleteinek, a bizottmány gondoskodni fog eredeti és lefordított szindarabok kiadásáról.

2. A bizottmány különös súlyt fog azonban fektetni a román falusi nép és a román intelligencia életéből merített eredeti szindarabok kiadására.

3. Éppen azért az egyesület pályadíjakat fog kitűzni a legjobb eredeti román szindarabok megjutalmazására.

4. A bizottmány gondoskodni fog, hogy a pályázatra beérkezett szindarabok egy, a bizottmány tagjaiból és más irodalmi férfiakból alakuló bizottság által bíraltassanak meg.

IV. FEJEZET.

1. Az egyesület gondoskodni fog, hogy a román községben fejlesztessék a román színművészet iránti érdeklődés és izlés.

2. A bizottmány segíyezni fogja az olyan könyvek és munkák kiadását, amelyek népszerűvé teszik a román közönség körében a román színművészetet.

3. A bizottmány segíyt szavazhat meg olyan hazai román egyesületeknek is, amelyek az általuk rendezendő színelőadásokra, szavalati estélyekre és hangversenyekre, közreműködés céljából román művészeket is meghivnak.

4. A bizottmány arról is gondoskodni fog, hogy az egyesület évi közgyűlései alkalmából olyan felolvasások tartassanak, amelyek hivatva lesznek a román közönségben, a kultura és a művészet iránti érdeklődést és vonzalmat felkelteni és fejleszteni. Ebből a célból a bizottmány intézkedni fog hogy a közgyűlések alkalmából, a színműirodalom köréből vett felolvasások tartassanak és művészi estélyek rendeztessenek.

C) Végintézkedések.

A bizottmány, a fennebb kifejtett előkészületekre, a jelen 10 évben, az egyesület alapjai tiszta jövedelmének csak egy negyed részét fordíthatja.

A jelen 10 év elmulta után az egyesület, a szerzett tapasztalatai alapján, a körülményeknek és a szükségnek megfelelő intézkedések megtételéről fog gondoskodni.»

Az 1904. augusztus 28-án és 29-én Brádon megtartott közgyűlés tudomásul vette a bizottmány azon intézkedését, hogy a brassómegyei illetőségű Bârsan Zachariást, a bukaresti konzervatórium végzett növendékét, az 1903/4. iskolai évre mint az egyesület ösztöndíjasát, 1.935 korona ösztöndíjjal, tanulmányainak folytatása céljából külföldre és pedig Bécsbe és Berlinbe küldte; továbbá hogy a fogarasmegyei illetőségű Stoica György, végzett kereskedelmi iskolai növendékét, az 1903/4. iskolai év

második időszakára, mint az egyesület ösztöndíjasát 400 korona ösztöndíjjal a bukaresti színkonzervatóriumba küldte; azután hogy 500 korona pályadíjat tűzött ki egy eredeti román szindarabra, amelyre a hazai román íróktól 3, romániai íróktól pedig 8, összesen 11 szindarab érkezett be, amelyek közül azonban a bíráló bizottság egyet sem talált méltónak a pályadíjra.

A közgyűlés különben határozatilag kimondta, hogy az egyesület ösztöndíjasai minden iskolai év végével kötelesek a bizottmányoknak tanulmányaik eredményét igazoló bizonyítványukat bemutatni.

Az egyesület 1905. augusztus 21-én és 22-én tartotta közgyűlését Nagyszebenben azon ünnepek keretében, amelyek ott «A román történelmi és etnografiai muzeum» és a kiállítás felavatása, illetve megnyitása alkalmából rendezettek.

A közgyűlés tudomásul vette a bizottmány azon határozatát, hogy az egyesület szolgálatában alkalmazni fogja színészeti célokból azon tanulmányaikat befejezett ösztöndíjasait, akik a színészet terén kiválnak és hogy ezek évi díja nem lehet kevesebb, mint amennyi volt az egyesülettől élvezett ösztöndíjuk.

A közgyűlés tudomásul vette a bizottmány azon jelentését is, hogy a bizottmány tanulmány tárgyává tette, hogy miként lehetne fonográf segítségével megörökíteni a román nép dalait? A központi bizottmány ezen kérdés tanulmányozásával, dr. Popovici Józsefet, a budapesti egyetem román nyelv és irodalom magántanárát bizta meg, aki különben is fonográf segítségével akarja megörökíteni a román nyelv különböző dialektusait. Az egyesület e célból vett is már Bécsben egy fonográfot.

A közgyűlés tudomásul vette továbbá a bizottmány azon határozatát is, amelynek alapján az egyesület, az 1905/6. iskolai évben két 1.200–1.200 koronás ösztöndíjat fog kiosztani.

A közgyűlés végül helyeslőleg tudomásul vette a bizottmány azon intézkedését, amely szerint a bizottmány, a jelen közgyűlés hozzájárulásának a reményében, 6.000 koronát adott «A román irodalmi és közművelődési egyesület» központi választmányának, hogy abból az összegből, a megnyitott «Román történelmi és etnografiai muzeum»-ban egy állandó színpadot állítson fel, amelyet az egyesület – minden egyéb jog kizárásával – az általa rendezett színelőadások alkalmából igénybe vehet.

Az 1906. augusztus 28. és 29-én Lippán megtartott közgyűlés elhatározta, hogy:

1. Az egyesület a hazai román színészet érdekében, a románlakta vidékek központjaiban bizalmi férfiakat állít, akiket új tagok gyűjtésével is megbiz.

2. Az egyesület az eddig nyújtott évi ösztöndíjain kívül, még egy 1.200 koronás évi ösztöndíjat létesít egy román énekesnő kiképzetése céljából. (Ezzel az egyesület, román színészek kiképzetésére közel 4.000 korona ösztöndíjat oszt ki évenként.)

3. Addig is, amíg Magyarországon állandó román színház fog létesülni, vagyis jobban mondva állandó román szintársulat fog szerveztetni, amely az év folyama alatt a románlakta városokban felváltva fog játszani, az egyesület ösztöndíjasai kötelesek a románlakta vidékeken a dilletánsokkal együtt, román színelőadásokat rendezni és játszani.

4. Eredeti román szindarabok megjutalmazására az egyesület két és pedig egy 800 koronás és egy 500 koronás pályadíjat tűz ki.

Az 1907. november hó 20-án és 21-én Kőhalmon megtartott közgyűlés elhatározta, hogy Vulcan Józsefnek, az egyesület elhunyt elnökének a helyét, a gyász jeléül, egy évig nem tölti be. Továbbá tudomásul vette, hogy a bizottmány 1.200 korona segélyben részesítette Bârsan Andrászt, az egyesület volt ösztöndíjasát, hogy a magyarországi románlakta vidékeken román színi előadásokat tarthasson és hogy Crişan Jánost, az egyesület új ösztöndíjasát, 1.200 K ösztöndíjjal a bécsi konzervatóriumba küldte.

2. Az egyesület jelenlegi állapotára vonatkozó adatok.

Ezen egyesületnek az élén jelenleg a következő bizottmány áll: Élethossziglani tiszteletbeli elnök: dr. Mocsoni Sándor, birkisi nagybirtokos; elnök: ez az állás jelenleg nincs betöltve, mert az egyesület 1907. évi közgyűlése elhatározta, hogy tekintettel néhai Vulcan Józsefnek, az egyesület volt elnökének az egyesülettel szemben kifejtett érdemeire, ezt az állást egy évig nem tölti be; alelnök: Oniţiu Virgil, a brassói görög keleti román főgimnázium igazgatója; titkár: dr. Blaga József, a brassói görög keleti román főgimnázium tanára; pénztárnok: dr. Vecerdea Miklós, a nagy-szebeni «Albina» román pénzügyintézet brassói fiókjának a vezérigazgatója; tagok: Dima György, ének- és zenetanár Brassóban; Goldiş László, az aradi görög keleti román szentszék titkára, országgyűlési képviselő; dr. Dobrin György, ügyvéd Lugoson.

Az egyesület bizalmi férfiai, akik az ország különböző románlakta vidékein, az egyesület érdekeit vannak hivatva képviselni és előmozdítani, a következők: 1. Dr. Bordia Sándor, orvos Abrudbányán. 2. Dr. Cristea Miron, szentszéki előadó-ülnök Nagyszebenben. 3. Dr. Daian Illés, görög katolikus esperes Kolozsváron. 4. Dr. Lázár Aurél, ügyvéd Nagyváradon. 5. Lăpădat Demeter, iskolai igazgató Szelistyén. 6. Dr. Novac Aurél ügyvéd, országgyűlési képviselő, Fehértemplomon. 7. Dr. Oprişa Pál, a brádi görög keleti román algimnázium igazgatója, Brádon. 8. Precup Gábor, a balázsfalvai görög katolikus főgimnázium tanára, Balázsfalván. 9. Şotropa Virgil, a naszodi alapítványi főgimnázium tanára Naszódon. 10. Dr. Vasu Oktavián, ügyvéd Fogarason. 11. Verzea Romulusz, görög keleti román lelkész, Hosszufalun. 12. Miclea Trifon, görög keleti román esperes, Révaujfalun.

Az egyesületnek jelenleg 77 alapító (200 Kval), 106 élet-

hossziglani (100 Kval), 343 rendes (10 K évi tagsági díjjal) és 32 pártoló (4 K évi tagsági díjjal), összesen tehát 558 tagja van.

Az egyesületnek a vagyona 1907. évi június hó 30-ikán 409.419 korona 91 fillért tett ki, amelyből 278.274 K 91 fillér készpénz volt, 131.145 korona részvényekbe van fektetve. Az egyesület vagyona a múlt évhez képest 44.341 K 18 fillérrel szaporodott.

Az egyesületnek az 1906/7. évben 24.000 korona bevételével szemben 9.325 K 50 fillér kiadása volt és így a fölösleg 14.674 K 50 fillért tett ki.

Az 1906. évben az országban 139 helyen rendeztek, nagybárára díletánsokból álló társulatok, román színelőadásokat. Ezen előadások szervezése és rendezése körül Bârsan Zakariásnak, bukaresti színésznek, az egyesület volt ösztöndíjasának van a legnagyobb érdeme. Ezen színelőadások megýenként a következó módon oszlanak meg:

1. Alsó-Fehér 11; 2. Arad 9; 3. Beszterce Naszód 14; 4. Bihar 2; 5. Brassó 19; 6. Fogaras 7; 7. Háromszék 1; 8. Hunyad 9; 9. Kolozs 2; 10. Krassó-Szörény 25; 11. Nagyükülló 5; 12. Szilágy 1; 13. Szeben 16; 14. Temes 12; 15. Torda-Aranyos 1; 16. Maros-Torda 2; 17. Torontál 1 és Budapest 2.

III.

„Az aradi román népműveló nemzeti egylet.”

Ivacskovics Prokop, aradi görög keleti román püspök és az arad vármegyei román intelligencia, 1862. december 21-én a román nép nemzeti művelódése, főleg pedig a román irodalmi és társadalmi műveltségnek előmozdítása céljából «A román népművelódés és társalgás végett aradi nemzeti egylet» elnevezése alatt, egy társulatot létesítettek, amelynek alapszabályai, 1863. február hó 11-én 10.280. szám alatt hagyattak jóvá a budai magyar királyi helytartótanács által.

Az egyesületnek 1864. október 26-án Aradon megtartott közgyűlése, tekintettel arra a körülményre, hogy ezen egyesületnek legfőbb célja a román nép művelódése, elhatározta hogy az egyesület eddigi elnevezését «Az aradi román népműveló nemzeti egylet»-re változtatja és hogy ennek megfelelőleg alapszabályait módosítja és hogy a módosított alapszabályokat jóváhagyás végett újból felterjeszti a budai magyar királyi helytartótanácsához.

Miután azonban azon idő alatt, amíg a magyar királyi helytartó tanács a módosított alapszabályok ügyében határozott volna, visszaállított az alkotmányos élet, az egyesületnek követ-

kező módosított és még most is érvényben levő alapszabályait már a magyar királyi belügyminiszterium hagyta jóvá 1868. szeptember 15-én 3.288. szám alatt:

«1. §. A társulat célja általában a román nép nemzeti művelődése; főleg pedig a román irodalom és társadalmi műveltségnek, minden politikai vitatkozások mellőzésével, olvasás és társalgás útján előmozdítása. E végből a társulat feladata a következő:

a) a tanintézetekbe járó, vagy különben is bármely tudományos, művészeti, ipari, kereskedelmi vagy gazdasági pályára készülő szegényebb sorsu román tanulókat, úgy a hivatásukban dicséretes eredménnyel fáradozó elemi román tanítókat, s a segélyreszorult román írókat pénz vagy egyéb anyagi segélyben vagy jutalmazásban részesíteni; nemkülönben az iskolai könyvek- és szerekben szűkölködő tanodáknak időnként segítséget nyújtani, a jó tanulóknak pedig ösztöntárgyakat ajándékozni;

b) a román irodalom szüleményeiből, különösen az időszaki lapok- és újságokból, valamint egyéb tudományos munkákból is a társulati tagok használatára egy könyvtárt összeállítani, s ezáltal arra módot nyújtani, hogy az irodalom kedvelői az egyesek által kevésbé megszerezhető nagyobb és költségesebb irodalmi munkákat az egylet könyvtárából ismerhessék és használhassák;

c) egy alkalmas helyiséget felszerelni az egyleti ülések tartása s a könyvtár elhelyezése végett, valamint azon célból is, hogy abban az egyleti tagok a b) alatt említett irodalmi szülemények használhatása és a társadalmi műveltségnek társalgás által leendő előmozdítása végett, a házirend szerint naponta megjelenhessenek, s olvasás, sakk-játék, tekezés s egyéb társadalmi élvezetekben részesülhessenek;

d) a román nemzet művelődése körül, különösen pedig az irodalom terén fáradozók lépteit s műveit figyelemmel kísérni, a román irodalom és művészet szüleményeinek megjelenésére kiadási költségek fedezése, jutalomdíjak kitűzése és azok ajánlása által közreműkölni és ekként a román nemzet műveltségi előmozdításának egyik tényezőjéül szolgálni.

2. §. A társulat következő nevezetet viselend: «Asociațiunea națională aradană pentru cultura poporului român.» («Az aradi román népművelő nemzeti egylet.»)

3. §. A társulat székhelye Arad városa.

4. §. Az egylet rendes tagjaivá lehetnek Ő Felsége mindkét államának azon állampolgárai, kik teljes koraik, a román nép művelődését óhajtják, szennytelen erkölcsi viseletűek és az egylet céljainak előmozdítására vagy évenként legkevesebb két osztrák forintot ajánlanak fel három egymásután következő évre vagy megajándékozzák az egyletet egyszersmindenkorra 40 frt tőkével, mely az egylet alaptőkéjét képezendi.

Külföldi egyének csak tiszteletbeli tagokká választathatnak és ezen választás érvényességére a m. kir. belügyi miniszter jóváhagyása szükséges.

Ezenkívül segélyző tagokul mindazon egyének megválaszthatók, kik bármely módon járulnak az egylet céljainak előmozdításához, ha az egylet erkölcsi kellékeivel bírnak.

5. §. Valakinek az egylet tagjáuli fölvétele egy rendes tag ajánlatára a közgyűlés által titkos szavazattöbbséggel fog eszközöltetni.

6. §. Az egyletnek minden egyes tagja a közgyűlésen döntő szavazattal bír, a társulat célja s feladatához tartozó indítványokat tehet, új tagokat ajánlhat, közgyűlési elnökké, alelnökké, jegyzővé s igazgatósági taggá választathatik, az egylet helyiségét a házirend megtartása mellett meglátogathatja s ott az olvasásban vagy más társadalmi élvezekben vehet részt, ellenben köteles a társulat céljainak előmozdítására le-

hetőleg közreműködni, a közgyűlés által rá ruházott s általa elvállalt teendőket hiven teljesíteni, különösen pedig a társulat céljára felajánlott évi összegnek felét minden félév kezdetén előlegesen lefizetni.

7. §. Az egyesület igazgatósága egy fő- és egy aligazgatóból áll, egy számvevőből, egy felelős pénztárnok, egy gazda, egy ügyész, egy könyvtárnok, egy jegyző és más 12 választmányi tagból, kik az egyesület közgyűlésén egy évre szótöbbséggel választatnak meg és kik a jegyzőn kívül ezen tisztüket ingyen viselik. Az igazgatósági tanácskozásokban minden igazgatósági tagnak egyenlő szavazata van: a szavazás nyíltan történik, érvényes határozat hozatalára az igazgató vagy aligazgató, mindkettőnek távolléte esetében pedig a helyettes elnökön kívül még legalább négy tagnak jelenléte szükséges, az elnök a többség szavazatához képest mondja ki a határozatot, egyenlő szavazatok esetében az elnök szavazata dönt, a többség véleményétől eltérőleg szavazó tag külön szavazatát, ha akarja, jegyzőkönyvbe vétetheti.

8. §. Az egyesület igazgatósága teljesíti a közgyűlés határozatait, melyekhez szigorúan alkalmazkodnia kell, ő a háztartásra előirányzott összegből aránylag megjutalmazza a jegyzőt, ő állapítja meg a ház rendjét, ennek megtartására ügyelvén, joga van, továbbá visszaélések esetében hivatalnokait hivatalaiktól a legközelebbi közgyűlés határozatáig felfüggeszteni és mások által helyettesíteni, úgy szintén sürgős esetekben a társulat pénztárából a társulat céljaira 50 forint erejéig utalványozni.

9. §. Az igazgatóság köteles a közgyűlésnek minden év végével jelentést tenni a társulat ügyeinek kezeléséről, különösen pedig a bevételek- és kiadásokról vezetett számadás és a társulat gazdasági állapotáról is.

10. §. A közgyűlés minden évben a társulat székhelyén fog megtartani, melyre a társulati tagok az igazgatóság által meghívandók.

A gyűlésen az egyesület rendes tagjain kívül mások is jelen lehetnek, ezeknek azonban a tanácskozásokban való részvétel megengedve nincs, az elnök köteles azokat, kik ezen szabály ellen vétének, kiutasítani.

11. §. Az egyesületi viszonyokból eredő perlekedések kiegyenlítése rendszeren az illetékes bíróságok útján és az országban fennálló törvények szerint történik, ami azonban az egyesület részéről támasztandó polgári kereseteket és ügyeket illeti, mindegyik egyesületi tag az egyesület által esetről-esetre szabadon választandó bármely törvényes bíróságnak van alávetve, mely esetben, valamint általában harmadik személyek és a hatóság irányában is az igazgatóság által fog képviseltetni, pöregyezség azonban csak a közgyűlés különös felhatalmazása folytán köthetetik.

12. §. A közgyűlés a 7. §. értelmében választott igazgatósági személyzetten felül tanácskozásainak vezetésére egy elnököt és két alelnököt, a jegyzőkönyvek vitelére pedig két jegyzőt három évre általános szavazattöbbséggel választ, ezen egyének akadályozása esetében a szükséges helyettesítésekről gondoskodik és minden az egyesület céljához, feladatahoz és érdekéhez tartozó ügyeket, tárgyakat és felmerülő kérdéseket szótöbbséggel dönti el, különös teendője lévén az igazgatóság által vezetett ügykezelést megvizsgálni és annak szükséges utasításokat adni, valamint az egész egyesületre nézve kötelező erővel bíró határozatokat hozni.

Érvényes határozatok hozatalára legalább is hatvan rendes tagnak jelenléte szükséges.

13. §. Az erkölcsileg bélyegezett, nemkülönben a társulat célja ellen működő és az elvállalt kötelezettségeiket nem teljesítő tagok, a társulat tagjainak sorából az igazgatósági tagok kétharmad részének beleegyezésével az igazgatóság által fognak kitöröltetni, anélkül, hogy az egyesület pénztárába fizetett pénzeszegeket visszakövetelhetnék.

14. §. Ezen társulat csak akkor szűnik meg, ha feloszlata az egyesületi tagok háromnegyed részének beleegyezésével egy különösen

e végre egybehívott közgyűlésen elhatározatnék, vagy ha a társulat akaratára ellenére is más körülmények által eszközöltetnék.

15. §. A társulat felosztása esetében a társulat vagyona a felosztató közgyűlés határozataihoz képest, a román nép művelődésére fog fordíthatni.

16. §. Ezen alapszabályok csak felsőbb jóváhagyással és pedig csak szavazattöbbséggel, az e célból egybehívott közgyűlésen változtathatnak meg, a társulat célját meghatározó 1. §. azonban változás alá nem jöhet.

17. §. A társulat ünnepélyesen kijelenti, hogy a fennálló törvények irányában engedelmisséggel leend.

18. §. Ezen alapszabályok csak felsőbbi jóváhagyás után lépnek érvénybe.

19. §. A kormány felügyelési jogát, a fennálló törvények szerint gyakorolja. És e jogának gyakorolhatása végett, egy országos fejedelmi biztost nevez ki, kinek jogában áll az egylet jegyzőkönyveit és iratait megtekinteni, a gyűléseken megjelenni, az alapszabályok és a közérdekekkel meg nem férő határozatok ellen óvást tenni, azokat felülvizsgálat végett a kormányzék elé terjeszteni, és azoknak végrehajtását az ügy eldöntéséig felfüggeszteni.

Magyar királyi Belügyminiszter.

3.288/R. szám.

Ezen alapszabályok, az 1867. évi március 15-én kelt legfelsőbb elhatározás alapján oly kikötéssel erősítettnek meg, hogy az alapszabályok 4-ik §-ának következő bevezető sorai helyett «Az egylet rendes tagjává lehetnek mindazon állampolgárok Ausztriából, kik» stb. a következő szerkezet tétessék «Az egylet rendes tagjává lehetnek Ő Felsőge mindkét államának azon állampolgárai, kik» stb.

Budán, 1868. évi szeptember hó 15-én.

P. H.

Báró Wenckheim Béla, s. k.

Ezen alapszabályokból kitűnik, hogy az egyesületnek, amelynek Arad a székhelye, az a célja:

1. Hogy a tudományos, művészeti, ipari, kereskedelmi és a gazdasági pályára készülő aradvármegyei szegénysorsu román tanulókat, a hivatásukban dicséretes eredménnyel fáradozó aradvármegyei román néptanítókat, a segélyre szorult román írókat, anyagi segélyezésben és jutalomban részesítse; továbbá, hogy a tankönyvekben és tanszerekben szükölködő aradvármegyei román iskoláknak segélyt nyújtson és a szorgalmas tanulóknak jutalomdíjat adjon.

2. Hogy a román irodalom előmozdítása céljából, román munkákra pályadíjat tüzzön ki.

3. Hogy az aradi és a környékbeli románság részére egy román kaszinót és könyvtárt állítson fel Aradon.

Az egyesület ügyeit egy, a közgyűlés által megválasztott igazgató vezeti, akit az eredeti alapszabályok szerint a kormányhatalom erősít meg ezen állásában és habár ezen intézkedés kimaradt a módosított alapszabályokból, mindazonáltal még ma is jogszokás, hogy ezen egyesület igazgatóját, a m. kir. belügyminiszter erősíti meg, amit már az a tény is igazol, hogy az egyesületnek, 1884. április 28-án megtartott közgyűlése által, az

egyesület igazgatójává megválasztott dr. Oncu Miklós aradi ügyvédet, a m. kir. belügyminiszter 51.132/884 sz. a. leiratában nem erősítette meg ezen állásában.

Az egyesület, – vagyónának a hetvenes évek elején történt hűtlen kezelése folytán, – az utóbbi évtizedekben alig adott magáról életjelt. Az egyesületnek az 1907. évi augusztus hó 11-én megtartott közgyűlése azonban – amelyen nagy számban vett részt az aradvármegyei román intelligencia, – elhatározta, hogy az egyesület ezentúl intenzivebb működést fog kifejteni.

Az egyesületnek kezdetben ezrekre menő tagja volt, jelenleg azonban azoknak a száma alig 200. Az egyesület jelenlegi vagyona 18.609 K 19 f. Az egyesületnek van egy könyvtára is. Az egyesület 1907-ben a kereskedelmi és az ipari iskolák román tanulói között 700 korona ösztöndíjat osztott ki.

Az egyesület helyisége az aradi «Nemzeti ház»-ban van.

Az egyesület jelenlegi elnöke: Papp I. János aradi görög keleti román püspök; alelnökei: Dr. Oncu Miklós, az aradi «Victoria» román pénzügyi vezérigazgatója, országgyűlési képviselő és Ciorogariu Román, aradi papnöveldei igazgató; igazgatója: Goldiş László, az aradi szentszék titkára, országgyűlési képviselő; aligazgatója: Dr. Pop C. István ügyvéd, országgyűlési képviselő; jegyzője: Dr. Stoica Dénes, az aradi «Tribuna» segédszerkesztője; a választmány tizenkét tagból áll.

IV.

„A máramarosi román népnevelési egyesület.”

Miután 1855-ig a máramarosvármegyei görög katolikus románság a munkácsi és az ungvári görög katolikus ruthén püspökök fenhatósága alá tartozott, azok oda nagyobbára olyan ruthén papokat és tanítókat küldöttek, akik nem tudtak románul. A szamosujvári görög katolikus román püspökségnek 1853-ban történt létesítése után azonban a máramarosvármegyei görög katolikus románok, a szamosujvári püspök fenhatósága alá kerültek. Ezen körülmény nagyban hozzájárult a máramarosvármegyei románság kulturális fejlődéséhez, amelynek a céljából az 1860. december 13-án megtartott vármegyei közgyűlés elhatározta, hogy a máramarosvármegyei román nép kulturájának az érdekében, Máramaros-Szigeten egy román tanítóképezde és egy azzal kapcsolatban álló alumneum létesíttessék.

Ezen tárgyban, Man József főispán elnökle alatt 1861. február 5-én egy konferencia tartatott, amely elhatározta, hogy a Máramarosszigeten felállítandó román tanítóképezde és egy ezzel kapcsolatban álló alumneum létesítésére a szükséges összeget, a máramaros-, a szatmár- és az ugozsavármegyei ro-

mánoktól közadakozás útján fogja megszerezni. A konferencia, Man József főispán indítványára azt is elhatározta, hogy Ő Felségét arra kéri meg, hogy adományozza a létesítendő román tanítóképezde számára, a Máramarossziget város piacán levő, ugynevezett «Szegedy» kincstári belsőséget, az azon levő épületekkel együtt.

Ő Felsége, a máramarosvármegyei románság ezen kérvénye folytán, a kért «Szegedy» kincstári birtokot a létesítendő román tanítóképezdének adományozta.

Man József főispán, az ezen ajándékozásról szóló okiratot az 1861. május 21-én megtartott konferencián olvasta fel, amely elhatározta, hogy 1862/3. iskolai évben meg fogja nyitni a tanítóképezdét, továbbá hogy az erre, valamint a szükséges épületek felállítására szolgáló munkálatok vezetésével egy, a főispán elnöklete alatt álló bizottságot küld ki.

Ez a bizottság 1861. szeptember 3-ikán tartotta meg az első ülést, amely a tanítóképezde vezetésével Bușiția János magyarláposi tanítót bizta meg, továbbá elrendelte, hogy a kerületi esperesek írják össze azokat a fiatalokat, akiknek hajlamuk van a tanítói pályára. A tanítóképezde alapszabályainak a kidolgozása céljából egy bizottságot küldött ki; végre kimondotta, hogy a máramarosi románság október havában egy nagy gyűlést fog tartani, amelyen szervezteni fog ezen tanítóképezde és alumnium fentartására szolgáló egyesület.

Miután a tantermekül szolgáló épületek az 1862. év nyarán leégtek, a tanítóképezde első osztálya csak az 1862/3. iskolai évben nyílt meg 15 növendékkel.

«A máramarosi román népnevelési egyesület» 1863. február 24-én tartotta meg az első ülést. A gyűlés elhatározta, hogy a tanítóképezde fentartásához, a máramarosi görög katolikus román vikáriátushoz tartozó minden „egyes plébános legalább 50 frttal járuljon és hogy az egyes községek által, az ezen célra megajánlott összegek tábláztassanak be az illető községekre.

A megnyílt tanítóképezdének már mindjárt kezdetben nehézségekkel kellett küzdenie, mert habár a szamosujvári görög katolikus püspökség felállítása alkalmával, Szatmár-, Ugocsa- és Máramaros vármegyékhez tartozó 94 görög katolikus román hitközség ki is vált a munkácsi görög katolikus ruthén püspökség fenhatósága alól; a máramarosszigeti plébánia mindazonáltal továbbra is, a munkácsi görög katolikus ruthén püspökség fenhatósága alatt hagyatott. A munkácsi püspökség pedig az iránt tett előterjesztést magasabb helyekre, hogy a máramarosszigeti román tanítóképezde szintén helyeztessék az ő fenhatósága alá, mert kánonjogilag nincs megengedve, hogy valamely egyházmegyében felállított intézet, egy idegen egyházmegye püspökének a fenhatósága alatt álljon. Ezen előterjesztésnek azután az volt a következménye, hogy a szamosujvári

görög katolikus román püspök, 1868-ig nem tudta megszerezni a tanítóképezde számára a nyilvánossági jogot, amiért is a tanítóképezde addig csak mint magántanintézet működött és szerepelt.

Man József főispán, a ruthéneknek ezen tanítóképezdével szemben támasztott igényeik következtében, 1864. január 20-ikára Kálinfalvára, Jurka János alispán házába egy konferenciát hívott össze, amely Bușiția János tanár fizetését, a failletménynyel együtt, 600 frtban állapította meg és amely a tanítóképezde fentartásával felmerült 800 frt évi kiadást, a máramarosszigeti görög katolikus vikariátushoz tartozó lelkészekre, hívőkre és templomokra vetette ki. A konferencia végül elhatározta, hogy Man József főispán vezetése alatt egy, Jurka János alispánból, Pavel Mihály vikáriusból és a vikariátussághoz tartozó összes esperesekből álló deputációt küld Alexi János, szamosujvári görög katolikus püspökhöz, hogy állapodjanak meg a püspökkel az iránt, hogy miképpen biztosítsák a román tanítóképezde fennállása és hogy miképpen volna az, a szamosujvári görög katolikus püspök fenhatósága alá helyezhető?

Man József főispán, az 1864. május 24-én megtartott bizottsági ülésen tett jelentést, az Alexi János szamosujvári görög katolikus püspökkel történt megállapodásról, amely szerint az egyesület alapszabályai jóváhagyás végett felterjesztettek a helytartótanácsához, amely azonban 1864. április 21-én kelt 33.789. leiratában arról értesítette Alexi János szamosujvári görög katolikus püspököt, hogy az alapszabályok nem hagyhatók jóvá, 1. mert az egyesületnek nincs még elegendő alapja arra, hogy biztosíthassa a tanítóképezde és az alumneum fentartását; 2. mert a máramarosszigeti plébánia a munkácsi püspök fenhatósága alatt áll; 3. mert még nem intéztetett el a máramarosszigetiek azon kérvénye, amelyben a szamosujvári görög katolikus püspökséghez való csatoltatásukat kérelmezték és 4. mert sokkal célszerűbb volna, ha a tanítóképezde a vármegye egyik alkalmasabb helyén állíttatnék fel.

A bizottság ezzel szemben elhatározta, hogy Ő Felségéhez ebben az ügyben egy memorandumot terjeszt, amelyet Pavel Mihály vikárius, Mihálka Vazul vissói görög katolikus esperes, Jurka János alispán, Mihályi Péter és Jurka Vazul főszolgabíró tagokból álló deputáció személyesen fog átadni Ő Felségének.

A deputáció habár eleget tett megbízatásának, az alapszabályok jóváhagyását még sem tudta kieszközölni.

Ezen idő alatt a tanítóképezde fennakadás nélkül működött és két osztálya volt. A tanítóképezdeből évenként 10–15 növendék került ki, akik Máramaros-, Szatmár-, Ugocsa vármegyéből és Kővár vidékéről valók voltak. A növendékek Bușiția János tanár felügyelete alatt, az intézet alumneumában laktak, ahol naponként az ételmezésért, 10–20 krt fizettek.

1867-ben ezen egyesület fáradozásaira létesült a «Mára-

marosi románok olvasó egylete», amelynek az alapszabályait a m. kir. belügyminiszter, 1867. október 23-án 4.624. sz. a. hagyta jóvá. Ezen olvasó egyletnek igen sok könyvből álló könyvtára van.

«A máramarosi román népnevelési egyesület» tagjai, az 1865., 1866. és az 1867. években is minden lehetőt megtettek arra nézve, hogy alapszabályai jóvá hagyassanak és hogy a máramarosszigeti románok külön váljanak a ruthénektől és mint ilyenek önálló plébánia keretében szervezkedve, kiváljanak a munkácsi görög katolikus ruthén egyházmegyéből. Minden fáradozásaik azonban hiába valók voltak, mert a munkácsi görög katolikus püspök nehézségeket gördített az alapszabályok megerősítése és a tanítóképezdének a nyilvánossági joggal való felruházása elé, aki rossz szemmel nézte a románoknak ezen törekvéseit. Végre sok utánjárás után, a vallás- és közoktatásügyi miniszter, 1868. április 7-én kelt és Máramaros vármegye közönségéhez intézett 3.265. számú leiratában kilátásba helyezte az alapszabályok jóváhagyását.

Miután a miniszteri leirat következtében, az egyesület újból felterjesztette a már 1864-ben bemutatott alapszabályait, ezeket a vallás- és közoktatásügyi miniszter, 1868. augusztus 4-én 11.810 szám alatt jóváhagyta.

Az alapszabályok jóváhagyása után az egyesület elnöke, Man József főispán, 1868. december 1-ére hívta össze az egyesület alakuló közgyűlését, amelyen a máramarosvármegyei románság előkelőségei nagy számban vettek részt. Az egyesület, világi elnökévé Man József főispánt, egyházi elnökévé pedig Pável Mihály vikáriust választotta meg.

A közgyűlés elhatározta, hogy az alumneum felépítését az 1869-ik évben fogja megkezdeni és az e célra aláírt összegeket haladéktalanul be fogja hajtani és hogy az építés céljaira a vallás- és közoktatásügyi minisztertől 6.000 frt segélyt fog kérni. (Ez a segély azonban nem adatott meg.)

Azt, amit az egyesület vezérférfiai előreláttak bekövetkezett, tudniillik, hogy az állam Máramarosszigeten állami tanítóképezdét fog felállítani. A vallás- és közoktatásügyi miniszter Molnár Aladár miniszteri osztálytanácsost küldte Máramarosszigetre, hogy lépjen érintkezésbe a felállítandó állami tanítóképezdét illetően az egyesülettel.

Igaz, hogy az egyesületnek az alapszabályai, az 1868-iki népiskolai törvény hozatala előtt hagyattak jóvá és így az állam nem zárhatta be a máramarosszigeti román tanítóképezdét, de mindazonáltal teljes joggal megkövetelhetette, hogy abban a törvényben előírt képesítéssel bíró tanárok alkalmaztassanak és hogy annak megfelelő tantermei legyenek.

Miután pedig az egyesület alig alkalmazhatott 2–3 tanárt, kellő alapja pedig nem volt arra nézve, hogy a tanítóképezde számára megfelelő tantermeket építhessen és miután a szamosuj-

vári egyházmegyei kormány Naszódról Szamosujvárra tette át az egyházmegyei tanítóképezdét és többször ama óhajának adott kifejezést, hogy teljesen elegendő az egyházmegyében egy és pedig a szamosujvári görög katolikus egyházmegyei tanítóképezde: az egyesület elfogadta a vallás- és közoktatásügyi miniszter kiküldöttjének, Molnár Aladár miniszteri osztálytanácsosnak azon ajánlatát, hogy az egyesület adja át az államnak bizonyos kölcsönösen megállapított és elfogadott feltételek mellett, az általa fentartott máramarosszigeti román tanítóképezdét.

Az egyesületnek 1869. október 11-én megtartott közgyűlése, az egyesület által fentartott máramarosszigeti román tanítóképezdének az átadására vonatkozó feltételek megállapítása céljából, a saját kebeléből egy bizottságot küldött ki, amely tárgyalásokba is lépett a vallás- és közoktatásügyi miniszter megbízottjaival: Molnár Aladár miniszteri osztálytanácsossal és Szi-lágyi István királyi tanfelügyelővel.

Ezen tárgyalások folytán az egyesület, az általa fentartott máramarosszigeti román tanítóképezdét, az 1869. október 13-án kelt és a vallás- és közoktatásügyi miniszter által 1870. július 2-ikán 747. szám alatt jóváhagyott szerződésben foglalt feltételek mellett, átadta az államnak.

A szerződést az egyesület, az 1870. július 18-án megtartott bizottsági ülésén azzal a feltétellel vette tudomásul, hogy a vallás és közoktatásügyi miniszter, a szerződés értelmében kieszközölné, hogy 1861-ben az Ő Felsége által, a létesítendő román tanítóképezdének adományozott «Szegedy» kincstári belsőség, a román tanítóképezde megszűntével, egy újabb adománylevélben az egyesület által létesítendő román alumneumnak adományoztassék.

Ami sikerült is, mert a «Szegedy» kincstári birtok tulajdonjogilag: «A máramarosi román népnevelési egyesület» javára iratott át.

Az egyesület, a megszűnt tanítóképezde helyiségeit, a raktárak kivételével, 400 frt évi lakbérért az állami tanítóképezdének adta bérbe.

Az egyesületnek 1872. augusztus 26-án megtartott közgyűlése elhatározta a tervbe vett alumneum felépítését és ennek a megvalósítására egy bizottságot küldött ki. A kiküldött bizottság az építési költségek fedezésére, a szamosujvári görög katolikus káptalantól 10.000 frtot vett kölcsön, amely Mihalka László alispán ingatlanaira tábláztatott be; a Máramaros vármegyei alapból pedig 6.000 frtot vett kölcsön, amely Mihályi Péter országgyűlési képviselő és Dr. Mihályi János ingatlanaira tábláztatott be.

Az építkezések egyik része az 1873. őszén, a boltok és raktárak pedig 1875-ben lettek befejezve. Az alumneum azonban az egyesület 1878. évi közgyűlésének a határozata foly-

tán csak akkor fog megnyilni, hogy ha az egyesület megszabadul az adósságaitól.

Az egyesület, az alumneumot az 1886/7. iskolai évben nyitotta meg, amikor is abba 7 ingyenes és 5 fizetéses növendéket vett fel és az alumneum prefektusává Belea Györgyöt, a szamosújvári görög katolikus egyházmegyéhez tartozó, rendelkezési állapotban levő lelkészt nevezte ki. Az egyesület azonban határozatilag kimondotta, hogy ösztöndíjasai kötelesek lesznek arra a pályára lépni, amelyet nekik az egyesület ki fog jelölni, még pedig azért, mert a román nép előrehaladása azt kívánja, hogy a románok minden pályát felkaroljanak és minden pályán képviselve legyenek. Az egyesület ezzel kapcsolatban azt is elhatározta, hogy ösztöndíjasai idővel, ha tanulmányaikat befejezték és önállóak lesznek, az egyesület iránt tanusítandó hálából legalább is 200 frttal lépjenek az egyesület tagjai közé.

Miután az egyesület által fentartott román tanítóképezde megszűnt, a vallás- és közoktatásügyi miniszter a főispánhoz intézett és 1887. december 27-én kelt 2.418. sz. leiratában arra hívta fel az egyesületet, hogy ezen megváltozott körülménynek megfelelőleg, módosítsa az alapszabályait. Az egyesületnek 1888. március 12-én megtartott közgyűlése, miután a bizottság által kidolgozott módosított alapszabálytervezetet elfogadta, elhatározta hogy azt a főispán útján, a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez fogja felterjeszteni.

Ezen módosított alapszabályokra vonatkozólag azonban a vallás- és közoktatásügyi miniszter 1889. január 9-én kelt és a főispánhoz intézett 2.296. sz. leiratában arról értesítette az egyesületet, hogy nem engedi meg, hogy a jövőben is fentartassék az egyesület hitfelekezeti jellege, miért is arra utasítja az egyesületet, hogy alapszabályait ezen leiratnak megfelelőleg módosítsa. Az ezen kívánságoknak megfelelőleg módosított alapszabályokat, a vallás- és közoktatásügyi miniszter, 1893. szeptember hó 3-ikán 1.892. szám alatt hagyta jóvá.

Ezek az alapszabályok, amelyek jelenleg is érvényben vannak, a következők:

„A máramarosi román népnevelési egyesület” alapszabályai.

I. Az egyesület címe és célja.

1. §. A máramarosi román nép nevelésére «A máramarosi román népnevelési egyesület» alakítatik.

2. §. Az egyesület célja a M.-Szigeten felállított román tápintézet fentartása.

3. A tápintézet «a máramarosi román népnevelési egyesület tápintézete» nevet viseli.

4. §. A tápintézet szt. Bazilnak van ajánlva.

5. §. A tápintézetben kedvezményes és fizetéses ellátásban első sorban a máramarosi illetőségű görög szertartású katolikus román la-

kosok gyermekei részesítendő; más megyebeli görög katolikus román ifjak részben vagy egészben ingyen csak akkor vehetők fel az intézet fentartására ezen célból nyújtott hozzájárulás arányában, ha már megyebeli egyáltalában nem jelentkeznek.

II. A tápintézet feladatáról.

6. §. *a)* A tápintézetbe részint díjtalan benlakásra, részint díjtalan benlakás és köztartásra felvételt nyernek első sorban a máramaros-szigeti állami tanítóképezdében tanuló máramarosmegyei román növendékek; másod sorban pedig a máramaros-szigeti gimnáziumokban vagy netalán felállítandó állami reáliskolákban tanuló máramarosi román ifjak. A tápintézetbe való díjtalan felvételre a képezdei növendékeknek elsőbbségi joguk van, oly formán, hogy az egylet köteles, ha tudniillik jelentkeznek, legalább 30 képezdei növendéket ingyen lakásra s ezek közül 15-öt köztartásra is felvenni, köztartásra felvettekkel mérsékelt díjat fizetethet, amely díj azonban nem lehet nagyobb, mint azon összeg, amelybe az állami tanítóképezdénél egy növendék ellátása (élelmezése) kerül. Azonban köztartás tekintetében a félfizetéses, vagy egész ingyenes helyek legalább egy harmadrésze a tanítóképezdei jól tanuló növendékeket illeti meg. Gimnáziumi és reáliskolai növendékek csak akkor vétethetnek fel, ha fent jelzett 30 tanítóképezdei növendék már felvételt, vagy a tápintézet igazgatójánál a tanévet megelőzőleg legalább 15 nappal felvétel végett nem jelentkezett; *b)* a tápintézetben lakás- vagy köztartásra felvett képezdei növendékek a tanfolyamok bevégezése után legalább 10 évig a máramarosi g. k. román népiskolákban tanítóként működni kötelesek, ha ily iskolában a tanfolyam bevégezése után azonnal állomást nyerhetnek, mely kötelezettségről szülőik vagy gyámjaik által kiállított és gyámhatóságilag jóváhagyott okiratot tartoznak adni; *c)* fizetéses növendékekül első sorban máramarosi, másod sorban más megyebeli g. kath. vagy más keresztény felekezeti ifjak is vehetők fel.

III. A tápintézet fentartásáról.

7. §. A tápintézet az egyesület vagyonából, az egyesületi tagok díjaiból és önkéntes adakozásokból fog fentartatni.

8. §. Azon jötevők, kik egyszerre vagy meghatározott időközönként fizetendő 200 frt összeggel vagy míg ezen összeget lefizetik, az annak megfelelő évi kamatokkal segítendik az intézetet, a tápintézet és egyesület alapító tagjainak neveztetnek.

9. §. Azon egyének és testületek, kik az intézet és az egylet javára 100 frt tőkével, vagy míg ezen összeget kifizetik, annak megfelelő évi kamatokkal pontosan járulnak, az intézet és az egylet rendes tagjai lesznek.

10. §. Azon egyének vagy testületek, melyek az intézet alaptőkéjének emeléséhez, gyarapításához kisebb összegekkel járulnak, az intézet jötevőinek neveztetnek.

11. §. Az intézet védnöke a szamosújvári görög szertartású katolikus püspök. Az egylet működésének figyelemmel kísérése s a tápintézet felett gyakorlandó felügyelet céljából a védnököt következő jogok illetik meg: 1. Az egylet közgyűlésein megjelenve, azokon diszelnöki helyet foglal el és szavazati joggal bír; 2. a közgyűlési jegyzőkönyvek hozzá felterjesztetnek; 3. a vallás- és közoktatási m. kir. miniszter által felülvizsgált számadások neki bemutattnak; 4. a tápintézet igazgatói, aligazgatói és felügyelői állomásaira jelentkezők közül alkalmas egyéneket kijelöl a közgyűlés által megejtendő választásra. Az igazgató választásáról a közgyűlés a vallás- és közoktatási miniszterhez felterjesztésben a kir. tanfelügyelő útján jelentést tesz; 5. a tápintézetnek a vallás- és közok-

tatásügyi miniszter által jóváhagyott rendtartási és fegyelmi szabályai, valamint a növendékek iskolai előmeneteléről és magaviseletéről szerkesztett időszaki jelentések hozzá felterjesztetnek.

12. §. Az intézet alapító és rendes tagjai, valamint védnöke képezik «A máramarosi román népnevelési egyesület»-et.

13. §. Az egyesület ügyeit vezetendi a közgyűlés és az igazgató bizottság.

14. §. Az egyesület minden ügyében a máramarosmegyei kir. tanfelügyelő útján érintkezik a vallás- és közoktatásügyi miniszterrel. A kir. tanfelügyelő a kormány képviselőjében úgy a közgyűlésnek, mint az igazgató bizottságnak tagja, mindkét helyen szavazati joggal bír s a határozatokat a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez felebbezheti. A felebbezés azonban a határozatok végrehajtását illetőleg felfüggesztő hatással csak akkor bír, ha eziránt tett indítványa a közgyűlés vagy igazgató-bizottság ülésén elfogadtatik, a végérvényes határozat azonban a vallás- és közoktatásügyi minisztert illeti meg.

IV. Az egyesület közgyűléseiről.

15. §. Az egyesület védnöke, alapító és rendes tagjai (8., 9. és 11. §-ok) ennek közgyűléseiben szavazati joggal bírnak és a jelenlevő tagok határozatai kötelezők az egyesületre nézve.

16. §. Ezen alapszabályok változtatását a közgyűlés a nagyméltóságu vallás- és közoktatásügyi miniszterium beleegyezésével és alapító és rendes tagjai kétharmad részének hozzájárulásával eszközölheti.

17. §. Az egyesület célja (2. §.) azaz a szigeti román tápintézet fentartása nem változtatható.

18. §. Azon esetben, ha az egyesület alaptőkéje oly jelentékeny összegre növekednék, hogy annak összes kamatai a tápintézet fentartására nem volnának szükségesek, a közgyűlés jogában álland a fenmaradott kamatokból felsőbb iskolákba járó máramarosi görög keleti román ifjakat segélyezni; nemkülönbön jogában álland a máramarosi görög keleti román iskolákat is segélyezni, azonban ezen intézkedésekhez a magas kormány beleegyezése előzőleg kikérendő.

19. §. Azon máramarosmegyei községek vagy testületek, melyek egyszerre, vagy meghatározott időközben az egyesület alap javára 200 frttal vagy annak kamataival járulandnak, az egyesület gyűléseiben egy általok megválasztott és meghatalmazvánnyal ellátott képviselő által mint egyesületi tagok vehetnek részt.

20. §. A 8., 9., 11. és 19. §-okban említettekén kívül a közgyűlés tagjai: Máramarosmegye kir. tanfelügyelője, mint a magas kormány képviselője, valamint a tápintézet előljárósága és felügyelői, kik szavazati joggal bírnak.

21. §. A közgyűlésen a tanácskozási, indítványozási és határozati jogot mindenki személyesen gyakorolja, kivéve a községeket és testületeket, melyek az ülésre képviselőket küldenek; a tagsági jogok gyakorlata pedig az aláírt összeg teljes befizetésétől vagy legalább annak teljes befizetéséről bizonyosságot nyújtó kötvénnyeli biztosításától tétetik függővé és csakis máramarosmegyebeliek által gyakorolható.

22. §. Az egyesületi cél hasznos megoldása és virágzó kifejtése tekintetéből az egyesület saját ügyeinek rendezésére a közgyűlésben szavazattöbbséggel 3 évi időtartamra egy igazgató-bizottságot fog választani, valamint megválasztja hivatalnokait, u. m. az elnököt, alelnököt, pénztárnokot, ellenőrt és jegyzőt.

23. §. Az intézet költségeinek fedezésére szükséges összeget az igazgató-bizottság előterjesztésére a közgyűlés határozza meg.

24. §. A rendes közgyűlés évenként egyszer fog megtartatni, azonban, ha a körülmények igényelnék, az egyesület elnöke és akadályoztatása

esetén alelnöke által többször is összehívandó. A gyűlési jegyzőkönyv fel fog terjesztetni a védnökhöz és kívánatra magyar szövegben a kir. tanfelügyelőnek is megküldetik, aki minden közgyűlésre meghívandó.

25. §. A határozatok hozatalánál a többség szavazata és ha azok egyenlők, az elnök szavazata bir döntő erővel.

26. §. Valamely az egyesületet kötelező közgyűlési határozat hozatalára az egyesület hivatalnokain kívül legalább 15 tagnak jelenléte szükséges.

27. §. A közgyűlésnek joga és kötelessége az egyesület és intézet költségeiről az igazgató-bizottság által felterjesztett számadásokat minden év végével megvizsgálni és a számadónak a felmentvényt megadni; a számadást a vallás- és közoktatásügyi miniszteriumhoz felterjesztés végett a kir. tanfelügyelőséghez megküldeni. A számadások a védnöknek bemutatandók.

28. §. Az elnök, jegyző és 3 egyleti tag által hitelesített közgyűlési jegyzőkönyvek az elnök, illetőleg alelnök és jegyző által aláírva fognak kiadni és az egyesület védnökéhez felterjesztetni.

V. Az igazgató bizottságról.

29. §. Az igazgató bizottság áll: elnökből, alelnökből, kir. tanfelügyelőből, az egyesületi hivatalnokokból és 18 tagból, kik közül 9-et az egyháziakból, 9-et pedig a világi tagokból az egyesületi közgyűlés 3 évre fog választani.

30. §. Az igazgató-bizottság végzi és vezeti az intézet fentartását illető közügyeket, valamint felügyel a közgyűlés határozatainak teljesítésére.

31. §. Az igazgató-bizottság kötelessége a tápintézet fentartására szükséges költségvetést előlegesen kidolgozni és azt elfogadás és utalványozás végett a közgyűlésnek előterjeszteni.

32. §. Az igazgató-bizottság fog gondoskodni a tápintézeti épületek kijavításáról és átalakításáról.

33. §. Az igazgató-bizottság kötelessége az intézet szükségleteire fordított kiadásokról vezetett számadásokat minden év végén megvizsgálni végett a közgyűlésnek bemutatni.

34. §. A bizottság minden kiadásokat tárgyazó határozatok alkalmazásával a szavazat eredményeivel egyszersmind a szavazók neveit is bevezeti a jegyzőkönyvbe.

35. §. A tápintézetbe való felvételi hirdetések módozata és a növendékek felvétele az igazgató-bizottság jogköréhez tartozik.

36. §. A tápintézet felügyelői hirdetések útján is eszközölt hirdetések folytán fognak választatni; jelentkezők közül a védnök alkalmas egyéneket kijelölend a közgyűlés által leendő megválasztás végett.

37. §. Az elnök vagy alelnök és egy a bizottság kebeléből választott tag az egyesület pénztárát évenként többször és váratlanul megvizsgálni köteles.

38. §. Hogy a bizottság határozatai kötelezők legyenek, legalább 5 tagnak jelenléte szükséges.

39. §. A bizottság a maga ügyeiben szavazattöbbséggel határoz.

40. §. A bizottság fogja meghatározni tanácskozásának rendjét, valamint ülés tartásának idejét; azonban az elnök vagy alelnök szükség esetén a bizottsági gyűlést bármikor is egybehívhatja.

41. §. A bizottság jegyzőkönyveiben az ülésen jelenlevők névszerint sorolandók fel és a jegyzőkönyvek az elnök, jegyző és egy bizottsági tag által fognak hitelesítettetni. Azon ülések jegyzőkönyvei, melyekben a kir. tanfelügyelő jelen nem lenne, kívánatra magyar nyelven szerkesztve neki megküldendők.

VI. Az egyesület hivatalnokai.

42. §. Az elnök vagy távollétében az alelnök valamint a közgyűlések, úgy az igazgató-bizottság üléseiben elnököl.

43. §. Az elnök vagy ennek távollétében vagy akadályozása esetén az alelnök tüzi ki az évi rendes közgyűlés idejét és azt összehívja, nemkülönben ha szükséges, a rendkívüli közgyűlést is ő hívja össze.

44. §. Az elnök és annak távollétében vagy akadályozása esetében az alelnök az együletet illető minden belügyeknek főkörmányzója, valamint külsőleg ő képviseli az egyesületet, úgy az ő neve alatt folynak az egyesület érdekében indított, vagy ellene emelt peres ügyek.

45. §. Az együleti jegyző, mint rendes tag a közgyűlésekben és az igazgató-bizottságban szavazattal bír.

46. §. A jegyző kötelessége szabályszerűen vezetni valamint a közgyűlések, úgy az igazgató-bizottsági ülések jegyzőkönyveit.

47. §. A jegyző az elnöknek esetleg az alelnöknek bemutatja a jegyzőkönyvek fogalmazványait, ki által átvizsgáltván és aláíratván azokat, ő is aláírja és az egyesület pecsétjével ellátva kiadja.

48. §. A pénztárnok személyes vagyoni felelősség mellett kezeli az egyesület vagyonát. Ellennyugták mellett szedi be az alapítvány és az egyesület jövedelmeit és nyugták mellett fizeti ki a bizottság által meghatározott és jóváhagyott költségeket.

49. §. Az ellenőr kötelessége a pénztárnok kezelését ellenőrizni.

50. §. A pénztárnok rendes bevételi és kiadási naplót vezet és azt a számadások beadásánál a bizottságnak előmutatni köteles. A napló bekötött, átvarrott és az egyesület pecsétjével ellátott leend.

51. §. Az alapítvány pénzek és jövedelmek a jótékony alapítványok kezelési szabályai szerint fognak kezeltetni, mely célra az igazgató-bizottság egy tervezetet fog kidolgozni.

VII. A tápintézetről.

52. §. A tápintézet előljárósága egy igazgató, egy aligazgató és egy vagy több felügyelő. Az előljáróság itt felsorolt tagjait a védnök kijelölése alapján a közgyűlés választja meg. Az igazgató megválasztásáról a közgyűlés a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez felterjesztésben a kir. tanfelügyelő útján jelentést tesz.

53. §. A tanulmányi felügyelő az intézetbeli növendékek magaviseletéről és előmeneteléről az illető tanintézetekben megszabott időszakokban az igazgatónak írásbeli jelentést tesz, az pedig az igazgató-bizottságnak és a védnöknek.

54. §. Az igazgató-bizottság fogja kidolgozni a tápintézet fegyelmi és rendtartási szabályait és azokat megerősítés végett a kir. tanfelügyelő útján a vallás- és közoktatásügyi miniszteriumhoz terjeszti fel. Ezen szabályok a védnöknek is bemutattnak.

55. §. A tápintézetbe leendő felvételre a hirdetést az igazgató-bizottság fogja eszközölni és a 6. § alapján meg fogja határozni a felveendőknél számát és a felvétel felett határoz.

56. §. Tekintve, hogy az egyesület a tápintézetet nagy költségekkel és áldozatokkal tartja fenn és a tápintézeti épületek felállítására nagy összegeket fordított, megállapittatik, miszerint azon növendékek, kik a tápintézetben az egyesület költségén neveltettek, idővel az egyesületi vagyon gyarapításához hozzájárulnak és pedig akként, hogy ha az ily növendék (600) hatszáz forintot felüli jövedelmű állással fog rendelkezni, az általa élvezett ösztöndíjak összegének legalább egyharmad részét 10 évi rész-

letekben visszafizesse, ez által az egyesület alapító, illetőleg pártoló tagjává lesz. Miről szülik vagy gyámjaik által kiállított és gyámhatóságilag jóváhagyott okirat lesz kiállítandó. A tanítóképezdei növendékek kötelezettségéről a 6. § b) pontja rendelkezik.

57. §. Az egyesület és az igazgató bizottság minden igyekezetét oda fordítandja, hogy a tápintézetbeli növendékek vallásos, erkölcsös és hazafias szellemben és a haza iránti szeretetben neveltsenek.

VIII. Az egyesület feloszlásáról.

58. §. Azon esetben, ha az egyesület bármely okból felosztanék, kieszközölendő lesz a magas kormány beleegyezése arra nézve, hogy az egyesület megmaradt vagyonának kamatai a máramarosi görög szertartású kath. román tanulóknak ösztöndíjként kiosztassanak.

59. §. Ha az egyesület az alapszabályokban meghatározott célt és eljárást illetőleg hatáskörét meg nem tartja, a kir. kormány által, mennyiben további működésének folytatása által az állam vagy az egyesületi tagok érdekei veszélyeztetnének, haladéktalanul felfüggesztetik és a felfüggesztés után elrendelendő szabályos vizsgálat eredményéhez képest végleg fel is oszlattatik, vagy esetleg az alapszabályok megtartására, különbeni felosztás terhe mellett köteleztetik.

60. §. Az egyesület feloszlását csak közgyűlésen lehet indítványozni, mely indítvány előleges véleményezés végett az igazgató-bizottsághoz utasítottatik; ennek javaslata a kérdés eldöntésére különösen összehívott közgyűlésen tárgyalandó. Az egyesület feloszlását kimondó határozathoz az összes tagok kétharmadának jelenléte s a jelenlevők kétharmadának szavazata szükséges s az ily feloszlást netán kimondó határozat mielőtt foganatosítottatik, a vallás- és közoktatásügyi magyar kir. miniszteriumhoz felterjesztendő. Ha pedig az egyesület feloszlása tárgyában összehívott közgyűlésen a tagok kétharmada nem jelennek meg, egy hónappal később új közgyűlés hivatik össze, melyen a tárgyat illetőleg a megjelent tagok többsége határoz.

1.892. eln. szám.

Ezen alapszabályokat a magyar kir. belügyminiszter ural egyetértelőség jóváhagyom.

Szepesmindszent, 1893. szeptember hó 3-án.

Gróf Csáky, s. k.

Az egyesületnek 1894. október 29-ikén megtartott közgyűlése választotta meg az új alapszabályok alapján az egyesület tisztviselői karát. Ezen a közgyűlésen részt vett dr. Wekerle László máramarosi kir. tanfelügyelő is, akinek az új alapszabályok értelmében, mint tanfelügyelőnek joga van részt venni az egyesület közgyűlésein és bizottsági ülésein. Ezen a közgyűlésen az egyesület elnökévé: Mihályi Péter országgyűlési képviselő választotta meg.

Az egyesület bizottságának 1898. július 15-én megtartott ülése, tekintettel arra, hogy az egyesületnek még mindig 12.000

frt adóssága van, amelynek törlesztésére az alumneum fentartása folytán vajmi csekély összeget fordíthat és amely adósság fennállása magát az alumneum létét veszélyezteti, azt határozta, hogy a legközelebbi közgyűlésnek azt fogja indítványozni, hogy ezen adósság letörleszthetése céljából, zárassék be három évre az alumneum.

Az egyesületnek 1898. augusztus hó 1-én megtartott közgyűlése, a bizottság fennebbi indítványával szemben azt határozta, hogy az alumneumot nem zárja be, hanem az abban ellátandó növendékek számát fogja alábbszállítani és ennek megfelelőleg, az 1898/9. iskolai évtől kezdve, ingyenes lakással négy tanítóképezdész, teljes fizetéssel pedig 14 növendék fog felvétetni, akik közül azon hat növendék, akik eddig is növendékei voltak az alumneumnak, az abban fizetett díjnak csak a felét fogják fizetni, míg a díjnak a másik fele közadakozásból fog fedeztetni. Ilyeténképpen az egyesület az 1898/9. iskolai évtől kezdve, az alumneumra évenként csak 300 frtot fog adni, amennyit a prefektus évi fizetése tesz ki, a jövedelem többi részét pedig az adósságok törlesztésére fogja fordítani. Hogy az adósságok mennél hamarabb letörlesztessenek, a közgyűlés azt is elhatározta, hogy felkéri a máramarosi görög katolikus vallásu románokat, hogy minden egyes családfő, ha mindjárt öt évi részletekben is, fizessen az egyesület javára 1 frtot. Ez a közadakozás még most is folyik.

Az egyesületnek 1903. augusztus 7-én megtartott közgyűlése elhatározta, hogy a jövőben mindaddig, míg az egyesület adósságai letörlesztetnek, az alumneumba csak 15–20 növendék fog részint teljesen ingyenesnek, részint pedig félfizetésesnek felvétetni. Ezen határozatnak megfelelőleg, az alumneumban 1904/5. iskolai évben 18 ösztöndijas lett felvéve, akik közül 3 teljesen ingyenes (300 frt ösztöndijjal), 15 pedig részint félfizetéses (150 frt ösztöndijjal), részint egyharmad fizetéses (100 frt ösztöndijjal) volt.

Az egyesületnek az 1905/6. iskolai évben 17 ösztöndijas növendéke volt, akik részben teljesen ingyenesek, részben pedig félfizetésesek voltak. Ezen növendékek ellátására az egyesület 4.099 koronát költött.

Az egyesületnek az alumneum létesítése óta, azaz 1886-tól kezdve 1906. június 30-ikáig, 111 ösztöndijas és 72 teljes fizetéses, összesen tehát 183 növendéke volt.

Az egyesület az alumneum megnyitása óta 1905/6. iskolai év végéig összesen 67.165 koronát osztott ki ösztöndijképpen.

Az egyesület bizottságának 1891. augusztus 7-én megtartott ülése, tekintve, hogy az alumneum ösztöndijas tanítóképezdészei, tanulmányaik befejezése után az állami iskolákban keresnek alkalmazást, határozatilag kimondta, hogy az egyesület az alumneum ösztöndijas tanítóképezdészeitől, az alumneumba való felvételükkor

reverzalist vesz aziránt, hogy a nevezett tanítóképezdészek, tanulmányaik befejezte után, legalább is 5 évig kötelesek a görög katolikus román iskolákban tanítóskodni, amely reverzálisokat, az illető növendékek szülei is kötelesek aláírni.

Az egyesületnek az 1905. évben 8.187 K 51 f. bevétele és 8.296 K 03 f. kiadása és így 108 K 52 f. deficitje volt.

Az egyesület jövedelmei között szerepelnek a tagsági díjak, amelyek 247 K 27 f.-t tettek ki, a jövedelem többi része az egyesületnek máramarosszigeti házainak a bérjövödelméből került ki, amely évenként 6–7.000 K közt váltakozik.

Az egyesület vagyona a máramarosszigeti bérházakból áll, amelyek körülbelül 60.000 K értéket képviselnek, amelyet azonban a szamosujvári görög katolikus román káptalantól kölcsön vett összegből még mindig fennálló 17.000 K terhel, – és így az egyesület vagyona közel 43.000 K-t tesz ki.

Az egyesület jelenlegi elnöke Mihályi Péter, országgyűlési képviselő; alelnöke: Bud Titusz, püspöki külhelnök. Az igazgató bizottság a máramarosszigeti kir. tanfelügyelőn kívül, 9 egyházi és 9 világi, összesen tehát 18 tagból áll.

Az egyesületnek 30 alapító (400 koronával) és 21 rendes tagja (200 koronával) van. Az egyesületnek vannak még százakra menő pártoló tagjai is, akik tetszés szerinti összeggel járulhatnak az alumneum fentartásához.

V.

A „Progresul” fogarasi román műkedvelő szintársulat.

Ez az egyesület Fogaras székhelylyel 1885-ben létesült; célja egy román műkedvelő szintársulat létesítése.

Az egyesület elnöke: Dr. Şenchea János, fogarasi ügyvéd.

Az egyesületnek az 1905. évben 1.165 K 97 f. bevétele és 181 K 16 f. kiadása volt. Vagyona egy pár ezer korona.

Ezen egyesület az utóbbi években alig ad magáról életjelt, mert rendeltetése «A román színházalap-szerzési társulat» működési körébe esik.

Az egyesületnek a következő alapszabályai vannak:

1. §. Fogaras városában egy román műkedvelő szintársulat létesítetik «Progresul» név alatt, melynek célja: a műveltség terjesztése, az esztetikus izlés, nemes és erkölcsös érzelmek ébresztése színelőadások rendezése által.

2. §. A társulat célja egyszersmind az ének és zene fejlesztése is, s ha a körülmények megengedik, ez irányban is tevékeny leendő.

3. §. A társulat céljának elérhetése szempontjából egy alap fog létesíttetni és pedig: a) az alapító-, rendes- és pártoló tagok adományából; b) az előadások jövedelmeiből; c) az elhelyezett pénzek kamataiból.

4. §. A társulatnak tagja lehet hazánk minden honpolgára és nevezetik: *a)* alapító tagnak, hogy ha egyszer s mindenkorra 10 frttal járul a társulat alapjához; *b)* rendes tagnak, ha évenként 1 frt díjat fizet; *c)* pártoló tagnak, ha 1 frtnál kevesebbet fizet; *d)* tiszteletbeli tagnak, kit a közgyűlés a társulat célja körül szerzett érdemei következtében a bizottság ajánlatára megválaszt; *e)* működő tagnak, ki a színi- és zenei előadások alkalmával személyesen közreműködni ajánlkozik, ez utóbbiak minden fizetés alól felmentvék.

5. § A társulati tagok joga és kötelessége: *a)* a társulat közgyűlésein döntő szavazattal résztvenni; *b)* a társulat elnökét és a bizottság tagjait megválasztani; *c)* különös kötelme a működő tagoknak a társulat bizottsága által koronként nekik kiosztott szerepek elfogadása és azok tehetőség szerinti eljátszása. A pártoló tagok a közgyűléseken csakis tanácskozási joggal bírnak.

6. §. A társulati tagság megszűnik a halál esetén kívül még a következő esetekben: 1. ha a határidő lejártával, kétszeri felszólításra nyilatkoztatja a tagok valamelyike, miszerint nem akarja többé fizetni s ha tetleg nem is fizeti be a tagsági díjat; 2. ha a tagok valamelyike önként visszalép, vagy ha a közgyűlés fontos okok alapján hozott határozatával kizárja.

7. §. A közgyűlést képezik az alapító-, rendes-, tiszteletbeli- és működőtagnak döntő szavazattal és a pártoló tagok tanácskozási joggal.

8. §. A közgyűlés teendői: *a)* a társulat elnökét, alelnökét és igazgatóság tagjait megválasztani; *b)* a társulatnak a bizottság által megvizsgált számadásait felülvizsgálni, ugyszintén kebeléből egy bizottmányt küldeni ki, mely a bizottság számadásait és cselekményeit átnézi és megvizsgálja; *c)* szükség esetén az alapszabályokat megváltoztatni; *d)* a jövő évi költségvetést is megállapítani; *e)* a bizottság által ajánlatba hozott tiszteletbeli tagokat megválasztani.

9. §. A rendes közgyűlésnek, mely évenként kétszer kell hogy megtartassék, helye Fogaras és idejét meghatározza a megelőző közgyűlés. Ezt a bizottság legkevesebb 15 nappal előbb sajtó útján közhírré teszi.

10. §. A rendkívüli közgyűlés csak sürgős és nevezetesebb esetekben és pedig csakis a bizottság határozata vagy legkevesebb 10 szavazati joggal bíró tag indokolt kérése folytán hívható össze.

11. §. A közgyűléseken a jelenlevő tagok szavazati többsége jogérvényesen határoz. A szavazat felkelés és leülés, esetleg névszerinti szavazás által történik. A névszerinti szavazást az elnök csak akkor rendelheti el, ha azt legalább 5 tag kívánja. Az alapszabályok módosítását célzó határozatok hozatalára az összes társulati tagok kétharmad részének hozzájárulása szükséges. Ilyenmü határozat csakis az esetben érvényes, ha a közgyűlés összehívása alkalmával közhírré tett és a tárgysorozatban kitétetett, hogy az alapszabályok módosítása céloztatik. Hogyha azonban kétszeri kihirdetés után sem gyűlne össze a társulati tagok kétharmada, akkor a jelenlevők szavazati többsége határoz az alapszabályok módosításáról is.

12. §. A közgyűlés rendes tagjaiból választ egy elnököt, egy alelnököt és egy 12 és pedig 6 férfi- és 6 nőtagból álló bizottságot 3 évi időszakra. Ezen időszak letelte után ugyanazon tagok választhatók újból. Bizottsági tag csak Fogaras városi lakos lehet.

13. §. A közgyűlés választ kebeléből egy titkárt a jegyzőkönyv és levelezés vezetésére, egy pénztárnokot és egy ellenőrt a számadások kezelése céljából.

14. §. A bizottság ülést tart, valahányszor a társulat szüksége és érdeke kívánja. A bizottsági tagok az elnök, esetleg alelnök által az ülésre írásban hivatnak meg. A bizottságba érvényes határozat hozatalához a jelenlevők szavazati többsége szükséges. Azonban ily határozat

hozatalánál az elnökön és titkáron kívül legalább 3 tag jelenléte szükséges.

15. §. A bizottság kötelmei: 1. a társulat mindennemű külügyeiben képviselni; 2. a társulat vagyont kezelni, és a pénztárnok meg ellenőr által vezetett számadásokra felügyelni; 3. meghatározni mindig a jótékony célt, melyre a társulat szinelőadásait, zene- avagy énekhangversenyeit koronként rendezendi; 4. az előadandó szindarabokat a körülményekhez képest megválasztani és az egyes szerepeket a társulati működő tagok között azok képzettsége és tehetsége szerint kiosztani; 5. a közgyűlésen a társulat működéséről jelentést tenni.

16. §. Az elnök kötelezettségeiről: 1. felügyelni arra, miszerint a társulat alapszabályai az összes társulati tagok és a bizottság által hozott minden határozatok végrehajtassanak; 2. ő írja alá a titkárral együtt a társulat mindennemű iratait, valamint a közgyűlés és a bizottság jegyzőkönyvét is; 3. az elnök képviseli a társulatot a hatóságok és harmadik személyek irányában; 4. elnököl a közgyűléseken és a bizottsági üléseken. Mindezen teendőket az elnök akadályoztatása esetében az alelnök végzi.

17. §. A titkár vezeti a közgyűléseken és a bizottságban a jegyzőkönyvet, valamint a társulatnak összes levelezéseit is.

18. §. A pénztárnok és ellenőr vezetik tisztán és pontosan a bevett és kiadott pénzekről számadásokat, forma szerinti nyugtát mutatva fel, melynek az igazgató által mindig ellenjegyezve kell lennie.

19. §. A közgyűlés jegyzőkönyvét hitelesíti egy, a közgyűlés által ad hoc választott legkevesebb öt tagu bizottmány, míg ellenben a bizottság jegyzőkönyvét mindig önmaga hitelesíti és pedig a legközelebbi ülésen.

20. §. A társulati teendőket minden egyes tag ingyen teljesíti.

21. §. Külföldi egyének csakis a nagyméltóságu m. kir. belügyminiszterium előleges beleegyezése mellett választhatók az egylet tiszteletbeli tagjaivá.

22. §. A társulat feloszlására és annak vagyona hovaforodítására vonatkozó közgyűlési határozatok érvényességéhez a nagyméltóságu m. kir. belügyminiszterium előleges jóváhagyása szükséges.

23. §. A közgyűlési érvényes határozatok az alapszabályok megváltoztatására vonatkozólag, hasonlólag a nagyméltóságu m. kir. belügyminiszter előleges jóváhagyása szükséges.

24. §. A társulat a jelen alapszabályokban körülirt célt soha nem fogja szem elől téveszteni, s ha ezt tenné s oly esemény következne, amely által az állam érdeke sértetnék, vagy a társulat vagyona veszélyeztetnék: a kormánynak jogában áll a társulat működését felfüggesztve, vizsgálatot rendelni ellene s annak eredménye szerint a társulatot végleg fel is oszlatni

25. §. Előre nem látott esetben, ha a társulat megszűnne, akkor vagyona átmege a fogarasi mindkét felekezetü román nőegylet tulajdonába és pedig egyenlő arányban.

Jóváhagyatott a m. kir. belügyminiszterium által 1885. július 24-én. 39.504/VII. sz. a.

Beniczky, s. k.
államtitkár.

VI.

A „Petru Maior” olvasó-egylet.

A Budapesten tanuló egyetemi román ifjak, már 1820-ban rendszerint összegyűltek Teodori Vazul budapesti görög keleti lelkész lakásán és a Maior Péter által irt és akkoriban megjelent román történelmi munka hatása alatt, művelték a román irodalmat és történelmet. Maior Péternek 1821. február 14-én történt

elhunyta után, a harmincas és a negyvenes években pedig, «A román tanulók egyesülete» elnevezés alatt egy magánjellelű zártkörű társaságot alkottak.

A szabadságharc lezajlása után, miután a hazai románok nagy számban alkalmaztattak a magasabb állami hivatalokban és fiaikat nagyjából a budapesti egyetemen képeztették ki, Budapest a hazai román ifjuságnak egy kiváló gócpontját képezte. Ezek az ifjak 1862. február 7-én értekezletre gyűltek össze és elhatározták, hogy a román nyelvben való gyakorlásuk céljából, egy olvasó egyletet fognak alakítani, amely egylet alapszabályainak a kidolgozásával Vulcan József joghallgatónak az elnökelete alatt, egy négy tagból álló szűkebb bizottságot bízta meg. A román tanulóifjak ezen olvasóköre, a szűkebb bizottság által kidolgozott alapszabályok alapján, 1862. február hó 20-án tartotta meg alakuló közgyűlését, amelyen az olvasókör elnökéül: Cosma Pártén joghallgatót (a nagyszebeni «Albina» román pénzügyi jelenlegi vezérigazgatóját) választották meg. Az olvasókör kezdetben hol az egyik, hol a másik tag lakásán tartotta üléseit. Az olvasókör 1863. április 2-án megtartott gyűlésén hozott határozatának megfelelőleg, az alapszabályok, 1865-ben az egyetemi rektorátus után, a helytartótanácsnak terjesztettek fel jóváhagyás végett. Ezen alapszabályok 13. §-a szerint az: egyesület elnöke: a budapesti egyetem román nyelv és irodalom tanára volt. Ezen szakasznak megfelelőleg, az egyesület elnöke két éven át tényleg a budapesti egyetem román nyelv és irodalom tanára volt. Hogy az alapszabályoknak ezt a szakaszát méképpen, miért és mikor változtatta meg az egyesület? ezekre vonatkozólag nincsenek közelebbi adatok.

Ezen alapszabályokból az is kitűnik, hogy az olvasókör «Petru Maior egyesület» elnevezését vette fel. Hogy az olvasókör tagjait milyen indokok vezették aziránt, hogy a Maior Péter nevet vegyék fel, erre nézve az egyesület irattára semmiféle támpontot sem szolgáltat. Az egyesületnek 1877-ben megjelent első jelentésében erre vonatkozólag azonban a következők foglaltatnak:

«Az ifjuságot azon elhatározásában, hogy az egyesületet Maior Péter után nevezze el: Maior Péternek, a román nemzeti irodalom terén kifejtett kiváló érdemein kívül, még az a körülmény is vezette, hogy Maior Péter, a románság esthajnali csillaga, Budapesten élt és hunyt el».

Maior Péter, a dicsőszentmártoni Maior, nemesi családból származik. Született 1753-ban vagy 1754-ben a Torda vármegyéhez tartozó Mezőkapuson, ahol atyja, Maior Gergely, görög katolikus esperes volt. Maior Péter, az alsó és a középiskolákat Marosvásárhelyen, Kolozsváron és Balázsfalván végezte. Maior Gergely balázsfalvai püspök, 1774-ben Şincai Györggyel (a későbbi román krónikással) együtt teológiai kiképzetése céljából, az egyházmegye költségén Rómába, a «Collegium de propaganda fide» szemináriumába küldte. Több évi ott tartózkodása alatt a románok eredetére vonatkozólag kutatásokat eszközölt a vatikáni könyvtárban. Tanulmányainak a befejezése után Rómából Bécsbe ment, ahol az egye-

temen az egyházjogot hallgatta, onnan pedig Balázsfalvára ment, ahol a papnöveldeben, mint a teológia és a filozófia tanára volt alkalmazva. 1779-ben belépett a «Baziliták» szerzetébe és a Pál szerzetesi nevet vette fel; miután azonban II. József egyik rendelete folytán alászállított a szerzeteseknek száma, 1784-ben neki is el kellett hagynia a balázsfalvai zárdát. Tanári állását ekkor a szászrégeni plébánosi és a görgényi görög katolikus esperesi állással cserélte fel, amelyet 1809. január 30-ig tartott meg, amikor azután Budára jött és elfoglalta a pesti magyar egyetem nyomdájában megjelenő román könyvek revizori állását, amelybe a helytartótanács által 1808. szeptember hó 2-án neveztetett ki. Hogy miért hagyta oda az egyházi állását? ezt nem lehet bizonyosan tudni. Valószínű, hogy ezt azon üldöztetések elkerülése céljából tette, amelyeknek ki volt téve Bob János balázsfalvai püspök részéről (1782–1830) azért, mert nem helyeselte azokat a latin szertartású újításokat, amelyeket a püspök a görög katolikus egyházba behozott. Maior Péter 12 éven át, 1821. február 14-én bekövetkezett haláláig töltötte be a revizori állást. Hogy Maior Péter melyik budai temetőben van eltemetve, azt nem tudják, egyesek azt állítják, hogy a közös temetőben, mások pedig, hogy a ferencrendiek temetőjében nyugszik. Végrendelésében 3.700 forintot (akkori értékben) a marosvásárhelyi római katolikus szemináriumnak hagyott, hogy abból olyan román tanulók segélyeztessenek, akik az ő családjából valók, vagy hogy ha olyanok nem lennének, úgy abból Torda vármegyéhez tartozó más, nemes családból származó, román tanulók segélyeztessenek; 1.772 forintot a nagyszebeni árvaháznak; 3.544 forintot pedig a balázsfalvai egyházmegyei papi alapnak hagyományozott.

Maior Péternek, a Budán megjelent több egyházi és halotti beszédein, valamint több történelmi és nyelvészeti munkáján kívül, legfontosabb munkája, az 1812-ben Budán megjelent: «Istoria pentru inceputul Românilor in Dacia» (A románoknak Dáciában való keletkezésének a történelme). Az akkori kormány megtiltotta volt ezen munkának – tekintettel annak politikai tartalmára és irányára – a megjelenését, amire Maior egyenesen István nádorhoz fordult és tőle kért engedélyt ezen munka kinyomatására, amit meg is kapott.

Maiornak ezen ciril betűkkel irt munkája, a legelső román történelmi munka, amelyben a vatikáni könyvtárból összegyűjtött adatok alapján azt iparkodik bebiztosítani, hogy a románok a rómaiak egyenes leszármazói és mint ilyenek, kezdettől fogva lakói a jelenlegi Magyarországnak.

Maior eme történelmi munkáját több történetíró, minden történelmi becs nélküli munkának nyilvánította.

Maior ezen munkáját, Malinescu Jordache moldvai földbirtokos a saját költségén adta ki másodszor 1834-ben Budán.

Maior ezen munkájának a harmadik kiadását latin betűkkel, a «Petru Maior» egyesület adta ki 1883-ban a saját költségén, a szamosujvári «Aurora» nyomdában.

Maior ezen munkáján kívül még figyelmet érdemel az «Ortographia romana, sive latino-valachica, una cum clavi, qua penetrabilia originationis vocum reserantur» című, 1819-ben Budán megjelent munkája, amelyben a román nyelv számára, a ciril betűk helyett a latin betűk behozatalát sürgeti, mert a román nyelv, mint a latin nyelv egyik ágazata természetének és fejlődésének nem a szláv, hanem a latin alfabet felel meg és éppen azért az ortografiában az etimológiai irányt ajánlja, mint amely hivatva van visszatükrözni a román nyelv latin eredetét.

Ugyancsak említésre méltó még Maior Péternek «A román egyház történelme» című munkája is, amelyet habár Maior még életében kezdett nyomtatni, az mégis csak halála után 8 évre jelent meg.

A helytartótanács, az egyesületnek többrendbeli kérvénye dacára sem határozott az alapszabályokat illetőleg. Az alkotmá-

nyos élet visszaállítása után, az egyesület 1867. október havában, az alapszabályok jóváhagyását illetőleg, egy újabb kérvényt intézett a magyar királyi vallás- és közoktatásügyi miniszterhez, aki azonban az egyetemi rektorátus útján, 1868. január 15-én kelt 570. számú leiratában arról értesítette az egyesületet, hogy alapszabályait, tekintettel azoknak 5. §-ára nem hagyja jóvá és hogy ezt a szakaszt olyaténképpen kívánja módosítani, hogy az egyesületnek rendes tagjai csakis az egyetemre beiratkozott hallgatók lehetnek, nem pedig olyanok is, akik már tanulmányaikat befejezték.

Az egyesület azonban 1868. február 24-én megtartott ülésében azt határozta, hogy a kifogásolt 5. §-t változatlanul kívánja fenntartani és ilyen értelemben újabb kérvényt intézett a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez, aminek azonban semmi eredménye sem volt. Miután az egyesület belátta, hogy semmi reménye sem lehet aziránt, hogy a vallás- és közoktatásügyi miniszter elálljon az alapszabályok 5. §-ának a módosításától, 1870. október 23-án megtartott ülésében elhatározta, hogy az egyesületnek a jövőben akadémiai jellege lesz, azaz hogy az egyesület rendes tagjai csakis egyetemi hallgatók lehetnek. Ezen határozatnak megfelelőleg módosították azután az alapszabályokat és azokat jóváhagyás végett újból felterjesztették a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez. Ezen módosított alapszabályok értelmében ejtették meg azután az egyesület tisztviselői karának a megválasztását, amely a bánáti részekből való román egyetemi hallgatók győzelmével végződött.

Miután azonban ezzel a választással a máramarosi és az erdélyi részekből való román egyetemi hallgatók nem voltak megelégedve, ezek az egyesület kebeléből kiléptek és a régi alapszabályok alapján, 1870. október 20-án különálló olvasókört alkottak. Ezáltal a budapesti román egyetemi hallgatók kebelében két «Petru Maior egyesület» állott fenn. Az egyik egyesület a könyvtárnak, a másik pedig a pénztárnak volt tulajdonában. Ez a két egyesület külön-külön háborítatlanul folytatva működését, folytonosan azon vitakozott, hogy melyik közülök a tulajdonképpeni törvényes egyesület? A kiváltak egyesülete, végre hosszas rábeszélések után 1871. február 7-én beolvadt a régi egyesületbe, amely az 1871/2-ik iskolai évtől kezdve az egyesület számára rendes helyiséget bérelt.

Minthogy az egyesület alapszabályaiban a kívánt módosítások teljesítettek, a vallás- és közoktatásügyi miniszter az alapszabályokat 1873. január hó 29-én jóváhagyta.

Az egyesület kebelében az 1893/4-ik iskolai év elején egy dalárda is létesült.

Az egyesület 1876-tól kezdve, egy «Rosa cu Ghimpi» («Tövises rózsza») című lapot adott ki, amely minden hónapban kétszer jelent meg és amelyben a tagok jobb munkái közöltettek. A lap irodalmi és humorisztikus részből állott. A humorisztikus rész az egyesület tagjainak az élményeiből merítette a tárgyát. A lap szerkesztőjét és munkatársait, az év elején megtartott alakuló

közgyűlésen választották meg. Az egyesület ezen lapja az 1894/5-ik iskolai évben szűnt meg.

Az egyesület az 1891/2-ik iskolai évben 800 példányban kiadta a Popp Ghica által irt «Horia» tragédiát, amelyben a szerző Horiát, az 1784-iki oláh parasztlázadás szervezőjét és vezetőjét magasztalja.

Az egyesület az 1895/6-ik iskolai évben elhatározta, hogy az egyesület belső ügymenetére vonatkozó szabályrendeletet állít össze és hogy minden öt évben egy almanachot fog kiadni, amelyben közölni fognak az egyesület rendes tagjainak, a gyűléseken felolvasott irodalmi beccsel bíró munkái (az első almanach 1901-ben jelent meg) és végül, hogy az egyesület minden évben ünnepélyt fog rendezni Maior Péter emlékére.

A m. kir. belügyminiszter az egyesület működését 1895. december 29-én kelt 1.724. számú rendeletével felfüggesztette és azzal egyidejűleg vizsgálatot rendelt el aziránt, hogy az egyesület alapszabályaiban körülirt hatáskörét milyen mértékben és irányban lépte túl?

A vizsgálat kiderítette, hogy az egyesület tagjai az egyesület helyiségeiben az alapszabályoktól eltérőleg politikai vonatkozású és tartalmu felolvasásokat tartanak és hogy az egyesület tagjai, az alapszabályoknak a politikát kitiltó rendeletét kijátszassanak, az egyesület helyiségein kívül, a fővárosi vendéglők zárt helyiségeiben, izgató felolvasásokat tartanak és végül, hogy magyar államellenes munkákat ad ki, mint a minő a Popp Ghica által irt «Horia» tragédia.

Az egyesület működése tehát az 1895/6-ik iskolai évben hét hónapra fel volt függesztve. A felfüggesztés tartama alatt az egyesület elnöksége több ízben kérte a m. kir. belügyminisztert, hogy vonja vissza a felfüggesztő rendeletet, a minek következtében azután a m. kir. belügyminiszter 1896. július 9-én kelt 320. számú leiratában, a felfüggesztő rendeletet hatályon kívül helyezte.

Miután az egyesület alapszabályai a belügyminiszter utasításának megfelelőleg módosítottak, azokat a belügyminiszter 1897. május 10-én hagyta jóvá.

Ezek az alapszabályok a következők:

I. RÉSZ.

Az egyesület neve, célja és eszközei.

1. §. A budapesti egyetemi román nemzetiségű ifjuság «Petru Maior» név alatt olvasó-egyletet alakít.

2. §. Az egyesület célja: A műveltségnek román nyelven való terjesztése és a kollégiális szellem fejlesztése.

3. §. A cél elérésére eszközül szolgálnak: *a)* az egyesület gyűléseiben tartandó tudományos értekezletek, társalgások és szavalatok, a politika teljes kizárásával, *b)* egy alakítandó könyvtár, *c)* a zene művelése.

4. §. Az egyesület «Petru Maior olvasó-egylet Budapest 1872» feliratu pecséttel bír.

II. RÉSZ.

5. §. Az egyesület tagja lehet minden a Szent István korona országainak területén született román nemzetiségű magyar honpolgár.

6. §. Az egyesület tagjai lehetnek: *a)* rendesek, *b)* rendkívüliek, *c)* tiszteletbeliek, *d)* alapítók.

7. §. Rendes tagok csak a Budapesten lakó román nemzetiségű tanuló ifjak lehetnek.

8. §. Rendkívüliek lehetnek a Budapesten lakó hivatalnokok és polgárok.

9. §. Tiszteletbeli tagokká a román nemzeti irodalom terén maguknak érdemeket szerzett egyének választhatók meg. Ezek megválasztása közgyűlésen történik. Külföldiek tiszteletbeli tagokká csak a m. kir. belügyminiszter utólagos jóváhagyásával választhatók meg.

10. §. Alapító tagok lehetnek azok, kik az egyesület pénztárába egyszersmindenkorra 50-frtot befizetnek.

III. RÉSZ.

A tagok jogai és kötelességei.

11. §. A rendes tagok résztvehetnek az egyesület gyűléseiben és tanácskozmányaiban tanácsadó és döntő szavazattal és kötelesek az egyesület pénztárába évenként 4 frtot o. é. befizetni.

12. §. A rendkívüli tagok szintén résztvehetnek az egyesület gyűléseiben és tanácskozmányaiban, de csak tanácsadó szavazattal; egyszersmind bölcs belátásukra és nemzeti érzületükre bízatik az egyesületi pénztárba befizetendő összeg meghatározása.

13. §. A tiszteletbeli és alapító tagok az egyesület évkönyveibe feljegyeztetnek.

IV. RÉSZ.

Az egyesület gyűlései.

14. §. Az egyesület gyűlései a következők: *a)* rendes közgyűlés, *b)* rendkívüli közgyűlés, *c)* rendes heti gyűlés, *d)* irodalmi ülés.

A) A rendes közgyűlések.

15. §. Rendes közgyűlés évenként kétszer tartatik a tanév első és utolsó hónapjában.

16. §. Hatásköre: *a)* az egyesület tisztviselőinek megválasztása, *b)* a bizottság évi jelentésének és az évi számadások megvizsgálása és a tisztviselőknek azok iránti felelősség alóli felmentése, *c)* az egyesületi tagoknak az egyesületből leendő végleges kizárása, *d)* a tiszteletbeli tagoknak a megválasztása, *e)* az alapszabályok módosítása, *f)* az egyesület feloszlata.

17. §. Rendes közgyűlés megtartására az összes beirt rendes tagok kétharmadának jelenléte; határozathozatalra pedig a jelenlevők abszolút többsége szükséges. Ha első ízben, a beirt rendes tagok kétharmad része meg nem jelenék, 8 napra rá új közgyűlés hivandó össze, mely tekintet nélkül a megjelentek számára, határozatképes.

B) A rendkívüli közgyűlések.

18. §. Rendkívüli közgyűlés hivandó össze a beirt rendes tagok egynegyedének kívánatára vagy mikor a bizottság szükségesnek tartja.

19. §. A rendkívüli közgyűlések teendőire, megtarthatásuk, valamint a határozathozatal kellékeire nézve ugyanazok a szabályok érvényesek, mint a rendes közgyűlésekre vonatkozólag.

C) *Rendes heti gyűlések.*

20. §. Rendes heti gyűlés hetenkint egyszer tartandó az egylet helyiségében. A határozathozatalra szavazattöbbség szükséges.

21. §. Teendők következők: a) értekezletek, birálatok felolvasása, szavalatok, b) igazgatási belügyek.

V. RÉSZ.

22. §. Az egylet tisztviselői képezik az egylet bizottságát.

23. §. A bizottság a következő tagokból áll: 1. egy elnök, 2. egy alelnök, 3. egy titkár, 4. két jegyző, 5. egy pénztáros, 6. egy ellenőr, 7. egy könyvtáros, 8. egy alkönyvtáros.

A) Az elnök összehívja és megnyitja a gyűléseket, azokat vezeti és elnököl; egyenlő szavazatok esetében szavazatával dönt, hitelesíti a jegyzőkönyveket a legközelebbi gyűléseken a jegyzővel és két e célra általa kijelölt taggal, aláír minden az egyletet érdeklő iratot, utalványozza az ellenőr ellenjegyzése mellett a bizottság által megszavazott összegeket s egyszersmind képviseli az egyletet felelősség mellett hatóságok és harmadik személyek irányában.

B) Az elnök távollétében az alelnök mindenben helyettesíti őt.

C) A titkár vezeti az egylet külügyeit, eszközli az új tagok beírását, jelentést tesz az egyletnek a bizottság működéséről és az év végén a rendes közgyűlésnek az egylet tevékenysége és állapotáról.

D) A jegyzők vezetik felváltva az egylet gyűléseinek jegyzőkönyveit és hitelesítik azokat a jelen §. A) pontja szerint.

E) A pénztáros beszedi és nyugtázza a tagsági díjakat és az egylet más jövedelmeit, naplót vezet az egylet bevételeiről és kiadásairól s köteles a bizottság vagy az egylet kívánságára számadásait bármikor kimutatni.

Kiadásokat csakis az elnök utalványozására és az ellenőr ellenjegyzése mellett tehet.

F) Az ellenőr ellenjegyzi az elnöki utalványokat, valamint minden az egyletet illető bevételi és kiadási okmányt.

G) A könyvtáros örökdi az egylet könyvei, lapjai és folyóiratai fölött és köteles az ügykezelési szabályzat értelmében a fent jelzett tárgyak állapotáról jelentést tenni és minden a könyvtárra vonatkozó teendőt ellátni.

H) Az alkönyvtáros kezeli az egylet levéltárát, segínyt nyújt a könyvtárosnak teendőiben és annak távollétében mindenben helyettesíti.

24. §. A bizottság egy évre választatik a 17. §-ban körülirt eljárás szerint.

25. §. A bizottság felügyel az egylet vagyónára és végrehajtja az egylet határozatait.

26. §. A bizottság összes határozatai az egylet gyűlésehez megfelelőbbek.

27. §. Minden az egylet nevében kiadott irat az elnök és titkár által irandó alá.

28. §. A tisztviselők felelősséggel tartoznak az egyletnek.

29. §. A tisztviselők újra választhatók.

VI. RÉSZ.

Az irodalmi választmány.

30. §. Az irodalmi ügyek vezetése egy héttagu irodalmi választmányra bízatik.

31. §. Az irodalmi választmány egy évre választatik a bizottsággal egyidejűleg.

32. §. Az irodalmi választmány rendes heti gyűlésen választható meg és egészíthető ki.

VII. RÉSZ.

Felügyelő választmány.

33. §. A bizottság tevékenységének és különösen a pénztár és könyvtár ellenőrzésére egy állandó három tagu felügyelőválasztmány választatik.

34. §. A felügyelőválasztmány felülvizsgál és három havonként jelentést tartozik tenni az egyletnek a tapasztaltakról.

35. §. A felügyelőválasztmány a heti rendes gyűlésen is megválasztható és kiegészíthető.

VIII. RÉSZ.

Általános határozatok.

36. §. Az egylet ügykezelési szabályzattal bír.

37. §. Az egylet feloszlik: 1. mikor a beirt rendes tagok kétharmadrésze a közgyűlésen azt követelné és elhatározná, 2. mikor az egylet fentartásához megkivántató anyagi eszközök hiányozni fognak, 3. mikor az egyletnek nem lesz több, mint 3 tagja. Az egylet feloslása esetében annak vagyona a Nagyszebenben székelő «Erdélyi román irodalmi és román népközművelődési egylet» «Asociațiunea transilvană pentru literatura română și cultura poporului român» alapjára fog szállni.

38. §. Az alapszabályok módosítása, az egylet feloslása és ez esetben az egyleti vagyon hovafordítása iránt hozandó határozatok foganatosítás előtt a m. kir. belügyminiszter elé terjesztendők.

39. §. Ha az egylet az alapszabályokban meghatározott célt és eljárást illetőleg hatáskörét meg nem tartaná, a kir. kormány által, a mennyiben további működésének folytatása által az állam, vagy az egyleti tagok vagyoni érdeke veszélyeztetnék, haladéktalanul felfüggeszthető és a felfüggesztés után elrendelendő szabályszerű vizsgálat eredményéhez képest végleg fel is oszlatható vagy esetleg az alapszabályok legpontosabb megtartására különbeni feloslítás terhe alatt kötelező.

Az egyesület belső ügymenetére vonatkozó szabályrendelet, az új alapszabályoknak megfelelőleg 1897-ben módosított.

Az egyesületnek 1906/7. évben 78 rendes (35 joghallgató, 16 orvosnövendék, 16 bölcsész, 10 technikus, 1 állatorvosi növén-

dék) és 6 rendkívüli tagja volt. Az egyesületnek jelenleg 27 tiszteletbeli és 29 alapító tagja van.

Az egyesület az 1906/7. évben összesen 50 ülést tartott, amelyek közül 13 irodalmi ülés volt, melyeken az egyesület tagjai a többek között az 1905/6. iskolai évtől kezdve, ismertetik és kritizálják a legújabb román sajtótermékeket. Az irodalmi üléseken az egyesület tagjai 28 felolvasást, értekezést és szavalatot tartottak. Az egyesület kebelében egy dalárda és egy zenede áll fenn.

Az egyesület vagyona az 1906/7. iskolai év végével 15.032 K 71 fillért tett ki, amely az elmúlt évvel szemben 286 K 21 fillér többletet tüntet fel.

Ez a vagyon a 14.163 K 42 fillért kitevő állandó alapból, a 835 K 54 fillért kitevő rendelkezési alapból és 33 K 75 fillért kitevő «fillér-alap»-ból áll. Ezek az alapok értékpapirokból, részvényekből és készpénzből állanak.

Az egyesület könyvtára az 1906/7. iskolai év végén 1.844 kötetet kitevő 1.643 műből állott.

VII.

A „Gozsdu alapítvány”.

1. Az alapítvány létesítése, az alapító életrajza, végrendelete, az alapítvány eredeti vagyona és rohamos növekedésének a tényezői.

A Budapesten székelő «Gozsdu-alapítvány», Gozsdu Manó alapító végrendeletének megfelelőleg, a magyarországi görög keleti vallású románok oszthatlan tulajdonát képezi és mint ilyen, az államkormány főfelügyeletének az épségben tartása mellett, a magyarországi görög keleti román nemzeti egyház kongresszusának, illetve a görög keleti román érseki szentszéknek a fenntartása alatt áll.

Az alapítvány kezelését egy képviselő gyakorolja, amelynek tagjai: a magyarországi görög keleti román érsek, aki egyszersmind elnöke is a képviselőnek és valamennyi hazai görög keleti román püspök; továbbá ezeknek az összes számát hárommal meghaladó, tekintélyes és hitbuzgó görög keleti román világi férfiu, akik élethossziglan tagjai a képviselőnek. A világiak közül legalább egy tagnak, a Gozsduval rokonságban álló biharvármegyei királydaróci Poynár családból kell lennie.

Ezt az alapítványt Gozsdu Manó, a magyar királyi Curia bírāja tette, aki Nagyváradon, szegénysorsu kereskedő szülőktől, 1802. február 21-én született. Gozsdu tanulmányainak befejezése után keresett ügyvéd lett Budapesten, ahonnan 1861-ben Krassó-Szörény vármegye főispánjává neveztetett ki, amely állását azon-

ban csak rövid ideig tartotta meg, mert az 1861-iki országgyűlés feloszlatása után ezen állásáról lemondott.

Gozsdu a provizórium megszűnte után, 1866-ban, a Bihar-megyében levő és a nagyváradi római katolikus püspök uradalmaéhoz tartozó tenkei kerületben képviselővé választott.

Gozsdu 1869-ben a magyar királyi Curiához bíróvá neveztetett ki és mint ilyen halt meg 1870. február 3-án. Gozsdu kétszer nősült meg, még pedig mind a kétszer budapesti macedoromán családból, gyermekek nem maradtak utána. Az első felesége, Pometa Anasztázia, 1863-ban halt meg. Második feleségét, Dumtsa Melániát, 1864-ben vette el feleségül. Özvegye azután férjhez ment Nemeshegyi Józsefhez, aki azonban szintén elhalt és így másodszor is özvegy lett és mint özvegyasszony még most is él.

A románok nem jó szemmel nézték Gozsdut, mert ő egyike volt azoknak, akik minden erejükből küzdöttek a magyar alkotmányért. Gozsdunak különösen azért voltak ellenségei a románok között, mert ő folytonosan azt hangoztatta, hogy a románok politikai sorsuk javulását csakis a magyaroktól várhatják. Gozsdunak ezen hazafias elveiért sok ócsárlást kellett eltűrnie a románoktól, akiknek azonban mindig azt mondta volt: hogy «csak Gozsdu halála után fogjátok megtudni, hogy ki volt Gozsdu», amely mondatát alapítványával tényleg be is igazolta.

Gozsdu az utána elnevezett alapítványának a célját és annak kezelési módozatait, az 1869. november hó 4-én kelt végrendeletében határozta meg, amelynek főbb intézkedései a következők:

A 7-ik pont, amely szerint mindazon vagyont, mi adósságaim és a temetési költségek kifizetése után fenmarad: egészben a magyar és erdélyországi román nemzet azon részének hagyományozom, mely a keleti orthodox hitvallást követi. Ezen hagyományt állandó alapítványul akarván alkotni: «Gozsdu alapítványa», román nyelven «Fundățiunea lui Gozsdu» nevet viseljen; kezelésére és rendeltetésére nézve pedig a következő rendeleteim szolgáljanak megváltozhatlan szabályul:

a) Halálom után leltározassék egész vagyonom, vonassanak le abból terheim, mennyire még fenmaradtak volna, fiztessenek ki, illetőleg biztosítsanak nőm özvegyi tartása (3-ik pont) vagy hagyatéka (4-ik pont) vagy azon esetre, ha mint özvegyem halna meg, a 4-ik pont értelmében a 25.000 fit és végtére Mandrino Julia gyermekei részére 12.000 forint (első pont), ami pedig ezen felül marad, adassék által az alább körülményesebben leírandó képviselőnek, mint általános örökösnek külön leltár mellett.

b) Ha az alapítványi képviselő elnyösnek találná az ingatlanok elárusítását, azt csak nőm beleegyezésével, még ha már férjhez ment volna is, a végrendelet végrehajtói a 4-ik pontban figyelmeztetésem szem előtt tartásával, az alapítványi képviselő befolyása nélkül is megtehetik, sőt kedvező körülmények között árverés mellőzésével is szabad kézből elárusíthatják; ha pedig e kérdésben egymással meg nem egyeznének, azon rész véleménye döntsön, melyen nőm leend.

c) Mivel legfényesebb jövőt jóslok az «első hazai takarékpénztár» részvényeinek, melyekből jelenleg 54 darabot bírok, ezek addig, míg a

haza viszonyai rosszra nem változnak – mit Isten tőle háritson el – ne árusíttassanak el, hanem biztos jövedelmi forrásul tartsa meg.

d) Alapítványom kezelésére a keleti orthodox román nemzetből a következő képviselőt hatalmazom fel:

aa) a keleti orthodox román metropolitát vagyis érseket;

bb) valamennyi magyar és erdélyországi keleti orthodox román püspököket;

cc) ezeknek összes számát meghaladó három személylyel több tekintélyes, (becsületességükről és józansággal párosult) buzgó orthodox keleti román érzelmeükről ismert polgári férfiakat, kiknek megválasztásában nőmnek, ha már férjhez ment volna is és végrendeleti végrehajtóimnak, ha még életben lennének, valamint a biharmegyei királydaróci Poyvár nevet viselő rokonaimnak is döntő szavazatuk legyen; ezen Poyvár-családból, ha közöttük képességgel bíró egyének lennének, legalább egy választassék a képviselőbe.

e) Miután ezen képviselő az alapítványi hagyományt a magyar és erdélyországi keleti orthodox román nemzet nevében átveszi, s azt az orthodox román metropolitai pénztárba célszerű ellenőrködés mellett letéteményezze azt gyümölcsözőleg biztos és szilárd hitelű jó helyekre, s időközben pedig a pesti, nagyvárad, aradi s szebeni takarékpénztárakba az alapítvány neve alatt; a tiszta jövedelemnek két harmadrészt tőkésítse minden évben és szaporítsa kamatainak kamataival, illetőleg jövedelmeinek jövedelmeivel az átvétel idejétől számított ötven (50) évig.

f) A jövedelem, illetőleg kamat egy harmadrészből egy számvevőnek díjaztatása után fenmaradt összeget, a képviselő ossza fel ösztöndíjjal jeles viseletű, kitűnő észtehetségű, keleti orthodox vallást követő román ifjaknak, kiknek szülői nem képesek gyermekük nevelését és kiképzését saját anyagi tehetségükből teljesíteni. Ehelyütt általános elv gyanánt megállapítatik, hogy az ösztöndíjak, az egyes helyi viszonyok és tanosztályi fokozatok követelményei szerint szabassanak ki, nevezetesen külföldön vagy Budapesten tanulóknak, illetőleg felsőbb tudományokat hallgatóknak nagyobb ösztöndíj adassék, mint azoknak, kik vidéken és illetőleg az alsóbb iskolákban tanulnak; az elsőbbségnek nyújtandó segélyezése évi 500 frtnál nagyobb és 300 frtnál kisebb, az utóbbiaknak adandó 300 frtnál nagyobb ne legyen.

g) Az e) alatti 50 év leteltével számíttassék a tőkéhez a tőkésített kamatok és ezeknek kamataival felszaporodott mennyiség egy új főösszeggé, s ekkor ezen összeg jövedelmeinek tiszta három ötödrésze tőkésíttessék kamataival és kamatainak kamataival «anatocismus» számítás szerint ismét ötven évig.

h) Ezen összeg jövedelmeinek fenmaradt két ötöd részéből, levonva a számvitel költségeit, adassék ismét ösztöndíj az f) alatti kellékekkel bíró jeles tanulóknak, de akkor már terjesztessék ki a segélyezés a művészeti, lelkészi és tanítói pályán magukat kiképezni indult ifjakra is.

i) Ha ezen második 50 év is letelik, számíttassék a tőkéhez, a tőkésített kamatok s ezek kamatai által felszaporodott mennyiség egy újabb főösszeggé és ezután ezen főösszeg jövedelmeinek tiszta fele tőkésíttessék e) és g) szerint ismét 50 évig.

k) Ezen főösszeg jövedelmének második feléből levonva a számviteli költségeket, segíttessenek a fennebbi elvek szerint számosabb tanulóknak, de már ekkor jutalmaztassanak a jövedelemből jeles tulajdonokkal bíró, számos családdal terhelt, vagy előregedett, szűkölködő lelkészek és néptanítók is.

l) Ezen harmadik 50 év elteltével számíttassék a tőkéhez a kamatok s ezek kamatainak tőkésített egyik feléből felszaporodott mennyiség és képeztessek e szerint egy állandó főösszeg, de már akkor szüntessék meg a további tőkésítés.

m) Mindazáltal képeztessek a netáni tőkeveszteségek- vagy kamat-

fennakadásokból származható zavarok elhárítására egy tartalékalap (reserve-fond) az egész fő-alapítványi tőke jövedelmének egy tizedrészéből; ha a tiszta jövedelem egy tizedrészének a tartalékalap részére félretétele által a tartalék annyira szaporodnék, hogy a fő-alapítványi összeg egy ötödét elérte, csatoltassék a tartalékalap a főösszeghez és kezdessék meg egy új tartalékalap a fennebbi cél elérésére s ugyanazon mód szerint.

n) Az alapítványi főösszeg egész jövedelme – a tartalék félretételével és megtakarításával – fordítassék a fennebbi segedelmezéseken kívül minden más román keleti orthodox vallási célokra a képviselőlet többségének belátása szerint, szem előtt tartva a közös magyar hazának, a keleti orthodox anyaszentegyháznak és román nemzetnek javát és felvirágzását.

o) Minden segélyezésnél – hasonló qualificatio mellett – a bihari Poynároknak, kik anyai nagyatyám Poynár Demeter rokonságából származnak, ha keleti orthodox vallást követnek, elsőbbség adassék.

p) Ismervén a román nemzet minden tagjainak nemzeti jólétének előmozdítása iránti önzéstelen buzgóságát, meg vagyok győződve, hogy a képviselőlet teendőivel és gondjaival járó fáradságot minden képviselőleti tag anyagi jutalom nélkül vállalandja magára, azon öntudat által érezvén magát jutalmazva lenni, hogy az általam szolgáltatott anyagot ő is segített feldolgozni kedves nemzetének felvirágzására.

p) Addig míg alkotmányos uton a román nemzetnél nemzeti testület, nemzeti gyűlés, kongresszus, vagy más autonom gépezet lép életbe, az alapítványi képviselőlet csak a nagy közönségnek ad sáfárkodásáról számot olyformán, hogy az államkormány főfelügyelete épségben fentartván, a számadások a magyar hivatalos és három legolvasottabb román lapokban a nyilvánosság közbirálatának adatnak át; ha pedig a nemzet organikus autonom testületet nyer, a számadások ez elé terjesztetnek jóváhagyás végett, azután felterjesztetnek a magyar államkormánynak s a fennebbi módon átadatnak a nyilvánosságnak, s ha a kezelésben hibák vagy ezen végrendelet elleni cselekvények, sőt netalán hűtlenségek követtetnének el, a főfelügyelet jogánál fogva a magas magyar kormányt megtorlásra kérem és hatalmazom fel, egyébiránt olyan államkormány felügyeletet értek, melyet a törvény fog szabályozni és körülírni.

r) Az ösztöndíjakat és segélyezéseket – három román lapban a kellő időben kihirdetett pályázat folytán az f), h), k), n) és o) pontok értelmében, az arra szavazattöbbséggel legérdemesebbeknek elismertek között kiosztani – a képviselőletnek tétetik kizárólagos jogává.

s) Ha a hazában a keleti orthodox egyház idővel aszerint rendeztetnék, hogy a szerbek a keleti románokkal egyesülten tartanának egyházi zsinatot, vagy nemzetiségi tekintetben a keleti vallású románok a görög katolikus, másképp unitus románokkal együttesen tartanának kongresszusokat, vagy más című törvény által engedélyezett nemzeti gyülekezeteket, az ilyen vegyes gyülekezetekben az én alapítványom soha semmi szín alatt tanácskozás tárgya ne lehessen, sem szerbnek, sem unitus románnak ezen alapítvány sorsában nem csak szavazata, hanem véleménye se hallgattassék meg.

A Gozdsu halála után felvett hagyatéki leltár szerint az összes aktívák 539. 607 frt 55 krt tettek ki és pedig:

I. *Ingtatlanokban:*

1. A Király-utcában lévő ház	226.132 frt 67 kr.
2. A Rákoson levő villa 4 hold belsőséggel.....	29.118 „ 64 „
3. A Rákoson levő rétek.....	25.056 „ 24 „

Összesen 280.397 frt

II. Értékpapirokban:

1. 54 drb Első hazai takarékpénztári részvény à 2.650 frt.....	143.100 frt – kr.
2. 40 drb Concordia malom részvény à 390 frt.....	15.600 „ – „
Összesen	150.700 frt – krt

III. Egyebekben:

Kötvénybeli követelésekben pedig	100.600 frt – kr.
Összesen	539.607 frt 55 krt

Ezen aktívákat összesen 345.578 frt 94 kr. passziva terhelte. Így hát hagyatékként összesen 194.208 frt 61 kr. maradt, amelyből miután leiratott mint behajthatatlan követelés 53.625 frt: alapítványt megillető tiszta hagyaték összesen 140.403 frt 61 krt tett ki.

Gozsdu halála után, habár a rokonok perrel támadták meg a végrendeletet, de miután az alapítvány képvisellete a rokonokkal kiegyezett, az alapítvány már 1871-ben megkezdte rendes működését: amikor is az alapítvány első képviselét báró Şaguna András, a nagyszebeni görög keleti román érsek, mint az alapítvány elnöke szervezte.

Miután a magyarországi görög keleti román egyháznak három egyházmegyéje van, a képviseletet az érseken (aki szintén megyés püspök) és a két megyés püspökön kívül még hat világi tagból kellett összeállítani, akiknek a kijelölése céljából az érsek és a megyés püspök egyházmegyéjükből 2–2 világi férfit ajánlottak és miután azok megválasztása ellen nem tettek semmiféle kifogást, az alapító özvegye Dumtsa Melánia, a Poynár-család, valamint Széher Mihály, Iovanovics György és Grabovszky György, végrendeleti végrehajtók, az alapítvány első képviselete a következőképpen lett összeállítva:

Egyházi tagok:

1. báró Şaguna András, nagyszebeni görög keleti román érsek, ugy is mint a képvisellet elnöke. 2. Ivacicovics Prokop, aradi görög keleti román püspök. 3. Popasu János, karánsebesi görög keleti román püspök.

Világi tagok:

Az erdélyi főegyházmegyéből: 1. Aldulian János, curiai bíró, 2. Puşcariu János, curiai bíró; az aradi egyházmegyéből: 1. Faur János, Krassómege főispánja, 2. Poynár Dénes, köz- és váltóügyvéd, Biharmegye aljegyzője; a karánsebesi egyházmegyéből: 1. Mocsonyi György, nagybirtokos, 2. Joanovici Miklós, birtokos.

Az alapítvány vagyonának a növekedéséhez a következő körülmények járultak:

1. Az «Első hazai takarékpénztár» 1872-ben új részvényeket bocsátott ki, amelyekből a régi részvényesek 1.000 forintjával annyi részvényt vehettek, amennyi régi részvényük volt és így a Gozsdu alapítvány 54 új részvényhez jutott, amelyekből hatot az özvegynek adott, aki ezért lemondott az új részvények után a neki járó $\frac{3}{4}$ jutalékról. Ennek következtében az alapítványnak 1872-ben már 102 «Első hazai takarékpénztár» részvénye volt. Az alapítvány az új részvények vásárlása céljából 50.000 forint kölcsönt vett fel az aradi és karánsebesi görög keleti román egyházmegyék közös alapjából.

2. Miután az özvegy 1879. június 27-én férjhez ment Nemeshegyi Józsefhez, elesett az alapítványtól élvezett 6.000 forint évi életjáradéktól, valamint azon jogától is, hogy halála esetére 25.000 forintot hozományozhasson az alapítvány terhére. Az özvegy végkielégítésként a végrendeletben kikötött 60.000 forintot kapta. Miután ezen alkalommal az özvegy lemondott a rákosi villa haszonélvezeti jogáról is, az alapítvány ezért az özvegynek kárpótlásként két «Első hazai takarékpénztár»-i részvényt adott. Az alapítvány az özvegy végkielégítésére fordított összeget a nagyszombati görög keleti román főegyházmegyétől vette kölcsön.

3. A rákosi villa és rétek 1882. március 27-ikén 125.000 forintért adták el, az ebből befolyt pénzből fizettetett vissza az aradi és a karánsebesi görög keleti román egyházmegyék közös alapjából felvett kölcsön.

4. Miután az alapítvány képviselője arról győződött meg, hogy az alapítvány királyutcai háza csakis úgy lesz értékesíthető, hogy ha az, idővel egy átjáró bérházzá fog felépíttetni, 1883. október 29-én 78.000 forintért a királyutcai házzal szomszédos dobutcai 16. számú házat és kertet; 1884. március 15-én pedig 54.000 forintért a királyutcai házzal szintén szomszédos hollóutcai 8. számú házat vette meg.

5. Az «Első hazai takarékpénztár», 1890. február hó 8-án hozott határozata alapján új részvényeket bocsátott ki, még pedig úgy, hogy a régi részvényesek minden két részvényük után 1.000 forint vételár és 262 forint 50 krajczár átíratási díj, azaz 1.262 forint 50 krajczár lefizetése mellett, egy új részvényt vehetnek. Az alapítvány az új részvényekből hármat az özvegynek adott, amelyeknek az árát azonban az özvegy a sajátjából fizette. Ezen újabb kibocsátás által az alapítványnak már 147 «Első hazai takarékpénztár»-i részvénye volt.

6. Az «Első hazai takarékpénztár» az 1894. évi közgyűlésén elhatározta, hogy a «Niederösterreichische Escomptbank»-kal szövetkezve, Budapesten «Hazai bank» név alatt, egy új bankot létesít és hogy az őt megillető 31.000 részvényből, 12.000 részvényt a saját részvényeseinek a rendelkezésére bocsájt, akik minden egyes részvényük után, három «Hazai bank» részvényt vehetnek

112 frtjával, amelynek névértéke 100 frt volt és így az alapítvány 441 «Hazai bank» részvényt vett, ami 49.140 frt 94 krba került. Ezt az összeget az alapítvány kölcsönképpen, a nagyszebeni görög keleti román érsekség alapjaiból vette fel.

7. Az «Első hazai takarékpénztár» 1894. november 25-én megtartott közgyűlésén elhatározta, hogy új részvényeket bocsájt ki, amelyekből a régi részvényesek minden öt részvényük után egyet vehetnek, még pedig 4.600 frtjával és így az alapítványnak a már meglévő 147 részvénye után $29 \frac{4}{10}$ új részvény járt, amelyekért 132.300 frtot fizetett. Az alapítvány miután azonban a $\frac{4}{10}$ részvényt egy egészre határozta kiegészíteni, az ehhez szükséges $\frac{6}{10}$ részvényt, az új részvény rendes árának, azaz 8.100 frtnak megfelelőleg, 4.860 frtért vette. Az alapítvány a 30 új részvényért összesen tehát 137.160 frtot fizetett, amelyet kölcsönképpen a nagyszebeni «Albina» román pénztintézetől vette fel. Ez által az alapítványnak összesen 177 «Első hazai takarékpénztár»-i részvénye lett. Miután az özvegy lemondott arról a jogáról, hogy az ujonnan kibocsátott «Első hazai takarékpénztár» és a «Hazai bank» részvényeiből ő is kapjon, az alapítvány az özvegynek, a már eddig is élvezett 11 «Első hazai takarékpénztár»-i részvény utáni osztalék $\frac{3}{4}$ -én kívül, még két részvény után járó egész osztalékot biztosított.

8. Az alapítvány képvisellete 1900. március 4-én megtartott ülésében hozott határozatának megfelelőleg, a király- és dobutcai házak helyett, egy egészen új átjáró bérházat építtetett, 978.935 K 80 fillérért; ami által a «Gozsdu-alapítvány» budapesti házai ma, tekintve a teleknek az árát is, 1.505.600 K értéket képviselnek.

9. Az «Első hazai takarékpénztár» 1904. március 10-én elhatározta, hogy új részvényeket bocsájt ki, amelyekből a régi részvényesek minden két részvényük után 1.500 frtjával egyet vehetnek és így az alapítványnak a már meglévő 177 részvénye után, $88 \frac{1}{2}$ új részvény járt. Az alapítvány miután azonban a $\frac{1}{2}$ részvényt egy egészre határozta kiegészíteni, az ehhez szükséges fél részvényt, az új részvény rendes árának, azaz 7.600 frtnak megfelelőleg, 3.800 frtért vette. Az alapítvány a 89 új részvényért és azok átíratásáért összesen 272.100 frtot fizetett. Ez által az alapítványnak összesen 266 «Első hazai takarékpénztár»-i részvénye lett. Az özvegynek az új részvényekhez való joga akként állapított meg, hogy az özvegy, amíg életben lesz, az eddig élvezett osztalék jutalék megszüntetésével, 1904. évtől kezdve összesen $15 \frac{3}{8}$ «Első hazai takarékpénztár»-i részvény egész osztalékát fogja kapni.

10. A «Hazai Bank», miután 5,000.000 K-val emelte az alapítókéjét, 1905. március 31-én új részvényeket bocsátott ki, még pedig úgy, hogy a régi részvényesek minden két részvény után, 220 K-val egyet vehetnek és így az alapítványnak a már meglévő részvénye után $220 \frac{1}{2}$ új részvényhez volt joga. Az ala-

pitvány miután azonban a $\frac{1}{2}$ részvényt egy egészre határozta kiegészíteni, összesen 221 új részvényt vett, ami 49.250 koronába került.

11. A «Hazai Bank» 1906. március és 1907. január havában új részvényeket bocsátott ki és így az alaptvány a meglévő részvényeinek megfelelőleg mindkét esetben 221–221, azaz összesen 442 részvényt vett 114.519 koronáért, ami által az alaptványnak jelenleg 1104 részvénye van.

Ezek azok a körülmények, amelyek az alaptvány vagyonának a rohamos emelkedéséhez hozzá járultak.

Az a tény pedig, hogy az alaptvány tiszta vagyona 1907. január 1-én, tehát fennállásának 36-ik évében már 6,493.054 K 73 fillért tett ki, első sorban is annak a körülménynek tulajdonítható, hogy az «Első hazai takarékpénztár» 1872., 1890., 1894. és 1904-ben új részvényeket bocsátott ki, az alaptvány pedig a már meglévő régi részvényei alapján, aránylag igen csekély összeggel jutott a nevezett takarékpénztár részvényeihez, amelyeknek ára évről-évre rohamosan emelkedik.

Hogy minő befolyással voltak ezen részvényeknek szám- és áremelkedései az alaptvány vagyonának a növekedésére nézve, az a következő táblázatból látszik, amelyben évről-évre ki van tüntetve az az összeg, amelyet az alaptvány tulajdonában lévő részvények képviseltek:

Év	Az alaptvány tulajdonában levő részvények száma	Egy részvény ára	Az összes részvények árai	Év	Az alaptvány tulajdonában levő részvények száma	Egy részvény ára	Az összes részvények árai
1871.	54	5.300	186.200	1890.	100	16.250	1,630.000
1872.	102	4.500	459.000	1891.	147	16.900	2,484.300
1873.	102	4.500	459.000	1892.	147	16.650	2,447.550
1874.	102	4.500	459.000	1893.	147	17.750	2,609.250
1875.	102	4.870	496.740	1894.	147	18.400	2,704.800
1876.	102	4.230	431.460	1895.	177	15.800	2,796.600
1877.	102	4.560	645.120	1896.	177	16.600	2,938.200
1878.	102	5.010	511.020	1897.	177	16.760	2,955.900
1879.	100	6.000	600.000	1898.	177	16.580	2,934.660
1880.	100	7.680	768.000	1899.	177	16.580	2,934.660
1881.	100	9.500	950.000	1900.	177	16.375	2,898.375
1882.	100	9.050	904.000	1901.	177	16.300	2,885.100
1883.	100	9.140	914.000	1902.	177	17.000	3,009.000
1884.	100	11.130	1,113.000	1903.	177	18.900	3,345.300
1885.	100	12.100	1,210.000	1904.	266	16.525	4,295.650
1886.	100	15.800	1,580.000	1905.	266	19.950	5,306.700
1887.	100	14.000	1,400.000	1906.	266	20.200	5,373.200
1888.	100	15.750	1,575.000	1907.	266	20.175	5,366.550
1889.	100	20.200	2,020.000				

2. Az alapítvány belételeiben előfordult fontosabb mozzanatok.

Az alapítvány belételeiből kiemelendők a következő tények:

1. A vallás- és közoktatásügyi miniszter utasítására, az egyesület képvisellete az alapító végrendeletének mindenekben megfelelő alapítványi levelet állított össze, amelyet a vallás- és közoktatásügyi miniszter, 1885. november hó 25-én 45.371. szám alatt a következő megjegyzések mellett hagyott jóvá:

1-ször. Az alapító-levél szövegében Magyarország mellett Erdélynek külön megnevezése nemcsak törvényellenesnek, hanem teljesen fölöslegesnek is jelentetik ki; mert Erdélynek Magyarországgal törvényileg történt egyesítése folytán, Magyarország alatt az erdélyi részek is értendők.

2-ször. Az alapító-levél 4. §-a azzal toldatik meg, hogy az alapítványi tőkének magánosoknál való elhelyezése feltétlenül tiltva van.

3-ször. Az alapító-levél 5. §-ának c) pontja oda módosítatik, hogy az ösztöndíjnak külföldön való élvezése, minden egyes esetben, a vallás- és közoktatásügyi magyar kir. miniszteriumnak előre kieszközlendő engedélyétől függ.

2. Miután az alapítvány vagyont 1882. október 18-ikától kezdve, a nagyszebeni érseki szentszék pénztára kezeli, az alapítvány 1889-ben összeállította azt a szabályrendeletet, amely még a mai napig is érvényben van és amely az alapítványnak az érsekséghez való viszonyát szabályozza.

3. Az alapítvány képvisellete által, az alapítóval rokonságban álló Poyvár János örökösétől 24.000 forintért megvett nagyváradi házat illetőleg, a vallás- és közoktatásügyi miniszter 25.828/1889. számú leiratában kijelentette, hogy az alapítványi tőkének ingatlanokba való fektetése esetében, a kormányi jóváhagyás az alapító-levél 15. §-ában foglalt intézkedés és az azon alapuló 1889. január 3-ikán kelt 54.029. számú miniszteri leirat értelmében mindenkor előzetesen lesz kikérendő.

4. Az alapítvány képvisellete, az alapítvány belügyeire vonatkozólag egy szabályrendeletet állított össze, amely 1896. augusztus 29-én lépett életbe.

Ezen szabályrendelet a többek között a következő szakaszokat, illetve intézkedéseket foglalja magában:

1. §. Az alapító végrendeletének az értelmében, az alapítványi képvisellet áll: a magyarországi görög keleti román érseki provinciához tartozó összes püspökökből és ezek számát kétszeresen meghaladó világi tagokból. A képvisellet jelenleg tehát az érsekből, a két megyés püspökből és hat görög keleti román világitól áll.

A tagság megszűnik: a) Az illető tag halála által, b) Egy oly bünyügyi vagy fegyelmi ítélet által, amely az illető tagra a hivatalvesztést is kimondja, c) Ha az illető tag megszűnik magyar honpolgár lenni, vagy a görög keleti román vallásról más vallásra tér át. d) Ha a világi tag

egy év lefolyása alatt egyetlenegy ülésen sem jelenik meg és elmaradását nem igazolja, e) Ha az érsek, illetve a püspökök lemondanak egyházi méltóságukról; vagy ha a világi tag lemond a tagságról.

4. §. A képviseleti tag választása az önkiegészítési elv alapján történik. E tekintetben irányelvül a következők szolgálnak:

Ha az egyházi tagok és pedig az érsek, illetve a megyés püspökök elfoglalják az érseki, illetve a püspöki széket, azonnal tagjaivá lesznek a képviseletnek.

A világi tagokra nézve, tekintettel arra az eddig is fennálló szokásra, hogy a képviseletben mindegyik egyházmegye és pedig az erdélyi, az aradi és a karánsebesi 2–2 taggal vannak képviselve, akik közül egy tagnak az alapítóval rokonságban álló Poynár családból kell lennie; üresedés esetén az érsek megkeresésére, az illető egyházmegye püspöke minden egyes betöltendő tagságra, az egyházmegyéhez tartozó három egyént ajánl, akik közül a képviselet egyet titkos szavazással választ. Megválasztottnak az tekintetik, aki megkapta a szavazatok többségét. Erről a választásról a képviselet, illetve annak elnöke az érsek, abból a célból fogja értesíteni a Poynár család összes nagykorú férfi tagjait, valamint Gozsdu Manó volt özvegyét és Joanovicu György végrendeleti végrehajtót (amíg ez a két utóbbi életben lesz), hogy adják beleegyezésüket az illető tag megválasztásához. Ha ezek beleegyezésükkel hozzájárulnak az illető tag megválasztásához vagy ha ebben a tárgyban a hozzájuk intézett felhívásra, a kézbesítés napjától számított 30 nap alatt, az illető megválasztása ellen nem emelnek óvást, úgy az illető tag megválasztottnak jelentetik ki. Ha a fennebb felsoroltak bármelyike is óvást emelne az illető tag megválasztása ellen, úgy az illető tag megválasztásának az ügyében, a román nemzeti egyházi kongresszus dönt. Óvás esetében, a megválasztott tag, a választást követő 30 nap eltelte után, a végleges döntésig ideiglenes tagja lesz a képviseletnek és mint ilyen részt vesz a képviselet tanácskozásaiban. Ha pedig a kongresszus az óvásnak helyt adva, a választást megsemmisíti, új választás rendelendő el.

5. §. A képviselet elnöke a nagyszebeni görög keleti román érsek, akit akadályoztatása vagy széküresedés esetében, a hivatalbeli legidősebb megyés püspök helyettesít; ha pedig a püspökök sem volnának jelen, úgy a képviselet üléseit addig, amíg a képviselet erre az esetre nem választ kebeléből egy tagot, az a tag vezeti, aki legrégebb tagja a képviseletnek.

6. §. A képviseletnek, az alapítványi ügyek vezetésének a megkönnyébbítésére a következő organumai lesznek:

1. Egy, a képviselet kebeléből választott végrehajtó bizottság. 2. Egy számvevő, aki a könyvvezetést, valamint az irodát és az ülés jegyzőkönyveit is vezeti. 3. Az alapítványi ingatlanok gondnoka, illetve gondnokai. 4. egy pénztárnok és egy ellenőr. Míután az alapítvány pénzkezelésével a nagyszebeni görög keleti román érseki szentszék van megbízva, ezek az érseki szentszék pénztárnoka és ellenőre lesznek.

7. §. Az alapítvány képvisellete minden évben két rendes ülészakot tart és pedig március és augusztus havában. A márciusi ülészakban, az alapítvány évi számadásai, leltára, költségelőirányzata tárgyaltnak; az augusztusi ülészakban pedig az évi ösztöndíjak és segélyek osztatnak ki.

8. §. Sürgős esetekben az alapítvány rendkívüli ülészakra is összehívható.

9. §. A rendes ülészak helyét és idejét a képviselet esetről-esetre állapítja meg, a rendkívüli ülészak helyét és idejét pedig az érsek, mint a képviselet elnöke állapítja meg.

10. §. Hogy a képviselet érvényes határozatot hozhasson, az ülésen az elnököt is beleértve, legalább is öt tag jelenléte szükséges.

16. §. Az elnök csak akkor szavaz, hogy ha a szavazatok egyenlően oszlanak meg.

22. §. A végrehajtó-bizottság minden negyedévben rendes ülést tart,

még pedig a házbérnegyed első hónapjainak a 13-ik napján; azonban sürgős esetekben rendkívüli ülést is tarthat. Érvényes határozatok hozatalához legalább is két tag jelenléte kívántatik meg.

23. §. Az alapítvány egész vagyonát: a készpénzt, az értékpapirokat és az okmányokat a nagyszebeni görög keleti román érseki-szentszék pénztára kezeli, amely egyszersmind a «Gozsdu alapítvány» pénztára is, amelylyel szemben az ellenőrzést a képviselet, illetve a román nemzeti egyházi kongresszus gyakorolja.

24. §. A képviselet felülvizsgálja az alapítvány évi számadásait, leltárát és költségelőirányzatát és miután azokat rendben találta, megadja a végrehajtó-bizottságnak és az ingatlanok gondnokának, illetve gondnokainak a felmentvényt. A képviselet a számadásokat, a leltárt és a költségelőirányzatot felülvizsgálás céljából a nagyszebeni görög keleti román érseki szentszéknek terjeszti fel.

31. §. Az alapítvány évi bevételeiről és kiadásairól szóló számadásokat az érseki szentszék a vallás- és közoktatásügyi miniszteriumnak terjeszti fel.

35. §. Ösztöndíjak, illetve segélyezések csak olyan magyarországi görög keleti román ifjaknak adatnak, akik a harmadik elemi osztályt jó sikerrel és kifogástalan erkölcsi magaviselet mellett végezték el és akiknek nincs meg a szükséges anyagi eszközük tanulmányaiknak a folytatására.

36. §. Az ösztöndíjasoktól megkivántatik a román és a magyar nyelv ismerete, amennyiben pedig nem tudnák ezeket a nyelveket, úgy meg kell azokat tanulniok. Az ösztöndíjasoknak a görög keleti hittant kell tanulniok, azokban az iskolákban pedig, amelyekben a román nyelv és irodalom is taníttatik, az ösztöndíjasok kötelesek a román nyelvet és irodalmat is tanulni, illetve hallgatni.

37. §. Az ösztöndíj összegére nézve megállapíttatik: *a)* az elemi iskolai tanulók évi ösztöndíja legfeljebb 60 frt; *b)* a gimnázium és a reáliskola alsó osztályaiba, valamint az ezekkel egyenrangú kereskedelmi iskolába járó tanulók évi ösztöndíja legfeljebb 120 frt; *c)* a gimnázium és a reáliskola felső osztályaiba, valamint az ezekkel egyenragu kereskedelmi iskolába járó tanulók évi ösztöndíja legfeljebb 180 frt; *d)* a vidéki akadémiák hallgatóinak évi ösztöndíja legfeljebb 300 frt; *e)* az egyetemek, valamint a budapesti és a külföldi felsőbb iskolák hallgatóinak évi ösztöndíja legfeljebb 500 frt lehet.

38. §. A 37. §-al szemben csakis a királydaróci Poyvár családból való ösztöndíjasok, valamint azok az ösztöndíjasok képeznek kivételt, a kiknek szülei amellet hogy szegények, az egyház, a haza és az alapítvány körül érdemeket szereztek. Azonban ezeknek az ösztöndíja sem haladhatja meg az 500 frtot.

39. §. Az ösztöndíjas mindaddig megtartja az ösztöndíjat, amig eleget tesz iskolai kötelezettségének és meg fog felelni azoknak a követelményeknek, amelyeket a képviselet az alapítvány ösztöndíjasaitól megkiván. Az ösztöndíjas ösztöndíját csakis olyan nyugta ellenében veheti fel, amelyet az illetékes iskolai hatóság láttamozott; ha pedig a láttamozás hiányoznék, úgy annak az okát az ösztöndíjasnak kellőképpen és elfogadható módon igazolnia kell.

40. §. Ha az ösztöndíjas súlyos betegség vagy más, a saját hibáján kívül előállott akadály miatt nem tette le a rendes időben az előirt vizsgát, vagy azon valamely tantárgyból elégtelen tanjegyet nyert, ezeket a körülményeket és az azokat igazoló bizonylatokat haladéktalanul tartozik bejelenteni a képviseletnek, amely ezek felett határozni fog és ennek megfelelően az ösztöndíjat a későbbben leteendő vizsga, illetve a javító vizsga sikerétől teheti függővé. Az az ösztöndíjas, aki nem felel meg ezen szakasz rendelkezésének, vagy aki a vizsgán másodsor is elbukik, az ösztöndíjat elveszti.

41. §. Az ösztöndíjas csakis a képviselet beleegyezésével változ-

tathatja meg a tanintézetet; ez azonban nem ad neki jogcímet arra nézve, hogy ösztöndija emeltessék. Ha az ösztöndijas a megkezdett tanulmányi fakultást más fakultással akarná felcserélni, úgy ezt csakis a képviselet beleegyezésével teheti meg. Az ösztöndijas ezen fakultáscserét azonban csakis az I-ső időszak végéig teheti meg, rendkívüli esetekben pedig a megkezdett tanulmánya első évének a végéig.

42. §. Az ösztöndijas elveszti ösztöndiját: *a)* ha megszűnik magyarországi honpolgár lenni, vagy ha a görög keleti román egyház ellen fog cselekedni; *b)* ha tanulmányait abban hagyja; *c)* ha nem tesz eleget a 40. és a 46. §-ok rendelkezéseinek; *d)* ha figyelmen kívül hagyja a 41. § rendelkezéseit; *e)* ha egy olyan illetlen tényt követ el, amiért a képviselet tőle az ösztöndiját vagy a segélyt megvonná; *f)* ha időközben olyan vagyonhoz jut, ami feleslegessé teszi számára az ösztöndiját vagy ha más alapítványból az élvezett ösztöndijnál nagyobbat kap; *g)* ha tanulmányait befejezte.

44. §. Azok az ösztöndijasok, akik tanulmányaik befejezése után, a tudori cím elnyerése céljából szigorlatot kell hogy tegyenek, az utolsó évben élvezett ösztöndiját, mint segélyt fogják megtartani és az élvezett ösztöndij annyi részletre fog felosztani, mint ahány szigorlatot kell az illetőnek tennie. Az illető ezeket a részleteket azonban csakis az egyes szigorlatok sikeres letétele után fogja megkapni. Ha azonban az ösztöndijasnak az utolsó évben élvezett ösztöndija oly csekély volt, hogy ez nem fedezné a szigorlati és az oklevél megszerzésének a költségeit, a képviselet azt a megfelelő összegre emelheti. A képviselet az erdészeti és a bányászati hallgatók tudományos kirándulási költségeinek a fedezésére szintén nyújthat segélyt.

45. §. Az ösztöndijak kiosztása céljából a végrehajtó-bizottság minden évben június hó végén pályázatot hirdet, amely az állam- és minden egyes görög keleti román egyházmegye hivatalos lapjában közzé teendő, amelynek értelmében a pályázók bezárólag augusztus 5-ikéig tartoznak kérvényeiket az alapítvány budapesti irodájába beküldeni. A kérvényhez csatolandók: *a)* Keresztlevél, amelyben az illetékes plébániai hivatal által az is igazolandó, hogy az illető még mindig a görög keleti román egyház kebelébe tartozik. *b)* Iskolai bizonyítvány, *c)* Hatósági bizonyítvány, amelyben igazolandó, hogy sem a pályázónak, sem annak szüleinek nincsen olyan vagyona, amelyből a pályázó iskoláztatási költségei fedezhetők volnának. Ugyanezen ideig kell benyújtani a segélyre vonatkozó kérvényeket is.

46. §. Az alapítvány ösztöndijasai, ha igényt akarnak tartani az élvezett ösztöndijukra, úgy szintén kötelesek eleget tenni a 45. rendelkezéseinek,

52. §. Az ösztöndijak, az iskolai igazgatóság által láttamozott nyugtára, négy egyenlő előzetes részletekben fizettetnek ki és pedig: szeptember 15-én, december 1-én, február 15-én és május 1-én. A nyugták az alapítvány budapesti irodájának küldendők meg, ahol az alapítvány számvevője folyósíttatni fogja az érseki pénztár által egyenesen az illető ösztöndijas címére az esedékes részletet.

53. §. Miután a végrendelet 7-ik pontjának *f)* betűje alatt foglalt intézkedés értelmében, az ösztöndijak kiosztása kizárólag a képviselet jogköréhez tartozik: a képviseletnek az ösztöndijak, illetve a segélyek kiosztását illetőleg hozott határozatai ellen semmiféle felfolyamodásnak vagy felebbezésnek nincsen helye.

61. §. *a)* Az ingatlanokra vonatkozó adás-vevési szerződéseket, a képviselet azon tagjai írják alá, akiket ez iránt határozatilag kiküldött a képviselet, *b)* A képviseletnek aktív és passzív peres ügyeiben, valamint az állami közhatóságok előtt folyó ügyeiben szükséges meghatalmazásokat a képviselet elnöke, vagy annak helyettese írja alá.

70. §. Az alapítvány fizetési tisztviselői: a számvevő, a pénztárnok és az ellenőr.

71. §. A képviselet az érseki székesékeknek, az alapítvány vagyonának kezeléseért évenként 2.400 koronát fizet.

72. §. Miután a képviseleti tagság tiszteletbeli állás, a képviselet tagjai, habár nem részesülnek fizetésben, mindazonáltal arra az időre, amelyet az alapítvány szolgálatában töltenek, napi és utazási díjban részesülnek. Az utazás távolságának a megállapításánál, az illető tag rendszeres tartózkodási helye vétetik alapul, ha pedig valamely tagnak az alapítvány érdekében külföldről kellene hazatérnie, úgy a távolság az ország határától számított. Élelmezési díjakat csak azok a tagok kapnak, akik nem laknak azon a helyen, ahová az alapítvány ügyeiben össze lettek hívva. Az utazási költségek fejében megtérítetik a jövetre és a menetre szükséges I. osztályú vasuti- vagy hajójegy, valamint a hálókocsijegy is, amennyiben az illető tag éjjel utazott és a vonathoz hálókocsi is volt csatolva, azután a bérkocsi díja a vonathoz és onnan vissza. Az élelmezési költségek, amelyekben a lakpénz is befoglaltatik, a napidíjak által térítetnek meg. Napidíjak járnak azokra a napokra, amelyekben az illető tag részt vett az alapítvány ügyeiben, amihez még négy utazási nap után járó napidíjak adatnak. A napidíjak: a) az érseknek 25 ft; b) a püspököknek 20 ft és c) a világi tagoknak 15 ft.

73. §. Az alapítvány ügyeiben kiküldött alapítványi tisztviselőt II. osztályú vasuti vagy hajójegy és 10 ft napidíj illeti meg.

74. §. Az ingatlanok gondnokainak a díjazását a képviselet csakis a jelenlevők két harmadának szavazatával módosíthatja. A módosítások azonban csak az ezeket eszközölő ülészakot követő legközelebbi ülészakon léphet hatályba.

5. Az alapítvány képviselete, 1898. március 25-én megtartott ülésében elhatározta, hogy az alapítvány hollóutcai házában internátust állít fel 50 növendék számára, akiknek az alapítvány 500 ft évi ösztöndíjat ad, amelyből azonban a növendékek csak egy részt kapnak, még pedig ruházatra és tandíjra, a másik rész pedig eltartásukra fog fordítatni. A képviselet ilyen értelemben kérte a létesítendő internátus számára a vallás- és oktatásügyi miniszter jóváhagyását, aki azonban, mielőtt azt megadta volna, 15.665/1900. sz. leiratában arra utasította a képviseletet, hogy terjeszsze fel a tervbe vett internátus alapszabályait és nyújtson azokban kellő biztosítékot aziránt, hogy a tervbe vett internátus vezetését és működését illetőleg, mindenekben fenn lesz tartva a kormánynak a felügyeleti joga. A képviselet azonban inkább lemondott az internátus létesítéséről, mintsem hogy azzal szemben biztosította volna a vallás- és közoktatásügyi miniszternek a felügyeleti jogát.

6. A képviselet 1902. augusztus 30-án megtartott ülésében elhatározta, hogy a jövőben minden évben két 500 ftos ösztöndíjat fog adni olyan két tanárjelöltnek, akik a budapesti «Báró Eötvös József kollegium»-ban lesznek internálva.

7. Az alapítvány ösztöndíjasa, mielőtt még ösztöndíja első részletét felvette volna, atyjával, illetve tutorjával egyetemben egy nyilatkozatot tartozik aláírni, amelyben ünnepélyesen kötelezi ma-

gát az alapítvány által kikötött következő feltételek szigorú betartására:

a) Hogy abba az iskolába fog járni, illetve azt a fakultást fogja hallgatni, amelyre az ösztöndíj megszavaztatott. b) Hogy szorgalmasan fogja látogatni az előadásokat, hogy minden félévben legalább két tantárgyból fog colloquálni és hogy az előírt időben fog vizsgázni. c) Hogy ha az illető iskolában előadatik a hittan, valamint a román nyelv (és irodalom, ezeket tanulni, illetve hallgatni fogja és tartozni fog az ezen tantárgyakban tett eredményről szóló bizonyítványt, illetve igazolványt bemutatni. d) Hogy a görög keleti román templomot – amennyiben, ahol tanul van olyan, – vasárnap és ünnepnapokon rendszeresen fogja látogatni és hogy résztvesz azon a gyászmisén, amely az elhunyt alapító lelkiüdvéért szokott tartatni, végül, hogy erkölcsös életet visz és hogy nem fog résztvenni semmiféle politikai tüntetésekben. e) Hogy minden iskolai év végén a tanulmányokban tett előmeneteléről szóló bizonyítványt legkésőbb augusztus 5-ig meg fogja küldeni az alapítvány budapesti irodájának. f) Hogy az alapítvány budapesti irodájának be fogja jelenteni, ha hosszabb időre el fogja hagyni azt a várost, amelyben iskolába jár. g) Hogy amennyiben abban a városban, ahol iskolába jár, az alapítvány képviselőjének valamelyik tagja, vagy az alapítvány által a tanulók ellenőrzésével megbízott egyén laknék, azoknál az ösztöndíjas tartozik jelentkezni.

3. Az alapítvány jelenlegi állapotára vonatkozó adatok.

a) Az alapítvány képviselői és tisztviselői.

Az alapítvány képviselete jelenleg kilenc tagból áll, még pedig a következőkből:

1. Mețianu János, nagyszebeni görög keleti román érsek Nagyszebenben, aki egyszersmind az alapítvány elnöke. 2. Popoa Miklós, karánsebesi görög keleti román püspök, Karánsebesen. 3. Papp János, aradi görög keleti román püspök, Aradon, 1. Dr. Gáll József főrendiházi tag, Lukarecen. 5. Szerb György udvari tanácsos, Budapesten. 6. Pușcariu János nyugalmazott kir. curiai bíró, Töröcsváron. 7. Berlogia Ábrahám kir. curiai bíró, Budapesten. 8. Dr. Poynár Miklós ügyvéd, Élesden, a Poynár-család képviseletében. 9. Cosma Partén, a nagyszebeni «Albina» román pénzügyi vezérigazgatója, Nagyszebenben.

Az özvegyen, született Dumtsa Melánián kívül, a végrendeleti végrehajtók közül, már csak Joanovics György, nyugalmazott államtitkár van még életben, aki Budapesten lakik.

Az alapítvány végrehajtó bizottsága a következőkből áll: elnök: dr. Gáll József, tagok: Berlogia Ábrahám és Szerb György.

Az alapítvány számvevője, titkára és a budapesti házak gondnoka: Bogoevics Ghenadie budapesti görög keleti román plébános, Budapesten.

Az alapítvány nagyváradi házának a gondnoka: Zigre Miklós ügyvéd, Nagyváradon.

Az alapítvány pénztárnoka: Voilean Máté, szentszéki előadó ülnök, a nagyszebeni görög keleti román érseki szentszék pénztárnoka, Nagyszebenben; ellenőre: dr. Roşca R. Özséb, a nagyszebeni görög keleti román papnevelde és tanítóképezde igazgatója, a nagyszebeni görög keleti román érseki szentszék ellenőre, Nagyszebenben.

b) *Az alapítványnak az 1907. január 1-én lezárt számadásai.*

Ezen számadások szerint az alapítványnak bevételei az 1906. évben összesen 362.758 K 50 fillért tettek ki. A bevételek között szerepel a többek között: 1. Az egyesület bérházainak az évi jövedelme, amely 100.956 K 42 f. 2. Az «Első hazai takarékpénztár» részvényei után járó osztalék, ami 186.200 koronát tett ki stb.

Az alapítványnak bevételeivel szemben 1906-ban összesen 345.221 K 99 f. kiadása volt, amelyek között szerepel a többek között: 1. Az alapító özvegyének az «Első hazai takarékpénztár» 15 $\frac{3}{8}$ részvénye után járó osztalék 10.762 K 50 f. 2. Adókba 20.995 K 86 f. 3. A házak fentartási és a kezelési költsége 21.227 K 10 f. 4. Ösztöndíjakra 71.786 K 15 f. stb.

Az alapítványnak cselekvő vagyona a következő:

1. Az alapítvány házai:

a) A király utcai ház értéke	949.533 K – f.	
b) A dob utcai ház értéke	471.827 „ – „	
c) A holló utcai ház értéke	83.160 „ – „	
d) A nagyváradi ház értéke	32.720 „ – „	1,537.240 K – f.

2. Részvények:

a) 266 drb „Első hazai takarékpénztár”-i részvény á 20.540 K	5,463.640 K – f.	
b) 10 drb „Concordia”-malom részvény á 186 K	1.860 „ – „	
c) 10 drb „Tisza”-sorsjegy á 304 K	3.040 „ – „	
d) 883 drb „Hazai bank” részvény á 305 K	269.315 „ – „	
e) 50 drb nyereménykötvény az „Első havai takarékpénztártól á 142 K	7.100 „ – „	5,744.955 „ – „

3. 3 drb. Wertheim-szekrény.....	679 K 25 f.
4. Készpénz.....	17.536 „ 51 „
5. Sirbolt, butorok stb.	31.456 „ 97 „
6. Az eladott nagyvárad szőlő még be nem fizetett vételára és hátralékos házbérek	8.450 „ — „
Összesen	7,340.317 K 73 f.

A cselekvő vagyont a következő adósságok terhelik:

1. A nagyszebeni görög keleti román érseki szentszéktől, a budapesti bérházak építésére felvett kölcsönből még fennáll 584.726 K.

2. A nagyszebeni «Albina» pénzintézetől, az ujonnan kibocsátott részvények vásárlására felvett kölcsönből még fennáll 262.537 K. Összesen tehát: 847.263 K.

Ezek szerint az alapítvány tiszta vagyona 1907. január 1-én 6.493.054 K 73 fillért tett ki, amely az 1905. év végén kimutatott vagyonnal szemben 323.023 K 41 f. többletet mutat.

Az alapítvány az 1906/7. iskolai évben ösztöndij- és segélyképpen kiosztott:

a) 30 szigorlónak 9.851 K 15 f.; b) 58 joghallgatónak 24.700 K; c) 20 orvosnövendéknek 11.470 K; d) 14 bölcsésznek 6.300 K; e) 14 technikusnak 6.840 K; f) 4 erdészeti hallgatónak 2.250 K; g) 2 állatorvosi hallgatónak 1.000 K; h) 12 hadapródnak (közülük 3 honvéd) 3.300 K; i) 2 jegyzői tanfolyamon lévő hallgatónak 300 K; j) gyógyszerész-tanfolyamon lévő hallgatónak 400 K; k) 2 gazdasági akadémiai hallgatónak 450 K; l) 1 kereskedelmi (keleti) akadémiai hallgatónak 300 K; m) 17 középiszkolai tanulónak 3.790 K; n) utólagosan folyósított ösztöndíjak 835 K; összesen 71.786 K 15 fillér.

Az alapítvány az 1906/7. iskolai évben 178 tanulónak összesen tehát 71.786 K 15 f. ösztöndíjat nyújtott.

Az alapítvány fennállása óta eddig 2728 ösztöndíjasnak összesen 1.135.638 K 82 f. ösztöndíjat osztott ki.

VIII.

A volt határőrvidékek vagyonközösségi alapjai.

A hazai románok kulturális intézményeinek a fejlesztéséhez igen sokban hozzájárulnak a felosztott határőrvidékek vagyonközösségei is.

A határőrvidékek, amelyeket az ország határainak a megvédésére Mária Terézia létesített volt, katonai államot képeztek az államban, a benne lakók pedig mind egy-egy ezrednek a tagjai voltak, akiknek összes jogviszonyukat a szolgálati szabályzat képezte.

A románlakta vidékeken három határőrezred létesített és pedig az I-ső ezred Nagyszebenben, a II-ik ezred Naszód és a XIII-ik ezred Karánsebes székhelylyel.

A határőröknek legfőbb parancsolójuk és birájuk, élet-halál uruk az ezredes volt, minden tisztviselőjük katona volt, még az iskolamesterük is. Közöttük még a legszegényebb paraszt is egész életén át katona volt, de emellett még polgári foglalkozást is űztek. A határőrök jó módban éltek, mert az óriási területen, amely a katonai kincstár jogi tulajdona volt, a vagyonszövetség elvének az alapján, mint haszonélvezők szabadon gazdálkodtak.

Ezek a jogok azonban a határvidékek polgárosítása be-következtével, 1817. június hó 8-án kibocsátott legfelsőbb intéz-kezés, illetve az ezt törvénybe iktató 1873. évi XXX. t.-c. szerint megváltás útján megszűntek, oly módon azonban, hogy a király megemlékezvén a határvidéki ezredeknek a dinasztia és a haza érdekében tett kiváló szolgálatairól, a katonai kincstári birtokok egy részét és az egyes fennállott határvidéki alapokat nekik ajándékozta. A volt határvidékek lakosai, ezek egy részéből kul-turális alapítványokat létesítettek, amelyek még a mai napig is a határőrök és a határőr-ivadékok közvagyonát képezik és mint ilyenek ma már milliókra rugó összeget tesznek ki, amelyeknek jövedelmeit a vagyonszövetségek, a román iskolák fentartására és a határőrök ivadékainak ösztöndíjazására fordítják.

A volt határvidékekhez tartozott községek összességét a vagyonszövetségi közgyűlés képviseli, amelyeknek tagjai a községi törvényben előirt ugyanazon a módon választatnak, mint a po-litikai községi előljárási tagok. A közgyűlés saját kebeléből választja az elnököt, aki egyszersmind a közgyűlésből alakított 4 tagu választmánynak is az elnöke. A választmány képviseli a vagyonszövetséget. Az állam nevében a főispán, mint kormány-biztos gyakorolja az ellenőrzés és felügyelet jogát. Ennek alap-ján a főispán a vagyonszövetség összes ügy- és pénzkezelését bármikor megvizsgálhatja és a tapasztalatokhoz képest intézke-dhetik.

A vagyonszövetség évi előirányzata, évi zárszámadása és egy-általán mindazok az ügyek, amelyek vagyoni és szervezeti kérdést tárgyalnak, a vármegyei törvényhatóság és a kormány jóváhagyása alá tartoznak. Szóval a vagyonszövetség egész szervezete az 1886. évi XXII. törvényen nyugszik.

A vagyonszövetségek közül különösen a naszódi és a karán-sebesi említendők.

1. A karánsebesi vagyonszövetség.

Ő Felsége 1871. évi június hó 8-án, szentesítette a határ-őrvidék polgárosítására vonatkozó előterjesztéseket és mint leg-főbb hadur, manifesztumban a határőröknek tudtára adta, hogy

őket a katonai igazgatás alól kiveszi és polgári kormányzás alá helyezi.

Ezen legfelsőbb haduri rendelettel az 1783. évben felállított magyarbánsági határőrvidék, mely a 13-ik román-, német- és szerb-bánsági ezredekben s a titeli zászlóaljából állott, 89 évi fennállás után megszűnt.

A felosztás, illetőleg a polgárosítás keresztülvitelével, a magyar honvédelmi miniszterium volt megbízva.

A polgárosítás tartama alatt annak befejezéséig, a végvidék katonai tekintetben a temesvári hadtestparancsnokság alá, polgári ügyekben pedig azonnal a magyar kormány fenhatósága alá került.

Az 1873. évi XXVII. t.-c. rendelkezése értelmében, a románbánsági és szerbbánsági ezred tizenkét százada Szörény vármegye elnevezés alatt Karánsebes sz. kir. város székhelylyel külön törvényhatósággá egyesített; a végvidék többi része pedig Temes és Torontál vármegyékbe kebelezetett.

Szörényvármegyében az alkotmányos intézmények bevezetése – tekintettel a népnek az alkotmány terén való teljes tájékozatlanságára és tapasztalatlanságára – csak fokozatosan történhetett. Mindazonáltal elég gyorsan követték egymást azon intézkedések, melyeknek az volt a céljuk, hogy a megszűnt határőrvidék lakosait a haza többi polgáraival egyenlő jogalapra emeljék és a szabad intézmények részeseivé tegyék. Talán éppen ez a gyors intézkedés szülte azon nehézségeket, amelyek miatt ez a megye alig 8 évi fennállása után Krassómegyével egyesített.

Ő Felsége, a volt határőrököt a katonai rendszernek megszüntetése alkalmából 89 évi kiváló szolgálatuk elismerésül különös kegyben részesítette. A katonai kincstárnak e végvidéken birtokolt óriási fekvősegeit felerészben nekik, felerészben pedig a magyar kincstárnak adományozta és így a volt románbánsági ezredhez tartozott határőrök 215 ezer hold erdőséget és 33 ezer hold havasi legelőt kaptak örök tulajdonul, mely királyi ajándék körülbelül 35 millió korona értéket képviselt. Ezen óriási vagyon «Vagyonközösség» elnevezés alatt közösen kezeltek, évi tiszta jövedelme pedig a volt határőrök vagy utódaik gyermekeinek nevelésére és kiképzésére fordítatik.

Ezen vagyonközösséghez a következő 94 község tartozik::

1. Bánya, 2. Bogoltin, 3. Bolvasnica, 4. Borlova, 5. Bozovics, 6. Bőrza, 7. Bukin, 8. Bukosnica, 9. Csiklénny, 10. Csirésa, 11. Csutta, 12. Dalbosec, 13. Dálcs, 14. Domasnia, 15. Dubova, 16. Eibenthal, 17. Főnyes, 18. Gerbovec, 19. Glimboka, 20. Globukrajova, 21. Globureu, 22. Golec, 23. Illova, 24. Jablonica, 25. Jáz, 26. Jeselnica, 27. Kanicsa, 28. Karánsebes, 29. Korámmik, 30. Kornya, 31. Kornyaréva, 32. Körpa, 33. Kröcsma, 34. Krus-

sovec, 35. Kuptore, 36. Lapusnicse, 37. Lapusnik, 38. Lindenfeld, 30. Lunkavica, 40. Mál, 41. Márga, 42. Mehádia, 43. Mehádika, 44. Mocseris, 45. Mórul, 46. Ó-Borlovény, 47. Ó-Gradéna, 48. Ó-Sopot, 49. Ó-Szadova, 50. Obrezsa, 51. Ohába-Bisztra, 52. Orsova, 53. Örményes, 54. Pattás, 55. Pecsényeska, 56. Pervova, 57. Petrosnica, 58. Petnik, 59. Plavisevica, 60. Plugova, 61. Pojana, 62. Prigor, 63. Prilipec, 64. Priszián, 65. Putna, 66. Ravenszka, 67. Rudaria, 68. Rujen, 69. Ruzska, 70. Sumica, 71. Szervestyé. 72. Szlagna, 73. Szlatina, 74. Teregova, 75. Tiszova, 76. Toplec, 77. Tuffiér, 78. Turnul, 79. Uj-Borlovény, 80. Uj-Karánsebes, 81. Uj-Ogradéna, 82. Uj-Sopot, 83. Uj-Szadova, 84. Valea-Bolvasnica, 85. Valemare, 86. Valyisora, 87. Vár, 88. Verceserova, 89. Verendin, 90. Voiszlova, 91. Weidenthal, 92. Wolfsberg, 93. Zavoi, 94. Zsupanek.

A vagyonszövetség összes alapjai a község felügyelete és kezelése alatt állanak. A vagyonszövetség községét a fennebbi 94 község által választott tagok képezik. A vagyonszövetséghez tartozó községek 3000 lélekig egy rendes- és egy pótagot, azonfelül pedig két rendes- és két pótagot választanak. Ezen tagokat a fennebb felsorolt községek képviselő testületei, a járási főszolgabíró, akadályoztatása esetén pedig a szolgabíró elnöke alatt, 6 évi időtartamra választják.

A község saját kebeléből választja 6 évi időtartamra a vagyonszövetség elnökét és a négy rendes és az ugyanannyi pótagból álló igazgató választmányt, amelynek székhelye Karánsebes.

A vagyonszövetség összes alapjainak a kezelését a kormány nevében egy kormánybiztos ellenőrzi, akinek a jelenléte nélkül a vagyonszövetség nem tarthat községet. A vagyonszövetség összes számadásai a m. kir. belügyminiszternek terjesztetnek fel.

A vagyonszövetség jelenlegi elnöke: Burdia Szilárd, udvari tanácsos, országgyűlési képviselő.

A vagyonszövetségnek összes vagyona az 1906. év végén 34,386.968 korona 59 fillért tett ki, amely nagyjából ingatlanokból és pedig erdőkből és havasi legelőkből áll.

A vagyonszövetség összes bevételei az 1906. évben 383.825 korona 48 fillért, kiadásai pedig 351.812 korona 43 fillért tettek ki.

A bevételek rovatában a következő tételek fordulnak elő: 1. Tüzfából befolyt 75.312 K 61 f. 2. Épület- és műszerfából befolyt 188.221 K 06 f. 3. Egyéb más bevételekből befolyt 120.291 korona 81 fillér.

A kiadások rovatában:

I. Kezelési költségekre 219.659 K 42 f. és pedig: személyi járandóságokra 132.189 K 22 f.; irodai átalányra és költségekre, utazási átalányokra és költségekre, épületek fentartására, előre nem látott költségekre összesen 45.813 K 50 f.; ösztöndíjakra és segélyekre 41.656 K 70 fillér fordított, amelyből az erdészeti

és más főiskolák hallgatóinak és különösen a temesvári ipariskola, bányász- és faiskolák, közép- és polgári iskolák növendékeinek és a tanoncoknak nyújtott évi ösztöndíjakra és segélyekre, valamint a megrendelt tanszerekre és szerszámokra 13.306 korona, a lugosi földmives iskola 10 növendékének nyújtott 300 koronás ösztöndíjakra pedig 3000 korona jutott.

II. Közterhekre és pedig adókra és egyéb költségekre összesen 27.557 korona 94 fillér fordított.

III. Üzemi költségekre és pedig erdőrendezésekre, erdősítésekre, faipar-iskolákra, gyümölcsfa-iskolákra összesen 59.027 K 37 fillér fordított.

IV. Egyéb kiadásokra pedig 45.568 korona fordított.

A vagyonszövetség az 1907/8. iskolai év elején felállított karánsebesi magy. kir. állami főgimnázium mellé, a volt határőrök ivadékaiknak a számára, egy fiu internátust létesített és tart fenn, amelyben 100 növendéket lát el.

2. A naszói vagyonszövetség.

Erről már szó volt a naszói alapítványi főgimnáziumnál. (Lásd a 264–273 oldalakat.)

II. FEJEZET.

Egyéb kulturális egyletek.

I.

Román nőegyletek.

Az országban a következő román nőegyletek vannak:

a) Alsófehér vármegyében (3):

1. Az abrudbányai román nőegylet. Létesült 1882-ben. Célja: egy felsőbb román leányiskolának a létesítése. Jelenleg egy négy osztályu elemi román leányiskolát tart fenn. Vagyona 40.000 K.

2. A balázsfalvai görög katolikus román nőegylet. Létesült 1890-ben. Célja: a balázsfalvai görög katolikus polgári román leányiskolának és a leányinternátusnak a segélyezése. Vagyona 11.500 korona.

3. A zalatnai görög katolikus román nőegylet.

b) Brassó vármegyében (4):

4. A brassói román nőegylet. Létesült 1850-ben. Ez az egyesület a brassói román elemi leányiskolát és az azzal kapcsolatban álló leányinternátust tartja fenn. Az egyesület az 1907/8. iskolai évben egy a leányiskolával kapcsolatban álló ismétlő leányiskolát nyitott. Vagyona 108.236 K 45 f.

5. A brassói és a hétfalui román nőegylet. Célja: a brassói és a hétfalui özvegy román nők segélyezése.

6. A töröcsvári görög keleti nők egyesülete. Létesült 1898-ban. Célja: egy román leány internátus létesítése. Vagyona 1.689 K.

7. A zernesti román nőegylet. Létesült 1880-ban. Célja: árva román gyermekek neveltetése. Évenként 40–60 szegény román árvagyermeket lát el ruhával. Vagyona 15.273 K.

c) Fogaras vármegyében (2):

8. A Fogarasi görög katolikus román nők egylete.

9. A fogarasi görög keleti román nők egylete.

d) Hunyad vármegyében (3):

10. A hunyadvármegyei román nőegylet. Létesült 1886-ban. Célja: a hunyadvármegyei román özvegyek és árvák segélyezése, valamint a háziipar fejlesztése. Szászvároson egy román szövő- és varró-műhelyt nyitott, amelyre 3000 koronát fordít évenként. Vagyona 15.000 K.

11. A petrosényi görög keleti román nőegylet.

12. A vajdahunyadi román nők egylete.

e) Kolozs vármegyében (1):

13. A kolozsvári görög katolikus román nők egylete.

f) Krassó vármegyében (1):

14. A karánsebesi román nők temetőhely építési egylete.

g) Maros-Torda vármegye (1):

15. A szászrégeni román nőegylet. Létesült 1907-ben.

h) Nagyküküllő vármegye (3):

16. A medgyesi román nőegylet. Célja: szegény román leánygyermek számára kézimunka iskola létesítése. Vagyona 26.111 K.

17. A segesvári román nőegylet.

18. A szentágotai román nőegylet. Létesült 1901-ben. Célja: halálózások esetére a tagok segélyezése.

i) Szeben vármegyében (4):

19. A feleki román nőegylet. Létesült 1901-ben. Célja: román iskolásgyermek segélyezése, a templom építése és a temető rendezése.

20. A resinári román nőegylet.

21. A nagyszebeni román nőegylet. Létesült 1885-ben. Célja: a román leányok nevelése. Fentartja a nagyszebeni elemi román leányiskolát, a nagyszebeni háztartási iskolát, amelyet 1907. szeptember hó 1-étől egy 3 hónapra terjedő főzőtanfolyammal egészített ki. Vagyona, beleértve az elemi leányiskolának 7000 koronára rugó berendezését, 52.292 K 91 f.

22. A tiliskai román nőegylet.

j) Szilágy vármegyében (1):

23. A szilágysági román nők egylete. Létesült 1881-ben. Célja: a román nép kulturájának az előmozdítása. Fentartja az általa 1888-ban létesített szilágysomlyói román elemi leányiskolát. Vagyona 11.980 K.

k) Temes vármegyében (1):

24. A temesvár-gyárvárosi és vidék görög keleti román nőegylet.

l) Torda-Aranyos vármegyében (1):

25. A tordai román nőegylet. Létesült 1876-ban. Célja: a román nyelv és irodalom előmozdítása. Az egyletnek van egy dalárdája is. Vagyona egy 410 műből álló könyvtár és 505 K készpénz.

Eme nőegyleteknek az alapszabályai lényegükben megegyeznek a nagyszebeni román nőegylet következő alapszabályaival:

Cél.

1. §. Az egylet célja: Az 1868-iki XXXVIII. t.-c. §. alapján Nagyszebenben a lehetőség szerint tápintézzel összekötött női népiskolát (az 1868-iki XXXVIII. t.-c. 8. §. értelmében) és egy női háziipari és gazdasági iskolát felállítani. A kezdet egy elemi iskola, azután egy bármily szerény tápintézet (internátus) felállításával tehető, mely tehetség szerint fokozatosan tökéletesítettetni fog; míg az egyletnek saját intézetei nem lesznek, tanoncát más eféle helybeli intézetekbe járathatja. Addig pedig, amíg sem teljes számú népiskolákkal, sem internátussal nem fog birni, ösztöndíjat adhat oly leánytanulóknak, kik bárhol az első bekezdésben kontemplált más iskolába járnak és anyagi és erkölcsi támogatással más hasontermészetű helybeli intézetek fentartásához járulnak.

Tagok.

2. §. Az egylet áll: alapító, élethossziglani, rendes, segítő és tiszteletbeli tagokból

3. §. 1. Alapító tag minden román nő vagy férfi, ki egyszer s mindenkorra 50 frtnyi tőkével járul; 2. élethossziglani tag minden nő vagy férfi, ki egyszer s mindenkorra 20 frt tőkével járul; 3. rendes tag minden román nő, ki évenként 2 frt díjjal járul; 4. segítő tag minden román férfi, ki évenként legalább 2 frt díjjal és minden román nő, ki ennél kevesebbel járul; 5. tiszteletbeli tag minden egyén, kit a közgyűlés azzá kinevez. A rendes és segítő tagsági díj egyszerre fizetendő egy évre előre.

4. §. Az egyletbe való felvételi jogot az alapító, élethossziglani, rendes és segítő tagok tekintetében a választmány gyakorolja, egy – a taggá lenni óhajtó által – aláírt nyilatkozat alapján; a tiszteletbeli tagok azonban a közgyűlés által neveztetnek ki. Külföldi egyének csak tiszteletbeli tagok lehetnek, a m. kir. belügyminiszterium előleges jóváhagyása mellett.

Az egyleti tagok jogai.

5. §. *a)* Mindegyik megkapja az egylet alapszabályait és az évi jelentéseket, *b)* részt vesznek a közgyűléseken és pedig az alapító, élethossziglani és rendes nőtagok döntő, a többi tanácsadó szavazattal.

6. §. Az egyleti tagság megszűnik: *a)* halálozás, *b)* az évi tagsági díj nem fizetése esetén.

Alap.

7. §. Az egylet alapja keletkezik: *a)* az egylet mindennemű tagjainak járulékaiból: *b)* az egylet javára rendezendő mulatságok, hangversenyek,

felolvasások, sorsolások és kiállítások jövedelméből; *c)* az egylet javára teendő örökösödések, hagyományok és ajándékozások; *d)* az annak javára eszközölendő pénzügyi eredményekből.

8. §. Az alapító, élethossziglani és segítő tagok által fizetett tőkék, továbbá az örökösödések és hagyományokból befolyt összegek az egylet elidegeníthetetlen alapját képezik, minden egyéb jövedelem, valamint az elidegeníthetetlen alap kamatainak 20%-a azonban tőkésíttetni és minden évben az alaphoz fog csatoltatni mindaddig, míg az alaptőke a 100.000 (százezer) forintot eléri, ezután aztán az alap összes kamatai a folyó szükségletek fedezésére fordíthatók.

9. §. A folyó szükségletek fedezetére szánt jövedelmek fel nem használt maradványából egy külön alap fog alakíttatni, mely szükség esetén egészben az egylet célja létesítésére fordítható.

10. §. Az egylet vagyona befektethető: *a)* a börzén feljegyzett értékpapirokba; *b)* gyümölcsöztetés végett elhelyezés által, szilárdoknak elismert pénzügyi intézeteknél; *c)* egyedül oly ingatlanokba, melyek az egylet céljai létesítéséhez szükségesek.

Vezetés.

11. §. Az egylet ügyei vezettetnek: *a)* a közgyűlés; *b)* a választmány; *c)* az elnökség által.

Közgyűlés.

12. §. A közgyűlés összehívatók az elnök által, egy legalább 8, illetőleg 15 (15. §.) nappal előbb a Nagyszebenben megjelenő «Telegraful Roman» nevű hirlapban közzéteendő meghívás útján, ha azonban az említett hirlap megszűnnék létezni, a közgyűlés egy másik nagyszebeni hirlapot jelölhet ki.

13. §. A közgyűlés rendes és rendkívüli. A rendes egyszer tartatik évenként és pedig az év első felében. Rendkívüli közgyűlés egyedül sürgős és nagyjelentőségű esetekben hívható össze a választmány határozata, vagy legalább 20 döntő szavazattal bíró tagnak indokolt írásbeli kérelme folytán.

14. §. A közgyűlés határozatai a 11. §-ban említettekén kívül a jelenlevők szavazattöbbségével hozatnak. A szavazás módozata a házszabály által fog szabályoztatni.

15. §. A választások titkos szavazattal és viszonylagos többséggel eszközöltetnek. Az alapszabályok módosítása és az egylet feloszlatására vonatkozó határozatok azonban az összes alapító, élethossziglani és rendes tagok szavazatának kétharmadával hozatnak. Az ily határozat csak akkor érvényes, ha a tárgy a meghívóban kitüntetve volt és ha a meghívás legalább 15 nappal megelőzte a közgyűlést. Ha első alkalommal nem kerül ki a kétharmad szavazattöbbség, 30 napra egy új rendkívüli közgyűlés hivatik össze, kizárólag ezen célra, melyben aztán a jelenlevők döntenek általános szótöbbséggel.

16. A közgyűlés teendői: *a)* a választmány és bizalmi férfiak választása; *b)* a számadások felülvizsgálása és felmentvény kiszolgáltatása; *c)* a költségvetés megállapítása; *d)* az alapszabályok módosítása; *e)* az egylet feloszlatása; *f)* a választmány által előterjesztett tárgyak, valamint a tagok által tett indítványok tárgyalása; *g)* az egylet céljának életbe léptetése (1. §.); *h)* az egylet házszabályainak megállapítása; *i)* a tisztelteteli tagok kinevezése.

17. §. A közgyűlési jegyzőkönyv hitelesítése, ha azonnal ugyanazon ülésben nem lehetséges, eszközöltetni fog egy elnök, titkár és esetenként a jelenlevők sorából választandó három tagból álló bizottság által.

Választmány.

18. §. A választmány három évi időtartamra választatik és áll 12 nőből, döntő szavazattal és 4 bizalmi férfiből, tanácsadó szavazattal.

19. §. Választmányi tagnak választható minden román nő, bizalmi férfinak pedig minden román férfi, nagyszebeni lakos, ki az egyesületnek tiszteletbeli, alapító, élethossziglani vagy segítő tagja.

20. §. A választmány minden hóban egy rendes ülést tart. Tart-hatók azonban rendkívüli üléseik is, valahányszor az elnök vagy négy választmányi tag azokat szükségesnek tartja. Érvényes határozatok hozat-alánál az elnökön kívül legalább hat választmányi tag jelenléte és a jelenlevők szavazatának általános többsége szükséges. Az ülések az elnök által hivatnak össze, egy minden tagnak legalább három órával előbb kézbesítendő meghívás útján.

21. §. A választmány teendői: *a)* az elnöknő és alelnöknő választása saját kebeléből; *b)* a titkár és pénztárnok választása az egyesület alapító, élethossziglani, segítő és tiszteletbeli tagjai közül; *c)* az alapító, élet-hossziglani, rendes és segítő tagok felvétele; *d)* a pénztári kiadások utal-ványozása; *e)* az egyesület vagyonának kezelése; *f)* az egyesület vagyonának szaporításárról gondoskodás, multságok, hangversenyek, felolvasások, ki-sorsolások, kiállítások és gyűjtések rendezése, valamint más tisztességes módok által; *g)* a közgyűlés határozatainak fogantatosítása; *h)* az egyesület céljának életbe léptetése, kifejlesztése és előhaladására vonatkozó tervek készítése és a közgyűlés elé való terjesztése; *i)* a pénztárnok szá-madásainak megvizsgálása és saját észrevételeivel leendő ellátása utáni ter-jesztése a közgyűlés elé; *k)* a költségvetési javaslat elkészítése és a közgyűléshez terjesztése; *l)* a rendes és rendkívüli közgyűlésnek össze-hívási határidejének kitűzése.

22. §. A választmányi ülési jegyzőkönyv hitelesítése, ha azonnal ugyanazon ülésben nem lehetséges, a legközelebbi választmányi ülésben eszközöltetik.

Tisztviselők.

23. §. Az egyesület tisztviselői: *a)* az elnöknő és alelnöknő; *b)* a pénztárnok; *c)* a titkár. Mindnyájan három évre választatnak és újból megválaszthatók. A tisztviselők összes teendői ingyen teljesítendő; mi-dőn az egyesület anyagi viszonyai engedni fogják, azonban a közgyűlés a választmány indítványára a pénztárnok és titkár számára jutalmat sza-vazhat.

24. §. Az elnöknő: *a)* összehívja és vezeti a közgyűléseket és a választ-mány üléseit; *b)* örökös a közgyűlés és a választmány határozatainak foga-natosítása felett; *c)* képviseli az egyesületet kifelé; *d)* intézkedik az egyesület érdekében mindazon esetekben, melyek a közgyűlés vagy a választmány számára fentartva nincsenek; *e)* időről-időre átvizsgálja az egyesület pénztárát. Az alelnöknő helyettesíti az elnöknőt annak távolléte, akadályoztatása vagy halála esetén.

25. §. A pénztárnok pontosan vezeti az egyesület számadásait és a választmány elé terjeszti vizsgálat és a közgyűlés elébe leendő terjesztés végett, gondoskodik az egyesületi illetékek pontos behajtásáról, a választ-mányi utasításokhoz képest. Minden évnegyedben jelentést tesz a pénz-tár állásáról, az elnöknő vagy a választmányi küldöttség felszólítására bármikor előmutatni tartozik az egyesületi értéktárgyakat és a pénztár állá-sát, szóval szoroson alkalmazkodni köteles a választmányi határozatok és az egyesület házszabályaiban foglalt intézkedésekhez.

26. §. A titkár teljesíti az egyesület minden írásbeli teendőit és vezeti a közgyűlés és a választmányi ülések jegyzőkönyveit.

Általános intézkedések.

27. §. Az egyesület és az általa felállítandó, illetőleg segélyezendő intézetek a nagyszebeni görög keleti metropolita, illetőleg annak törvényes helytartója pártfogása alá helyeztetnek, kit a közoktatási törvények keretén belül a felügyeleti jog is illet.

28. §. A létesítendő intézetek tanterve a közoktatási törvények rendelkezéseihez képest előzetesen be fog mutattatni, a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszteriumnak; az említett tanintézetek felett a közoktatási törvényeken alapuló felügyeletet pedig az állam részéről a kir. tanfelügyelő fogja gyakorolni.

29. §. Az egyesület hivatalos kiadványai, az elnöknő és a titkár aláírásaival ellátandók.

30. §. Rendkívüli és előreláthatatlan eseményeket kivéve, az egyesület csak azon esetben osztható fel, ha alapító, élethossziglani és rendes tagjainak száma 12-nél kevesebbre olvadna le. A felosztás a közgyűlés által rendelő el, a vagyon pedig a nagyszebeni görög keleti román metropolita kezelése alá fog adatni azon megszorítással, hogy azt első sorban csak a jelen alapszabályokban jelzett célra, ha pedig az létesíthető nem volna, egyedül román művelődési célokra fordíthassa.

31. §. Az alapszabályok és az egyesület felosztása esetén vagyonának hováfordítása tárgyában esetleg hozandó közgyűlési határozatok fogantatás előtt a m. kir. belügyminiszteriumhoz felterjesztendők.

32. §. Ha az egyesület a jelen alapszabályokban körülírt céltól eltérne, amennyiben tevékenysége folytatása által az állam vagy az egyesületi tagok anyagi érdekei veszélyeztetnek, a kormány jogosítva lesz felfüggeszteni az egyesület tevékenységét és rendes vizsgálatot rendelni, annak befejezése után pedig a vizsgálat eredményéhez képest kötelezni az egyesületet alapszabályainak legpontosabb tiszteletben tartására, vagy pedig azt felosztatni.

II.

Dal- és zeneegyletek.

Az országban a következő román dal- és zeneegyletek vannak:

a) Alsófehér vármegyében (1):

1. A gyulafehérvári iparosok és földészek dalegylete és olvasóköre.

b) Arad vármegyében (3):

2. Az ó-paulisi «Concordia»-dalegylet.

3. Az ó-pécskai román dalegylet.

4. A szemlaki román dalárda.

c) Beszterce-Naszód vármegyében (4):

5. A besztercei román dalegylet.

6. A naszódi román dalegylet.

7. Az uj-radnai román ajku görög katolikus lakosok olvasó- és énekegylete.

8. Az ó-radnai román dal- és olvasóegylet.

d) Békés vármegyében (1):

9. A kétegyházi görög keleti román dalegylet.

- e) Bihar vármegyében (1):
10. A nagyváradi «Hilaria» dalegylet.
- f) Brassó vármegyében (1):
11. A brassói torna- és dalegylet.
- g) Csanád vármegyében (2):
12. A battonyai román dalegylet.
 13. A nagylaki román iparosok olvasó- és dalköre.
- h) Hunyad vármegyében (2):
12. A hátszegi román dalegylet.
 13. A szászvárosi román dalegylet.
- i) Krassó-Szörény vármegyében (41):
14. A bozovicsi görög keleti román egyházi dalárda.
 15. A brostyáni román dalegylet.
 18. A csiklovabányai olvasó- és dalegylet.
 19. A dalboseci olvasó- és dalegylet.
 20. A dognácskai olvasó- és dalegylet.
 21. A füzesi olvasó- és dalegylet.
 22. A gavosdiai olvasó- és dalegylet.
 23. A greováci egyházi dalegylet.
 24. A gruini dalegylet.
 25. A herendjesti földmivelők román dal- és zeneegylete.
 26. A henerdorfi olvasó- és dalegylet.
 27. A hodosi földművesek román dal- és zeneegylete.
 28. Az illadiai dalegylet.
 29. A jámi olvasó- és dalegylet.
 30. A karánsebesi román dal- és zeneegylet.
 31. A kernyécsai dal- és zeneegylet.
 32. A kornyarévai dalegylet.
 33. A lugosi román dal- és zeneegylet.
 34. A mehádiai egyházi dalegylet.
 35. A mercsinai olvasó- és dalegylet.
 36. A nagytikványi «Armonia» román dal- és zeneegylet.
 37. A németbogsáni görög katolikus «Armonia» román dalegylet.
 38. A németbogsáni román dal- és zeneegylet.
 39. A nikolinci görög keleti román dal- és zeneegylet.
 40. Az ó-ruszovai görög keleti román ének- és dalegylet.
 41. Az oravicabányai román dalegylet.
 42. A rakasdiai egyházi dalegylet.
 43. A rakittai földművesek dalegylete.
 44. A resicabányai román dalegylet.
 45. A románbogsáni román dal- és zeneegylet.
 46. A románoravicabányai görög katolikus «Concordia» dalegylet.
 47. A románoravicabányai román dalegylet.
 48. A románresicai földmivelők dal- és zeneegylete.
 49. A rudariai egyházi dalegylet.

50. A szászkabányai olvasó- és dalegylet.
51. A szatumiki földmivesek román dal- és zeneegylete.
52. A szilhai dalegylet.
53. A vaskői román dalegylet.
54. A vasziovai egyházi dalegylet.
55. A vermesi egyházi dalegylet.
56. A zgribestyi egyházi dalegylet.
- j) Szatmár vármegyében (1):
57. A nagysomkuti görög katolikus román földmivelők daláregylete.
- k) Szeben vármegyében (3):
58. A nagyszebeni román dal- és zeneegylet.
59. A szelistyei román dalárda.
60. A szerdahelyi görög keleti dalárda.
- l) Szilágy vármegyében (1):
61. A szilágysomlyói román dalegylet.
- m) Szolnok-Doboka vármegyében (2):
62. A szamosujvári román dalegylet.
63. A vaádi olvasó- és dalegylet.
- n) Temes vármegyében (32):
64. A bázosi földmivelők dalegylete.
65. A budinci dalegylet.
66. A csákovai román énekegylet.
67. A delibláti dalegylet.
68. A fehértemplomi román dalárda.
69. A ferendiai dalegylet.
70. A giládi földmivelők dalegylete.
71. A girodai földmivelők dalegylete.
72. Az iktári földmivelők dalegylete.
73. A jánovai olvasó- és dalegylet.
74. A jezvini földmivelők dal- és zeneegylete.
75. A kiszetói román dalegylet.
76. A kövesdi földmivesek görög keleti román dal- és zeneegylete.
77. A kustélyi olvasó- és dalegylet.
78. A lippai dalegylet.
79. A markoveci görög katolikus dal- és olvasóegylet.
80. A markoveci olvasó- és dalegylet.
81. A margitfalvai olvasó- és dalegylet.
82. A mehalai «Armonia» dalegylet.
83. A mosnicai olvasó- és dalegylet.
84. A nagytopoloveci dalegylet.
85. A paráci román dalegylet.
86. A remetei román földmivelők dalegylete.
87. A románszentmihályi román dalegylet.
88. A sistaroveci görög keleti román dalegylet.
89. A szolsicai görög keleti román ének- és zeneegylet.

90. A temesvár-gyárvárosi román dalárda-egylet.
91. A temesvár-majorkülvárosi román daláregylet.
92. A varadiai «Unirea» görög katolikus dalegylet.
93. A vojvodinci olvasó- és dalegylet.
94. A vukovai egyházi dalegylet.
95. A zsebelyi földmivelők dalegylete.
- o)* Torda-Aranyos vármegyében (2):
96. A bisztrai román ének- és zeneegyesület.
97. A topánfalvai román földmivelő ifjuság dalegylete.
- p)* Torontál vármegyében (16):
98. Az alibunári egyházi dalegylet.
99. A bánátkomlói dalegylet.
100. A dobricai egyházi dalegylet.
101. A dolovai román dalegylet.
102. A foényi román dalegylet.
103. A gyulvészi román dalárda.
104. A kisoroszi dalegylet.
105. A nagytoráki egyházi dalegylet.
106. A nyerői egyházi dalegylet.
107. A pancsovai román dalegylet.
108. A pészaki «Lira» román dalegylet.
109. A révaufalvai dal egylet.
110. A románpetri egyházi- és világi dalegylet.
111. A szaravollai egyházi dalegylet.
112. A szerbszentmiklósi dalegylet.
113. Az uzdini dalegylet.

Ezen dal- és zeneegyleteknek az alapszabályai lényegükben megegyeznek a nagyszebeni román zeneegyletnek a következő alapszabályaival:

I. Az egylet címe és célja.

1. §. Az egylet neve: «A nagyszebeni román zene egylet» és célja a zene művelése, amint az a klasszikus és az újabb kor legjelesebb műveiben találtatik.

2. §. Ezen célját az egylet elérendi: *a)* az ifjuságnak a zenében való tanítása (zeneiskola) által; *b)* a gyakorló tagok zenei művelésének előmozdítása által; *c)* előadások rendezése által.

II. Az egylet tagjai.

3. §. Az egylet mindkét nembeli tagokból áll, kik felosztatnak *a)* gyakorló, *b)* segítő, *c)* tiszteletbeli és *d)* alapító tagokra.

4. §. Aki az egylet gyakorló tagja akar lenni, miután az egylet elnökénél vagy a bizottmány valamelyik tagjánál jelentkezett, az egylet zeneigazgatója által megvizsgáltatik, ha zeneképessége kielégítőnek találtatott, akkor a neve és foglalkozása a legközelebbi próbaóran közöltetik. Felvétele 8 nap mulva történik, ha ellene senki sem emelt alapos kifogást; alapos-e az a kifogás vagy nem, azt az egylet bizottmánya dönti el.

5. §. Segítő tagok azon egyének, kik az egylet virágzását adományokkal mozdítják elő. Ők kötelezik magukat, hogy az egyletbe lépve, legalább egy évig annak tagjai lesznek és kifizetik az ezen időre meghatározott tagsági díjat.

6. § Tiszteletbeli tagokul az egylet oly egyéneket nevez ki, kik az egylet érdekében teljesített rendkívüli tevékenységük által kitüntek, azon tiszteletbeli tagok, kik nem polgárai Magyarországnak, a nagyméltóságu magyar kir. belügyminiszteriumnak jóváhagyás végett felterjesztendők.

7. § Alapító tagok azon személyek, kik egyszer s mindenkorra 100 frtot fizetnek.

8. §. Az egylet valamennyi tagja az egylet névkönyvébe irandó.

9. §. A gyakorló tagok jogai: *a)* az egylet valamennyi gyűlésén szavazni; *b)* a bizottmányt választani és abban megválasztatni; *c)* javaslatokat tenni, végre *d)* ingyen megkapni az egylet alapszabályait és évi jelentését, valamint egy felvételi oklevelet is.

10. §. A segítő tagok jogai: *a)* a közgyűlésekben javaslo szavazattal járulni; *b)* a nyilvános rendes előadásokra szabad jegyet kapnak; *c)* az egylet alapszabályait és évi jelentését ingyen kapják.

11. §. Tiszteletbeli tagok az egylet valamennyi előadását ingyen látogatják.

12. §. Az alapító tagok jogai azonosak a segítő-tagokéval.

13. §. Az összes tagok kötelességei: *a)* az alapszabalyok pontos megtartása; *b)* az egylet céljainak előmozdítása lehetőség szerint.

14. §. A gyakorló tagok külön kötelességei még: 1. a próbaórák és előadások rendes és pontos látogatása; 2. az évi tagsági díj megfizetése, mely alól különös esetekben a bizottmány felmenthet. (22. §. 3.)

15. §. A segítő tagok kötelességei a 13. §-ban foglaltak mellett még a 14. §. 2 pontjában nevezettek is.

16. §. Az egyletből való kilépés a bizottmányhoz intézett szóbeli vagy írásbeli nyilatkozat által történik; a tagsági díj azonban kifizetendő az egész évre, melyben a kilépés történik.

17. §. Az egyletből való kizárásnak helye lehet, ha valaki az egylet intézkedéseinek ellenszegül, vagy oly magaviseletet tanusit, mely egy művelt társaságban nem engedhető meg.

III. Az egylet vezetése.

18. §. Az egylet ügyeit: *a)* az évi közgyűlés és *b)* a bizottmány vezeti.

19. §. A rendes közgyűlés minden év október havának folyamán tartandó. Rendkívüli közgyűlés akkor tartatik, ha összehívását a bizottmány elhatározza, vagy ha a tagok egyharmad része írásban követeli, sürgős esetekben pedig egyenesen az elnök által hivatik egybe. A közgyűlés határozatképes, ha jelen van az elnök, vagy ennek helyettese és legalább a gyakorló tagoknak fele. A szükséges számnak jelen nem léte esetében, a tárgysorozatnak legalább 24 órával előbb történendő kihirdetésével, egy másik közgyűlés hivatik össze, mely mindenesetre határozatképes. A rendkívüli közgyűléseknél a tárgyalandó kérdések mindenkor köztudomásra hozandók. A személyváltoztatások közfelkiáltással történnek, a jelenlevő tagok egyharmadának kérésére azonban titkos szavazattal. A határozatok a (szavazatok abszolot többségével hozatnak; ha a szavazatok egyenlők, az elnök dönt. (23. §. *h*).

20. §. A közgyűlés teendői: 1. a bizottmány megválasztása; 2. az alapszabalyok változtatása; 3. a bizottmány javaslata alapján tiszteletbeli tagok kinevezése; 4. rendkívüli költségek megszavazása; 5. az évi tagdíjak megállapítása; 6. kölcsönnevések megállapítása és a vagyon be ruházása; 7. a bizottmány és az egyes tagok javaslatai felett való határozat; 8. a bizottmány évi jelentése feletti határozat és a költségvetés

megállapítása; 9. az egylet feloszlása feletti határozat. A közgyűlés üléséről jegyzőkönyv vezetetik, melyet a gyűlés által választott három tagu bizottság hitelesít.

21. §. Az egylet bizottmánya áll: egy elnökből, egy zeneigazgató, egy titkár, egy pénztárnok, egy irattárnok, egy gazda és más 3 tagból. A tisztviselek helyetteseit szükség esetén az elnök jelöli ki a többi három tag közül. A bizottmány valamennyi tagja egy évre választatik és az év letelte után újra megválasztható.

22. §. A bizottmány: 1. felveszi az új tagokat s értesíti őket erről, megküldve nekik az alapszabályok egy példányát s a gyakorló tagoknak egy oklevelet is (9. §. *d*); 2. kizárja a tagokat az egyletből (17. §.); 3. határoz a tagsági díj felmentése ügyében (19. §. 2. pont); 4. végrehajtja a közgyűlés határozatait; 5. megállapítja a próbaórákat s az előadás napjait; 6. összeállítja az előadások sorrendjét; 7. zenedarabokat szerez be; 8. az egylet vagyona kezelése felett örökodik, a pénztárnoknak felmentvényt ad és a közgyűlésnek az egész évi kezelés felett jelentést tesz; 9. A közgyűlés előtt az egylet működéséről és vagyonáról jelentést tesz és egy költségvetési előirányzatot nyújt be; 10. a közgyűlés előtt javaslatokat tesz a tiszteletbeli tagok kinevezése iránt; 11. a tagok felvételénél esetleg felmerülő ellenvetések felett dönt (4. §.); 12. rendkívüli előadásokat is rendez; határoz az ezekhez való belépti díj és a jövedelem mikénti felhasználása felett; 13. határoz mindazon ügyekben, melyek nincsenek a közgyűlés számára fentartva. Egy jogérvényes határozat megejtésénél az elnökön, illetőleg ennek helyettesén kívül, legalább még négy tag jelenléte kívántatik meg. A bizottmány üléseiről jegyzőkönyv vezetetik, mely maga a bizottmány által hitelesítettik.

23. §. Az elnök: *a*) képviseli az egyletet kifelé minden ügyben; *b*) minden hónapban legalább egyszer összehívja a bizottmányt és egyszer egy évben a rendes közgyűlést, sürgős esetekben pedig a rendkívüli közgyűlést is összehívja; *c*) az egylet összes tárgyalásait és ügyeit vezeti; *d*) az egylet valamennyi iratait aláírja; *e*) az egylet kiadásairól szóló nyugtákat kifizetésük előtt ellenjegyzi; *f*) kinevezi a számadásokat felülvizsgáló egyéneket; *g*) jogában áll, ha szükségesnek látja, a pénztár megvizsgálására 2 bizottmányi tagot kiküldeni; *h*) egyenlő számu szavazatok alkalmával dönt úgy a bizottmányban, mint a közgyűlésen is; rendszerint azonban ő nem szavaz; *i*) kijelöli az egyes tisztviselek helyetteseit (21 §. 2.) és szükség esetén képviselteti magát is.

24. §. A zeneigazgató: *a*) vezeti a próbákat és előadásokat; *b*) vizsga alá veszi az új tagokat (4. §.); *c*) a bizottmánynyal egyetértőleg megállapítja az előadások sorrendjét; *d*) szükség esetén szóló énekeseket hoz javaslatba; *e*) javaslatot tesz a zeneművek megszerzése iránt; *f*) a levéltárt ellenőrzi; *g*) megállapítja a rendkívüli próbaórák idejét; *h*) a zeneművekről szóló számlákat ellenjegyzi.

25. §. A titkár: *a*) kezeli az irodai ügyeket; *b*) az elnökkel aláírja az egylet iratait; *c*) az egylet jegyzőkönyveit vezeti; *d*) előadások alkalmával a beléptijegyek kiadásánál a pénztárnokkal közreműködik; *e*) vezeti a tagok névjegyzékét; *f*) az egylet nyomtatványairól gondoskodik; *g*) az egylet pecsétjét és az ügyiratokat magánál őrzi.

26. §. A pénztárnok: *a*) az egylet összes tagjairól jegyzéket vezet és az egylet pénzének kezeléséről számadást vezet; *b*) beszedi a tagsági díjakat; *c*) fogadja a begyűlt pénzt; *d*) az egyleti tőkét és a pénztári okmányokat őrzi; *e*) az elnök, illetőleg a zeneigazgató által ellenjegyzett nyugtákat kifizeti (23. §. *e*) és 24. §. *h*); *f*) a közgyűlés összehívása előtt a bizottmánynak számot ad az egylet pénzének kezeléséről; *g*) költségi előirányzatot készít; *h*) az egylet pénztárából való bármely hiányért felelős; *i*) a rendszeresített kiadásokat a bizottmány egy meghagyása alapján mindaddig fizeti, míg a bizottmány által nem vonatik vissza; *k*) a titkárrel együtt kiosztja a belépti jegyeket az előadások alkalmával.

27. §. A levéltárnok: *a)* örködik az egylet levéltára felett; *b)* a zeneművek felett egy pontos jegyzéket vezet; *c)* minden év elején egy kimutatást terjeszt elő a múlt évben beszerzett zeneművekről; *d)* a zeneművek lemásolásáról gondoskodik; *e)* a próbaórákon kiosztja és beszedi a zenedarabokat; *f)* a levéltárból való hiányért szavatol; *g)* a zeneigazgatóval egyetértőleg az egyes tagoknak tanulmányozás végett zenedarabokat ad ki, vevény mellett. Egész műveket és zongora kivonatokat azonban csak a bizottmány beleegyezésével adhat kölcsön.

28. §. A gazda: *a)* az egylet valamennyi tárgya felett leltárt vezet és minden év elején számot ad a múlt évben előfordult változásokról; *b)* a bizottmány által meg nem állapított gazdasági kiadásokra vonatkozólag javaslatokat tesz; *c)* az egylet helyisége felett örködik; *d)* az egylet tárgyai felett örködik, azoknak jó állapotáról gondoskodik s szükség esetén a megrongált tárgyakat kijavíttatja; *e)* a próba- és előadási helyiség berendezéséről gondoskodik; *f)* beszerzi a világítási és fűtési anyagot; *g)* a leltárból való hiányért szavatol.

29. §. A többi három tag a bizottmány tanácskozásaiban a határozatok megejtésében szavazati joggal vesz részt és az elnök meghívására köteles a tisztviselők segítségére állani.

IV. Az egylet vagyona.

30. §. Az egylet vagyona áll: 1. a megállapított díjakból, melyek a pénztárnok nyugtájára fizetettek; 2. elhelyezett tőkepénzekből vagy fekvőségekből; 3. az előadások jövedelméből; 4. közadományokból és más jövedelmekből; 5. levéltár, készpénz és más tárgyakból.

V. Próbák és előadások.

31. §. A bizottmány által megállapított időben a gyakorló tagok próbára jönnek össze.

32. §. Minden évben két rendes előadás rendeztetik.

33. §. A rendes előadásokon kívül a bizottmány rendkívüli előadásokat is rendezhet az egylet vagy egy jótékony cél javára.

VI. Az egyleti év.

34. §. Az egyleti év szeptember 1-én u. n. sz. veszi kezdetét.

VII. Az egylet feloszlása.

35. §. Az egylet egy havi határidő alatt összehívandó két közgyűlés egyhangu határozata alapján szüntethető meg. Ezen esetben az egyleti vagyon «Az erdélyi román közművelődési és irodalmi társulat» tulajdonába megy át.

36. §. A közgyűléseknek az összes alapszabályok megváltoztatása s az egylet vagyonára vonatkozó határozatai végrehajtásuk előtt a magas magyar kir. belügyminiszterium tudomására hozandók.

37. §. Ha az egylet az alapszabályokban kijelölt célját meg nem tartaná, illetőleg hatáskörén túl lépne, a kir. kormány haladéktalanul felfüggeszti, ha további működése akár az államra, akár az egyleti tagok vagyonérékére nézve káros lenne, vagy pedig a felfüggesztés után megtett vizsgálat alapján végleg felosztatja vagy esetleg felosztatás terhe alatt az alapszabályok pontosabb megtartására utasítja.

VIII. Átmeneti intézkedések.

38. §. Jelen alapszabályok azon napon lépnek életbe, melyen a bemutatási záradékkal való ellátásukról az egylet értesítettik.

III.

Román olvasókörök (kaszinók).

Az országban a következő román olvasókörök (kaszinók) vannak:

- a) Alsó-Fehér vármegyében (2):
 - 1. A balázsfalvai román kaszinó.
 - 2. A verespataki román olvasókör.
- b) Bihar vármegyében (3):
 - 3. A belényesi román kaszinó-egylet.
 - 4. A nagyürögdi olvasókör.
 - 5. A pocsaji román olvasókör.
- c) Brassó vármegyében (2):
 - 6. A brassói «Lumina» románajku iparosifjak olvasó-egylete.
 - 7. A feketehalmi olvasókör.
- d) Csanád vármegyében (1):
 - 8. A nagylaki román olvasóegylet.
- e) Fogaras vármegyében (1):
 - 9. Az alsóvisti népkönyvtár.
- f) Hunyad vármegyében (3):
 - 10. A dévai román olvasó egylet.
 - 11. A kudzsiri román értelmiség olvasóegylete.
 - 12. A szászvárosi és vidéki román intelligencia olvasó-egylete.
- g) Kolozs vármegyében (1):
 - 13. A kolozsvári román olvasókör.
- h) Krassó-Szörény vármegyében (13):
 - 14. A bozovicsi román olvasóegylet.
 - 15. A domásniai román olvasókör.
 - 16. A facseti román olvasóegylet.
 - 17. A jeselnicai román olvasókör.
 - 18. A karánsebesi román kaszinó-egylet.
 - 19. A kákovai román olvasóegylet.
 - 20. A kurtyai olvasó- és dal egylet.
 - 21. A lugosi román olvasókör.
 - 22. A nagytikványi olvasó egylet.
 - 23. Az oravicabányai román kaszinó.
 - 24. A pojánai román kaszinó-társulat.
 - 25. A resicabányai román olvasóegylet.
 - 26. A románbogsáni román olvasókör.
- i) Szeben vármegyében (3):
 - 27. A nagyszebeni román kaszinó.
 - 28. A resinári román kaszinó-társulat.
 - 29. A szelistyei román kaszinóegylet.
- j) Szilágy vármegyében (1):
 - 30. A szilágysomlyói és vidéki román olvasókör.

k) Temes vármegyében (1):

31. A temesvári román olvasóegylet.

l) Torontál vármegyében (2):

32. A pészaki olvasókör.

33. A románpetrei román kaszinó.

Ezen olvasóköröknek (kaszinóknak) az alapszabályai lényegükben megegyeznek a szászvárosi és vidéki román intelligencia olvasóegyletének a következő alapszabályaival:

A) Az egylet célja.

1. §. Az egylet célja az anyanyelvbeni művelődés, az irodalom-bani kiképzés és a társasági szórakozás.

B) Az egylet léteszközei.

2. §. Az egylet léteszközei irodalmiak és pénzbeliak. Az irodalmiak a célnak megfelelő irodalmi művek és folyóiratokból összeállított könyvtár alapítása által fognak beszereztetni, pénzbeliak pedig az egyleti tagok díjai, valamint a jöltevők adományaiból.

C) Az egylet tagjai.

3. §. Az egyletbe felvétetik minden művelt és jómagaviseletű egyén, nemzeti különbség nélkül. A felvételt a közgyűlés határozza a bizottság ajánlatára.

4. §. Az egylet tagjai. Az egylet tiszteletbeli, alapító, rendes, rendkívüli és segítő tagokból áll; *a)* tiszteletbeli tagok azok, akik az irodalmi téren érdemdes honpolgárok és akiket, a bizottság javaslatára, a közgyűlés ezen címmel megtisztel; *b)* alapító tag az, aki az egylet pénztárába egyszer s mindenkorra 100, azaz: száz o. é. forintot befizet; *c)* rendes tag az, ki előleges félévi részletekben 6, azaz: hat forintot fizet az egylet javára; *d)* rendkívüli tag az, ki az egylet javára 4, azaz: négy forintot o. é. fizet évenként; *e)* segítő tagok azok, kik az egyletet évi 2 o. é. forintnyi összeggel segítik; *f)* idegen állampolgárok csakis a magas belügyminiszterium jóváhagyásával lehetnek tagok.

5. §. Megszűnik tagnak lenni bárki, lemondás, halál, lakás változtatás és kizárás által.

6. §. Ha valamely tag az egylet kebeléből ki akar lépni, akkor 3 hóval az év letelte előtt tartozik szándékát a bizottsággal tudatni, különben a következő évre is az egylet tagjaként fog tekintetni és köteles lesz a félévi tagsági díjat befizetni, hacsak nem kénytelen ezen lépésre a lakásváltozás által, utóbbi esetben csakis azon hó végéig tartozik a tagdíját befizetni, amelyben a költözködés történt.

7. §. Azon tagot, ki tagdíját, a kiszabott határidőtől, azaz január hó 1-ső és július hó 1-sőtől számítva három hó alatt be nem fizeti, először megintetik s azon esetben, ha az eredmény nélkül marad, a bizottság 8 nap letelte után jogositva van az illetőt a tagok sorából kitörölni, fenn maradván azon joga, hogy úgy a hátralévő, mint a további 3 hóra eső tagdíját behajtsa, számittatván ezen határidő a kizárás napjától.

D) A tagok jogai és kötelességei.

8. §. Az alapító, rendes és rendkívüli tagok jogai: *a)* az egylet által felajánlott mindennemű jótétemények használata; *b)* megválaszthatók az egylet bármely hivatalába; *c)* részt vehetnek döntő szavazattal

az egylet minden közgyűlésén; *d)* a segítő tagok használhatják az egylet lapjait és könyvtárát. A közgyűléseken csak véleményező szavazattal bírnak; *e)* nem tagok egyleti tag által bevezethetők, mint vendégek az egylet helyiségébe, ezek azonban semminemű jogokkal nem bírnak az egylettel szemben; *f)* mivelhogy az egylet műveit tagokból áll, senkinek sem áll jogában magának elsőbbséget tulajdonítani, ellenben mindenki köteles megőrizni az illem szabályait minden egyleti taggal szemben.

E) Az egylet teendőinek vezetése.

9. §. A közgyűlés működésköre: *a)* az előirányzatok jóváhagyása; *b)* tisztviselők felmentése; *c)* véglegesen határoz a tagok felvétele és kizárása felett a bizottság javaslatára; *d)* véglegesen határoz a hozzá felebbezett kétes ügyekben; *e)* határoz azon javaslatok felett, melyek kizárólag az egylet céljai iránt tettek és melyek az 1., 2. §-ban vannak meghatározva; *f)* végre megválasztja a bizottságot és tisztviselőit: u. m. egy elnököt, egy alelnököt, egy jegyzőt, ki egyszersmind könyvtárnok, egy pénztárnokot és egy, négy rendes és három póttagból álló bizottságot; *g)* a közgyűlés határozatai a jelenlevő tagok viszonylagos szavazattöbbsége által hozatnak; ha a szavazatok egyenlő részekre oszlanak, az elnök szavazata dönt; *h)* a közgyűlés jegyzőkönyveit egy 3 tagu, a közgyűlés kebeléből választott, bizottság által hitelesítettnek, a bizottság jegyzőkönyvei pedig maga a bizottság által hitelesítettnek minden következő ülésben.

10. §. A bizottságnak működési köre: *a)* az egylet teendőinek vezetésével, a rend fentartásával, a gazdasági ügyekkel, az alapszabályok megtartásával egy a közgyűlés által választott bizottságot biz meg; *b)* minden bizottsági tag egy évre választatik meg, melynek leteltével ismét megválasztható; *c)* a bizottság határoz mindazon ügyek felett, melyeknek megvitatása és eldöntése nincs a közgyűlésnek fentartva; *d)* a bizottság köteles a közgyűlés megtartása előtt leletjegyzőkönyvet összeállítani az egylet vagyonáról, ugyszintén egy előirányzatot a jövő év bevételei és kiadásairól és miután azokat 8 napon át az egylet helyiségében közszemlére kitette, a közgyűlés elé terjeszti, felülvizsgálat és jóváhagyás végett; a bizottság köteles minden év végével egy részletes jelentést tenni saját működéséről és az egylet állapotáról; *e)* kizárja az egylet kebeléből azon tagot, ki az alapszabályok értelmében és egyáltalában nem viseli magát művelthez illő módon, ha az elnök intései eredmény nélkül maradnak, erről az illetőt írásban értesíteni tartozván, és a közelebbi közgyűlésen erről jelentést tenni végleges határozat végett, a kizárási határozat hozatala utáni második közgyűlésre lépett felebbezés nem fog tekintetbe vétetni; *f)* előfizet lapokra, beszerez irodalmi műveket az egylet könyvtára részére, a közgyűlés által előirányzott összeggel; *g)* minden negyedév végével rendes gyűlést tart és valahányszor a szükség kívánja, rendkívülieket, mely gyűléseken a tisztviselők és bizottsági tagok egyenlő jogokkal bírnak; *h)* a bizottság határozatai csak akkor bírnak érvénynyel, ha azok hozatalánál az elnökön kívül legalább négy tag volt jelen, valamely tag kizárásához abszolút többség kívántatik, ha a szavazatok egyenlőleg oszlanak meg, az elnök szava dönt.

Az egyleti elnök teendői és jogai:

11. §. *a)* minden év végével összehív egy rendes közgyűlést és valahányszor a szükség kívánja, rendkívüli közgyűlést; *b)* kitüzi a közgyűlés napját; *c)* meghatározza a bizottsági ülések napját; *d)* felügyel, hogy a gyűlések vitái rendszeren folyjanak és határozatai az egylet cél-

jainak és érdekeinek megfelelőleg hozassanak; *e*) szólási (beszédi) jogot ad és a tárgytóli eltérés alkalmával eredmény nélkül maradt megintés után a beszédjogot elvonja, avagy, ha szükségesnek találja, az ülést is feloszlatja; *f*) képviseli az egyletet minden hivattal és testülettel szemben, azonban az egylet nevében az elnök által végzett azon teendők, melyek kötelezettséget vonnak az egyletre, csak azon esetben kötelezők az egyletre, ha azok a bizottság beleegyezésének következményei legalább szótöbbséggel és alá lesznek írva még két bizottsági tagtól az elnök aláírása mellett és el lesznek látva az egylet bélyegével; *g*) gondoskodni fog a közgyűlés és a bizottsági ülések határozatainak foganatosításáról; *h*) utalványozza az egylet kiadásait.

12. §. Az egylet elnöke egyszersmind a bizottság elnöke s ő elnököl úgy a köz-, mint a bizottsági gyűléseken, akadályoztatása esetében az alelnök helyettesíti minden teendőiben.

A jegyző teendői:

13. Fogalmazza és aláírja a közös bizottsági ülések jegyzőkönyveit, ugyszintén aláírja a külhatóságokkal szemben mindazon határozatokat, melyek aláirandók a 10. §. értelmében. Ő vezeti az iktatást és kiadást.,

A pénztárnok és gazda teendői:

14. §. *a*) beszédi a pénzt, melyről rendes számadást vezet; *b*) ügyel, hogy a tagdíjak idejekorán befizettessenek, ellenesetben jelentést tesz a bizottságnak, hogy lehetővé tegye az ezen szabályok 5. §-ának teljesítését; *c*) minden év végével összeállítja a számadásokat és a bizottság elé terjeszti megvizsgálás végett legalább 14 nappal a rendes közgyűlés előtt és végre felelős a rábizott pénztárról.

15. §. Az egylet pénzei egy helybeli takarékpénztárban (szervezendő) őrzeménybe helyezendők.

A könyvtárnok teendői:

16. §. *a*) rendben tartja az egylet könyvtárát; *b*) bizonyos jegyzőkönyveket vezet a könyvtárban meglévő művekről és egy naplót azon könyvekről, melyeket kikölcsönzött és melyeket visszakapott, ugyszintén minden év végével jelentést tesz a bizottságnak a könyvtár állásáról.

A gyűlések egybehívásának módjáról:

17. §. *a*) a közgyűlések egybehívának az elnök által 30 nappal előbb hírlapi uton és egy az egylet helyiségében kitett hirdetéssel; *b*) a bizottsági ülések egy hivatalos meghívó által.

18. §. Az egyletnek lesz egy pecsétnyomója a következő felirattal: «Societatea de lectură română in Oreştie» («Román olvasó-egylet Szászvároson»).

19. §. Az egylet csak azon esetben oszolhat fel, ha a rendes tagok száma 7-re fog apadni és azok egy közgyűlésben határozatilag ki fogják mondani, hogy nem képesek azt többé fentartani, mely esetben az egylet egész vagyona, a tartozások levonása után, a közgyűlés által meghatározott román filantrópiái (felebaráti) célra fog fordíttatni, mely határozat a magas m. kir. belügyminiszteriumnak fog jóváhagyás végett felterjesztetni.

20. §. Módosítások ezen alapszabályokon csak az egylet közgyűlései által hozhatók, mely módosítások jóváhagyás végett a magas m. kir. belügyminiszteriumhoz felterjesztendők.

21. §. Az egylet azon esetben, ha az alapszabályokban meghatározott célt és eljárást illetőleg hatáskörét meg nem tartja, a kir. kormány által, amennyiben további működésének folytatása által az állami vagy az egyleti tagok vagyoni érdeke veszélyeztetnék, haladéktalanul felfüggesztetik s a felfüggesztés után elrendelendő szabályos vizsgálat eredményéhez képest vagy feloszlattatik, vagy esetleg az alapszabályok pontosabb megtartására, különbeni feloszlátás terhe alatt köteleztetik.

22. §. Az ideiglenes elnök kötelességévé tétetik, hogy ezen alapszabályok jóváhagyása után egy közgyűlést hívjon össze, melyben ezek értelmében megalakuljon az egylet.

23. §. Az ideiglenes elnök köteleztetik, hogy a rendes hatóságok útján a magas m. kir. belügyminiszteriumnak jóváhagyás végett felterjeszse ezen alapszabályokat, melynek elnyerése után azonnal érvénybe lépnek.

IV.

Különböző egyesületek.

Az országban még a következő különböző román egyesületek vannak:

1. A bábcái (Szilágy vármegyében) mértékletességi egylet.
2. A nagyváradai román leányiskola létesítésére alakult egylet.
3. A temesvári román ifjuság asztaltársasága.